

Mellékletek jegyzéke

1. számú melléklet:	
Az expanzív (kiadáscsökkentésen alapuló) fiskális kiigazítás növekedései hatásai	3
2. számú melléklet:	
A vállalati szektor néhány jellemzője	7
3. számú melléklet:	
Voszka Éva (Pénzügykutató Intézet): Az állami vagyon privatizálásának lehetőségei 2009-től	18
4. számú melléklet:	
Fejlesztési kiadások és a vállalati támogatások lefaragásának lehetőségei	31
5. számú melléklet:	
Antal Dániel (Bankárképző): Az államvasúti rendszer reformjában lévő megtakarítási lehetőségek	38
6. számú melléklet:	
Megtakarítási lehetőségek az önkormányzati rendszer gazdálkodásában	45
7. számú melléklet:	
A nyugdíjrendszer anomáliái és rövid távú mozgási lehetőségek a költségvetési kiadások csökkentésére	48
8. számú melléklet:	
Munkaerő-piaci helyzetkép: oktatás, foglalkoztatás (nemzetközi benchmarkokkal)	60
9. számú melléklet:	
Bevételek és lehetséges megtakarítások a Munkaerőpiaci Alapban	64
10. számú melléklet:	
Családtámogatás és ezzel kapcsolatos megtakarítási lehetőségek a magyar államháztartásban	68
11. számú melléklet:	
A felsőoktatás finanszírozása Magyarországon a 2000-és években	72
12. számú melléklet:	
Kincses Gyula (ESKI): Egészségügy: hátterek, peremfeltételek, javaslatok	76

1. számú melléklet:

Az expanzív (kiadáscsökkentésen alapuló) fiskális kiigazítás növekedési hatásai

Az alábbiakban azt kíséreljük meg bemutatni, hogy az ún. expanzív – azaz döntően az államháztartási kiadások csökkentésén alapuló – fiskális kiigazítás esetén milyen növekedési hatásokkal számolhatunk. A közelmúlt empirikus nemzetközi tapasztalatainak rövid áttekintése után megpróbálunk becsléseket megfogalmazni arról, hogy a korábban vázolt fiskális forgatókönyvekből milyen növekedési módosulások következnek. Egyrészt tehát a konvergenciaprogramban szereplő ún. alappálya szerinti államháztartási politikához képest a GDP arányában 5%-pontos kiadáscsökkentés (2), másrészt pedig az alappályához képest a GDP arányában 8%-pontos kisebb kiadási szint melletti növekedési hatásokat vesszük számításba.

Hagyományos keynes-i megközelítésben a fiskális konszolidáció restriktív, a keynes-i multiplikátor pedig pozitív és 1-nél nagyobb, azaz a fiskális kiigazítás alacsonyabb gazdasági növekedéshez vezet. A politikai-gazdaságtani érvek miatt ugyanis a kiigazítások során döntően az állam felhalmozási kiadásait, a közösségi beruházásokat fogják vissza (és jóval kevésbé a folyó kiadásokat, illetve a támogatásokat). Ugyanakkor nyitott gazdaságok esetén a fiskális restriktió negatív növekedési hatásai részben semlegesíthetők – a multiplikátor értéke 1-nél kisebb, elsősorban a mérséklődő kamatlábaknak köszönhetően nagyobb beruházási volumen, illetve a leértékelődő nominális árfolyam generálta nagyobb nettó export miatt. A neo-keynesiánus megközelítések a fiskális kiigazítás növekedési szempontból néhány további pozitív mechanizmusára is rámutatnak. A kamatok változása ugyanis a lakosság és a vállalatok vagyoni pozíciójára is hatással van: a kamatcsökkenés révén javul a nettó adósok jövedelmi pozíciója, ami mind a fogyasztási, mind a beruházási hajlandóságot növeli. A neo-keynesiánusok ugyanakkor arra is felhívják a figyelmet, hogy a költségvetési kiigazítással összefüggő nominális leértékelődés nem jár együtt reálleértékelődéssel a megugró infláció miatt – ami a feltételezettnél kedvezőtlenebb növekedési következményekkel járhat (a külkereskedelem révén várt pozitív növekedési hatások nem feltétlenül jutnak érvényre).

A nyolcvanas évek közepétől a kilencvenes évek közepéig ugyanakkor több országban (észak-európai országok, Spanyolország és Írország) olyan költségvetési kiigazítások zajlottak, amelyek esetében már rövid távon sem regisztrálhattunk jelentős negatív növekedési hatásokat. Ezeknek a tapasztalatoknak az elemzése szolgáltatta az empiriát az ún. nem-keynes-i típusú magyarázatokhoz. Ma is tart – és eldöntetlen – a vita a hagyományos keynes-i csatornák primátusa mellett érvelők, illetve a nyitott gazdaságok esetében a nem-keynes-i hatások elsődlegességét hangsúlyozó kutatók, elemzők között. A vita egyik legalaposabb empirikus áttekintését Benczes (2008) adja, aki konklúziójában – bár számol jelentős nem-keynes-i hatásokkal – úgy véli, hogy ma Magyarország esetében a fiskális konszolidáció összességében inkább enyhe negatív növekedési hatásokkal jár, mégis elkerülhetetlen. „Összegezve, noha kialakulhatnak olyan eszközök, amelyekkel tompíthatók a fiskális korrekció negatív hatásai Magyarországon, mégis valószínűtlen, hogy az általános fiskális multiplikátor negatívvá válhat, és ezzel kiválthatja a gazdasági növekedés felgyorsulását rövid távon is. (...) Amit el lehet érni, az a fiskális kiigazítás rövidtávú áldozatainak minimalizálása azért, hogy ez felbátorítsa a politikusokat arra, hogy

kezdeményezzék az elkerülhetetlen lépéseket.”¹ Elvben természetesen nem zárható ki, hogy a fiskális kiigazításnak inkább enyhe pozitív növekedési hatása van. Empirikusan Benczes 1980-2004 között 57 fiskális konszolidációs kísérlet közül 25 olyan kiigazítást regisztrált az EU-15 országokban (a 2004 előtti uniós tagállamokban), amelyek expanzívak – azaz döntően a kiadások csökkentésén alapulnak – és ezek közül 9 esetben a becült teljes növekedési hatás vélelmezhetően pozitív.

A mi szempontunkból a kérdés lényegében az, hogy melyek lehetnek azok a körülmények, illetve gazdaságpolitikai választások, amelyek mellett a fiskális konszolidáció még növelheti is a gazdasági tevékenységet, mégpedig már rövid távon (2-3 éven belül) is. A kiigazítás és a növekedés közötti elméleti és az empirikus bizonytalanságok mindenesetre azért is nyilvánvalók, mivel a kiigazítás kitüntetett mechanizmusa a fiskális korrekció hihetősége (Feldstein, 1982), amely a lakosság és a vállalkozások permanens jövedelmükre vonatkozó várakozásait változtatja meg. Alesina és Perrotti (1997), illetve Benczes (2008) elemzései ugyanakkor rámutatnak: empirikusan hiteles, következésképp tartós és sikeres konszolidációnak elsősorban azok a kiadás alapú korrekciók tekinthetők, amelyek tipikusan a közületi szektor bérkifizetéseinek, illetve a háztartási transzfereknek a visszafogására épültek. Ezekben az esetekben a vállalatok versenyképessége és profitkilátásai javultak, szemben a dominánsan bevételalapú, illetve a kevert konszolidációkkal. A tartósan sikeres fiskális konszolidációt megvalósító EU-országok tapasztalatai ugyan meglehetősen heterogének, azonban közös jellemzőjük a foglalkoztatást és a vállalati profitkilátások javulását adminisztratív korlátozások oldásával, illetve adók csökkentésével, átrendezésével segítő gazdaságpolitika, valamint a – többnyire közép- és hosszabbtávú szociális paktumokkal megtámogatott – kiszámítható, mérsékelt ütemű béremelkedési pálya. Benczes (2008, 222. o.) mindenesetre rámutat arra is, hogy – ellentétben a nyugat-európai tapasztalatokkal – a magyar lakosság csekély felhalmozott vagyona miatt a fogyasztási csatornán keresztül érvényesülő nem-keynes-i hatások valószínűleg igen mérsékeltnek lehetnek csupán.

Ami a fiskális konszolidációk különböző nem-keynes-i hatásai érvényesülésének várható időhorizontját illeti, elsősorban Párkányi (2006) összehasonlító elemzésére támaszkodhatunk. Eszerint a konszolidációt követő egy éven belül olyan mértékű nem-keynesi hatásra, amely semlegesítené a restriktív keresletkorlátozó mechanizmusait, nem lehet számítani. A fiskális politika hitelességének változása és a gazdasági szereplők kedvezőbb várakozásai legkedvezőbb esetben is csupán 2-3 éves időtávon nyújtanak növekedési kompenzációt.

A nem-keynes-i hatások érvényre jutása Magyarországon rövid távon elsősorban a kamatprémium csökkenésétől remélhető. Ez nem csupán a kormányzati adósságszolgálat terheit mérsékli, de a kedvezőbb hitelfelvételi lehetőségek révén jelentősen élénkíti a vállalkozások beruházásait, és ugyancsak pozitív hatású a magánfogyasztásra is. Az 1995-96-os magyar kiigazítás, valamint az ezredforduló időszakának szlovák stabilizációja ugyanakkor felhívják a figyelmet arra, hogy a hitelesnek ítélt konszolidáció jelentősen javítja a vállalatok profitkilátásokra vonatkozó várakozásait, és ebben az esetben igen intenzív működőtőke-beáramlásra számíthatunk, akár már 2-3 éven belül.

¹ Benczes István (2008): *Trimming the Sails. The Comparative Political Economy of Expansionary Fiscal Consolidations. A Hungarian Perspective.* Central European University Press, Budapest-New York, 226-227. o.

A fiskális konszolidáció esetén Magyarországon várható nem-keynesi hatások

A hatás mechanizmusa	A fő csatorna	A hatás erőssége, időtávja
Kamatprémium csökkenése	Alacsonyabb kormányzati adósságszolgálat	Erős, már rövid távon is
	Élénkülő magánberuházások	
	Élénkülő magánfogyasztás	
Javuló vállalati profitkilátások	Erősödő működőtőke-beáramlás, élénkülő vállalati beruházások	Erős, inkább középtávon
Szociális paktumok hatására mérsékelt, de stabil, kiszámítható reálbér-emelkedési pálya	Élénkülő magánfogyasztás	Bizonytalan, inkább hosszabb távon
Árfolyam-erősödés	Élénkülő magánfogyasztás (devizában eladósodottak nettó vagyonának felértékelődése révén)	Bizonytalan, de már rövid távon jelentkezhet

Forrás: saját összegzés, Gáspár (2005), Párkányi (2006) és Benczes (2008) alapján

Hiteles fiskális konszolidáció esetén az árfolyam-erősödés fogyasztás-ösztönző hatása is jelentős lehet, és már rövid távon jelentkezhet. Ugyan a csekély felhalmozott lakossági vagyon egyfelől mérsékli ennek a csatornának a hatásosságát, másfelől azonban a devizában történő nagyfokú eladósodottság felértékeli azt. Végül ki kell emelnünk, hogy egybehangzó nemzetközi tapasztalatok szerint a fiskális kiigazítások növekedésösztönző nem-keynes-i hatásainak érvényre jutását kifejezetten segítik a szociális paktumok, a munkavállalók, a munkaadók és a kormányzat közötti ár-bér-adó megállapodások (lásd Írország, az észak-európai államok vagy éppen Spanyolország példáját a kilencvenes évek közepén). Bár ennek hazai megvalósíthatóságával kapcsolatban meglehetősen szkepszis érzékelhető, érdemes fokozott erőfeszítéseket tenni egy átfogó szociális paktum érdekében, mivel a kiigazítás nem-keynes-i hatásait a hitelesség és a várakozások kedvező irányú változása révén ez jelentősen serkentené.

Ha a fentiek figyelembevételével próbáljuk megbecsülni a három vázolt fiskális scenárió növekedési hatását, akkor azzal a feltevessel élhetünk, hogy a nem-keynes-i hatások érvényre jutása ma Magyarországon csak kifejezetten erőteljes kiigazítástól remélhető. Ennek oka, hogy a hitelességi problémák miatt – ami jól tükröződik a többi visegrádi országhoz képest kiugróan magas magyarországi kamatfelárban – az apróbb kiigazító lépések valószínűleg nem elégségesek a gazdasági szereplők várakozásainak pozitív irányú elmozdulására. Így a konvergencia-programból ismert alappálya esetében szinte kizárólag keynes-i hatásokkal számolhatunk, a GDP arányában 5%-pontos kiadáscsökkentés mellett ugyanakkor mérsékelt, 8%-pontos kiadáscsökkentés esetén viszont jelentős növekedési kompenzáció várható a nem-keynes-i hatások érvényesülésétől.

Az egyes kiigazítási verziók teljes növekedési hatásáról mindezek figyelembevételével csak igen bizonytalan becslések adhatók, mivel a nem-keynes-i hatások alapvetően a gazdasági szereplők várakozásain keresztül működnek. Az alappályához képest az erőteljesebb kiigazítások nyilvánvalóan mérséklik a kormányzati fogyasztás és a közösségi beruházások mértékét, növelhetik viszont a magánfogyasztás, és különösen pedig a vállalati beruházások dinamikáját. Feltételezhető, hogy mérsékelt kiadáscsökkentés mellett a nem-keynes-i hatások csak igen korlátozottak; ebben az esetben a vállalati beruházások emelkedéséből fakadó növekedési nyereség nagyjából ellensúlyozhatja a valamivel nagyobb visszafogást az állami beruházásoknál, illetve a közösségi fogyasztásnál (a magánfogyasztásnál a közületi szektor béreinek és a szociális transzfereknek a mérsékelt visszafogásából adódó növekedési veszteség, valamint a kamatprémium csökkenéséből adódó nyereség nagyjából kiegyenlíthetik egymást). A jelentős, a GDP arányában 8%-pontos kiadáscsökkentést megvalósító kiigazításról viszont 2-3 éves időtávon már érdemi, 0,5%-pontot meghaladó GDP-növekedési nyereség várható, elsősorban a vállalati beruházások megugrása, kisebb részben pedig a magánfogyasztás élénkülése miatt.

Hivatkozások

Alesina, A és Perrotti R (1997): Fiscal adjustments in OECD countries: composition and macroeconomic effects. IMF Staff Papers 44(2):210–248 o.

Benczes I (2008): Trimming the Sails. The Comparative Political Economy of Expansionary Fiscal Consolidations. A Hungarian Perspective. Central European University Press, Budapest-New York

Feldstein, M. (1982): Government deficits and aggregate demand. Journal of Monetary Economics, Elsevier, vol. 9(1), 1-20. o.

Gáspár P. (2005): Expanzív költségvetési kiigazítás: lehetséges-e Magyarországon nem-keynesiánus hatásokkal járó korrekció? ICEG Vélemény XXI. International Center for Economic Growth Európai Központ, Budapest

Parkányi Balázs (2006): Tények és talányok: a fiskális kiigazítások makrogazdasági hatásai Magyarországon. MNB Szemle, 2006/6 szám, 34-40. o.

2. számú melléklet: A vállalati szektor néhány jellemzője

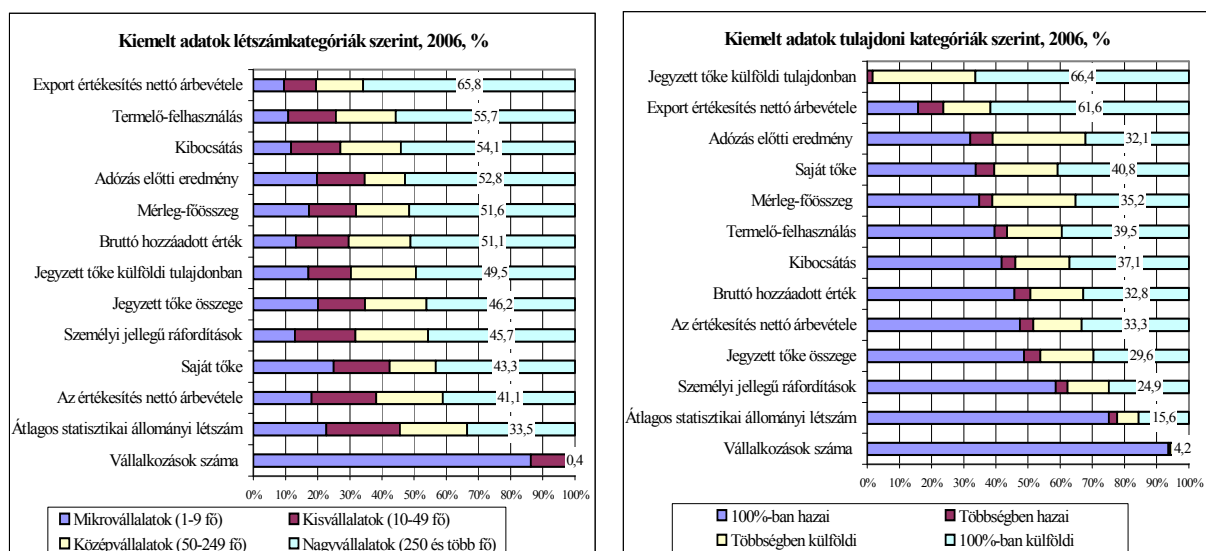
A kiigazítás/kilábalás sikere a versenyszféra teljesítményén áll, vagy bukik. A profitorientált vállalati szektor sokféle szegmensből tevődik össze; a vállalatcsoportok helyzetének, fontosságának és perspektívájának megítélése nézet- és érdekütközések forrása. A kiigazítási/kilábalási „csomagot” egyesek elsősorban a (hazai) kkv-kra, mások elsősorban a (multinacionális/külföldi tőkével működő) nagyvállalatokra építenék. A programalkotáshoz szükséges pontosabb helyzetismerethez kívánunk hozzájárulni az alábbiakban a magyar vállalkozások főbb jellemzőinek bemutatásával a 2006-os adóbevallásokból készült APEH-adatállomány alapján.

2006-ban csaknem 336 ezer (kettős könyvvitelt alkalmazó) vállalkozás nyújtott be társasági adóbevallást.² A vállalkozások méretét az *átlagos állományi létszám*, tulajdonosi szerkezetét a *jegyzett tőke* alapján kategorizáltuk. Nem vettük figyelembe azokat a vállalkozásokat, amelyeknek létszáma, árbevétele és jegyzett tőkéje nem volt nagyobb nullánál. Ezzel eltekintettünk azoktól a gazdálkodó szervezetektől, amelyek tényleges termelő/szolgáltató tevékenységet nem végeztek, ugyanakkor kihagyni kényszerültünk azokat is, amelyek hiányosan teljesített adatszolgáltatás miatt kerültek a „nullás” körbe. (Lásd az 2.1. és 2.2. táblázatot.)

Vállalkozáscsoportok pozíciója

2006-ban a vizsgált mintegy 230 ezer vállalkozás túlnyomó többsége (86%) *mikrovállalkozás* volt, míg a kisvállalatok száma 11%-ot, a közepeseké 2,1%-ot, a *nagyvállalatoké* 0,4%-ot tett ki. (2.1. ábra, 2.3. és 2.4. táblázat.)

2.1.-2.2. ábra

² Ezek a vállalkozások alkotják a magyar vállalati szféra meghatározó részét, a profitorientált vállalkozások/vállalkozók azonban lehetnek EVA-alanyok, vagy fizethetnek személyi jövedelemadót. Ezen kívül, a társasági adóalany vállalkozások a társasági adón, a különadón és a bérjárulékokon kívül többféle „kisadót”, valamint helyi (iparüzési) adót is fizethetnek. *A társasági adóbevalláson alapuló elemzésünk tehát sem a vállalkozások által fizetendő közterheket, sem a vállalati kört tekintve nem teljeskörű.*

A 2006-ra vonatkozó adatállomány, amely alapján a számításokat végeztük, 2008 nyarán készült, azaz nem azonos azzal a 2007. júliusi adatállománnyal, amely az APEH publikált gyorsjelentésének alapjául szolgált. (A gyorsjelentéshez képest kiegészítéseket, javításokat tartalmaz.)

A *nagyvállalatok* részaránya a létszámból 33,5%-ot, az exportból 65,8%-ot ért el. Az export mellett a kibocsátásból, a termelő felhasználásból, az adózás előtti eredményből és a (közéltő) bruttó hozzáadott értékéből, valamint az összes eszközből (mérleg-főösszegeből) is 50 százaléknál felett részesedtek.

A *mikro-, kis- és közepes vállalkozások* pozíciója a foglalkoztatásban (66,5%) és a személyi jellegű ráfordításokban (54,3%) erős, bár a különbség a két részarány között jelzi, hogy a személyi ráfordítás egy főre a nagyvállalatok körében magasabb, mint a kisebb méretűek esetében.

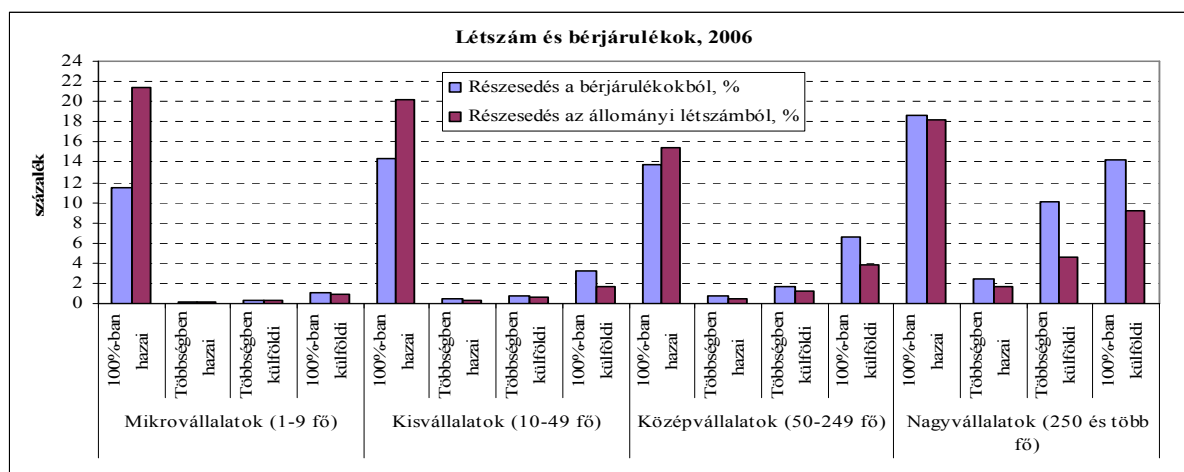
A *teljesen, vagy többségben külföldi tulajdonban működő* vállalkozások súlya (2.2. ábra, 2.3. és 2.4. táblázat) elsősorban azokban a vállalati alapadatokban meghatározó, amelyekben a nagyvállalatok részesedése is ötven százaléknál meghaladó, nevezetesen: export, kibocsátás, termelő felhasználás, adózás előtti eredmény, összes eszköz (mérleg-főösszeg).

A méret- és tulajdoni kategóriákat kombinálva, a vállalatcsoportok közül a foglalkoztatásban meghatározó szerepe a *kizárólag hazai tulajdonú mikro-, kis- és középvállalatoknak* van, náluk dolgozik a foglalkoztatottak 57%-a. A termelési és értékesítési adatok ugyanakkor megerősítik a *100%-ban, vagy többségben külföldi tulajdonú nagyvállalatok* fontosságát: a foglalkoztatottak 14%-ával, a személyi jellegű ráfordítások 24%-ával és az összes eszköz 39%-ával érik el az árbevétel 28%-át, az export 54%-át, a kibocsátás 40%-át és a bruttó hozzáadott érték 34%-át.

Bérfizetések

A legnagyobb összegű fizetendő közterhet a vállalkozások számára a bérfizetések jelentik.³ (2006-ban a kettős könyvvizetésű adóalanyok összesen 1 370 milliárd Ft bérfizetést számoltak el.) A bérfizetés-fizetési kötelezettség nagysága a foglalkoztatottak számától (a tevékenység munkaigényességétől), valamint a bérek és a járulékköteles juttatások szintjétől függ.

2.3. ábra

³ A bérfizetés olyan közterhet, amely bér- vagy létszámfüggő. Bérfizetések közé tartozik:

- a nyugdíjbiztosítási és egészségbiztosítási járulék,
- az egészségügyi hozzájárulás,
- a munkaadói járulék,
- a szakképzési hozzájárulás, valamint
- minden olyan, adók módjára fizetendő összeg, amelyet a személyi jellegű ráfordítások vagy a foglalkoztatottak száma alapján állapítanak meg, függetlenül azok elnevezésétől.

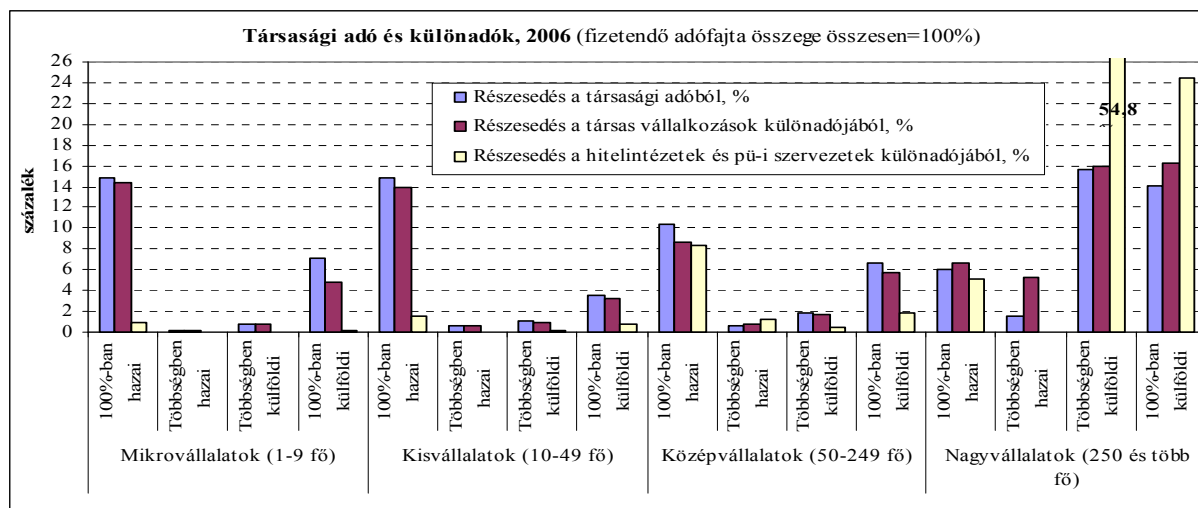
Létszám-kategóriák szerint a legnagyobb bérjárulék-fizetők – 2.5. táblázat – a nagyvállalatok (45%), tulajdoni bontásban a 100%-ban hazai vállalkozások (58%). Az 2.3. ábra plasztikusan mutatja, hogy a teljesen, vagy többségi külföldi tulajdonban működő vállalkozások részesedése a bérjárulékokból minden méretkategóriában magasabb, mint az állományi létszámból, azaz az egy főre jutó személyi jellegű kifizetések számottevően magasabbak, különösen a 100%-ban külföldi tulajdonú nagyvállalatok esetében. Szemben ezzel, a kizárólag hazai tőkével működő vállalkozások körében a részesedés a bérjárulékokból csak a közép- és nagyvállalati kategóriában haladja meg a részesedést az állományi létszámból, mindkét kategóriában igen csekély mértékben.

A foglalkoztatottak, valamint a bérek és bérjárulékok megoszlása az egyes vállalatcsoportok között mutatja, hogy a *bérjárulék-csökkentés* kedvez a munkaigényesebb tevékenységet folytató magyar kis- és középvállalatoknak, mivel növelheti a versenyképességet (alacsonyabb költség), vagy/és fehérrítheti a bérfizetést, és – kereslet megléte esetén – könnyítheti a létszám megtartását/bővítését. Ugyanakkor egy ilyen lépés egyértelműen kedvező a relatíve magas egy főre jutó személyi ráfordítással termelő, részben, vagy teljesen külföldi tőkével működő cégeknek is.

Társasági és különadó

2006-ban a társasági adófizetési kötelezettség 37%-át mutatták ki a nagyvállalatok.⁴ Ez az arány jóval alacsonyabb, mint a vállalatcsoport részesedése az adózás előtti eredményből (52,9%), vagy akár a számított adóból (50,5%). A fizetendő adó részben az adózás előtti eredményt növelő és csökkentő tételek, részben a számított adóból levonható mentességek és adókedvezmények mértékétől függ, ez magyarázza az adóalap, a számított adó és a fizetendő adó különböző arányait a vállalatcsoportok között. Az adókedvezmények 94%-át a nagyvállalatok vették igénybe. (6. és 7. táblázat.)

2.4. ábra

A 100%-ban és többségben külföldi tulajdonban lévő vállalkozások társasági adófizetési kötelezettsége az összes kötelezettség 50,9%-át tette ki. (Az adózás előtti eredményből 61%-kal, a számított adóból 55,6%-kal részesedtek, és jogosultak voltak az adókedvezmények 71,4%-ára.)

⁴ 2006-ban a teljes társaságiadó-fizetési kötelezettség 407 milliárd Ft volt, amiből 363 milliárdot mutattak ki a tisztított állományba tartozó vállalkozások (2.1. táblázat).

A különadó fizetési kötelezettség (az adóalap különbözőség ellenére) a társasági adóhoz hasonlóan oszlott meg a vállalatcsoportok között, bár a mikro-, kis- és középvállalatok kötelezettségének részaránya néhány %-ponttal rendre alacsonyabb, míg a nagyvállalatoké magasabb, azaz a nagyvállalatok tényleges különadó terhelése relatíve magasabb, mint a társasági adó terhelésük.⁵ (A nagyvállalatoknak kellett 2006-ban a különadó 44,4%-át teljesíteniük, míg a társasági adókötelezettségből 37,2%-ot.)

A hitelintézetek és pénzügyi szervezetek különadója⁶ – a gazdasági ág struktúrájából következően – tipikusan a nagyvállalatok, és azon belül a többségi külföldi tulajdonú vállalatok ügye volt: 2006-ban a befizetési kötelezettség 84%-a terhelte a nagyvállalatokat, 79,2% a többségi külföldi tulajdonban lévőket.

A társasági adó esetében a különböző adóalap növelő és csökkentő tételek, valamint az adókedvezmények rostálása – esetenként adórendszeren kívülre helyezése – az eddigi kedvezményezettet nyilván kedvezőtlenül érintené, a másodlagos hatása azonban – az adóadminisztrációs terhek csökkenése, az adózás átláthatóbbá tétele – valamennyi vállalkozás, de elsősorban a kis- és középvállalkozások számára egyértelműen pozitív lépés volna.

---

⁵ A társas vállalkozások különadója 2006. szeptember 1-jétől fizetendő az államháztartás egyensúlyát javító különadóról és járadékról szóló 2006. évi LIX. törvény alapján. Az adó mértéke a társasági adóétól különbözően meghatározott adóalap 4%-a.

⁶ 2006-ban a hitelintézetek és a pénzügyi vállalkozások különadóját a 2004. évi CII. törvény alapján kellett számítani és fizetni. 2007. január 1-jével ezt az adófajtát hatályon kívül helyezték és bevezették – lényegében helyette, a 2006. évi LIX- tv. keretében – a költségvetési forrásból származó kamattámogatások utáni *járadékfizetési kötelezettséget*.

2.1. táblázat
Néhány fontos adat a teljes (tisztítottan), a tisztított (átlagos állományi létszám > 0 és árbevétel > 0 és jegyzett tőke > 0), valamint a pénzügyi vállalkozások (J gazdasági ág) nélküli adatállományokra vonatkozóan, 2006

Adatok megnevezése	Teljes (tisztítottan) állomány		Teljes (tisztítottan) állomány pénzügyi vállalkozások (J gazdasági ág) nélkül		Tisztított állomány (létszám > 0, árbevétel > 0, jegyzett tőke > 0)		Tisztított állomány pénzügyi vállalkozások nélkül (létszám > 0, árbevétel > 0, jegyzett tőke > 0; és gazdasági ág nem J)	
	Cégek száma (a kiemelt adat nem nulla), db	Az adat értéke, milliárd forint (létszám ezer főben)	Cégek száma (a kiemelt adat nem nulla), db	Az adat értéke, milliárd forint (létszám ezer főben)	Cégek száma (a kiemelt adat nem nulla), db	Az adat értéke, milliárd forint (létszám ezer főben)	Cégek száma (a kiemelt adat nem nulla), db	Az adat értéke, milliárd forint (létszám ezer főben)
Cégek száma az állományban	335 938		330 961		230 581		227 415	
Adózás előtti eredmény (a Tao.tv. szerint)	313 060	4 122,7	308 422	3 134,9	229 580	3 599,9	226 424	2 843,0
Az adózás előtti eredményt csökkentő tételek	258 792	6 453,4	255 112	5 770,8	206 677	5 718,3	203 969	5 203,1
Az adózás előtti eredményt növelő tételek	253 031	4 506,9	249 530	4 141,3	202 627	4 207,1	200 029	3 870,1
A számitott adó alapja	272 207	2 029,1	268 006	1 440,4	197 178	2 017,6	194 332	1 467,8
Számitott adó (18% vagy 3%)	145 702	520,1	143 063	404,7	119 132	475,4	117 153	378,7
Adómentesség	523	1,2	519	1,2	323	1,1	323	1,1
Adókedvezmények (igénybevett)	5 121	111,0	5 078	108,8	4 947	110,7	4 908	108,7
Társasági adófizetési kötelezettség	145 290	407,4	142 656	294,5	118 911	363,1	116 933	268,7
Társas vállalkozások tárgyévi különadójának alapja	211 742	1 228,8	208 553	924,8	169 704	1 121,1	167 353	877,2
Társas vállalkozások tárgyévi fizetendő különadójának összege	161 094	44,9	158 574	35,8	135 519	40,2	133 601	33,2
Tárgyévi hitelintézeti/pénzügyi szervezeti különadó	488	33,9	148	0,2	327	30,5	119	0,2
Személyi jellegű ráfordítások	252 205	5 838,9	248 401	5 412,6	223 276	5 758,3	220 217	5 374,3
Berköltség	222 282	3 805,6	219 145	3 529,0	211 448	3 755,1	208 704	3 506,2
Személyi jellegű kifizetések	165 262	663,7	162 461	617,7	148 402	652,0	146 154	610,6
Bérijutalékok	235 143	1 369,7	231 743	1 265,9	216 251	1 351,2	213 373	1 257,5
Az értékesítés nettó árbevétele	279 371	60 202,9	275 431	58 457,8	230 581	58 330,1	227 415	56 669,0
Export értékesítés nettó árbevétele	22 499	15 180,7	22 437	15 140,1	21 111	14 775,8	21 055	14 735,5
Kibocsátás			275 741	32 586,2			227 202	31 830,7
Termelő felhasználás			302 379	21 500,3			226 340	21 061,4
(Közvetítő) bruttó hozzáadott érték			304 071	11 085,9			227 314	10 769,3
Saját tőke	328 905	37 327,8	324 001	24 581,5	230 497	26 578,0	227 332	20 131,5
Jegyzett tőke összege az adóév végén	328 688	11 270,0	323 781	8 770,8	230 581	7 632,2	227 415	6 550,8
Jegyzett tőke állami tulajdonban lévő része	1 028	735,2	998	633,3	768	722,5	750	627,5
Jegyzett tőke önkormányzati tulajdonban lévő része	1 994	490,8	1 966	490,0	1 552	485,2	1 537	484,5
Jegyzett tőke külföldi tulajdonban lévő része	26 261	6 437,8	25 896	4 228,0	14 677	3 408,4	14 478	2 550,7
Mérleg főösszeg (eszközök az adóév végén összesen)	328 174	98 790,5	323 285	56 530,3	230 430	77 051,1	227 266	46 473,4
Átlagos statisztikai állományi létszám, ezer fő	242 984	2 270,0	239 404	2 205,4	230 581	2 242,0	227 415	2 185,1

Megjegyzés: a vastag keretben a szereplő adatok létszám- és tulajdoni kategóriák szerinti bontása szerepel a 2.3-7. táblázatokban

A teljes, a tisztított és a szűkített adatállományok viszonya
(alapadatok az 2.1. táblázatban szerepelnek)

	Különbség az állományok adatai között, milliárd forint			Értékadatok részaránya, %		
	A teljes (+) és a tisztított (-) állomány különbség	A teljes (+) és a J nélküli (-) állomány különbsége	A tisztított (+) és a J nélküli tisztított (-) különbsége	Tisztított a teljesben, %	J nélküli teljes a teljesben, %	J nélküli tisztított a teljes tisztítottban, %
Cégek száma az állományban	105 357	4 977	3 9166	68,6	98,5	98,6
Adózás előtti eredmény (a Tao.tv. szerint)	522,8	987,8	756,9	87,3	76,0	79,0
Az adózás előtti eredményt csökkentő tételek	735,1	682,7	515,2	88,6	89,4	91,0
Az adózás előtti eredményt növelő tételek	299,7	365,5	337,0	93,3	91,9	92,0
A számított adó alapja	11,5	588,7	549,8	99,4	71,0	72,7
Számított adó (18% vagy 3%)	44,7	115,4	96,7	91,4	77,8	79,7
Adómentesség	0,1	0,0	0,0	89,9	99,6	100,0
Adókedvezmények (igénybevett)	0,3	2,2	2,0	99,8	98,0	98,2
Társasági adófizetési kötelezettség	44,3	112,9	94,4	89,1	72,3	74,0
Társas vállalkozások tárgyévi különadójának alapja	107,7	304,0	243,9	91,2	75,3	78,2
Társas vállalkozások tárgyévi fizetendő különadójának összege	4,7	9,1	7,0	89,6	79,7	82,6
Targyévi hitelintézeti/pénzügyi szervezeti különadó	3,4	33,7	30,3	89,9	0,5	0,6
Személyi jellegű ráfordítások	80,6	426,3	383,9	98,6	92,7	93,3
Béreköltség	50,5	276,6	248,9	98,7	92,7	93,4
Személyi jellegű kifizetések	11,7	45,9	41,4	98,2	93,1	93,7
Bérráfordítások	18,4	103,7	93,7	98,7	92,4	93,1
Az értékesítés nettó árbevétele	1 872,8	1 745,1	1 661,1	96,9	97,1	97,2
Export értékesítés nettó árbevétele	404,9	40,5	40,3	97,3	99,7	99,7
Kibocsátás	759,8	1 311,7	1 307,4	97,8	96,1	96,1
Termelő felhasználás	481,1	510,9	468,7	97,8	97,7	97,8
(Közelítő) bruttó hozzáadott érték	278,7	800,8	838,7	97,7	93,3	92,8
Saját tőke	10 749,8	12 746,3	6 446,5	71,2	65,9	75,7
Jegyzett tőke összege az adóév végén	3 637,8	2 499,2	1 081,4	67,7	77,8	85,8
Jegyzett tőke állami tulajdonban lévő része	12,7	101,9	95,0	98,3	86,1	86,9
Jegyzett tőke önkormányzati tulajdonban lévő része	5,6	0,8	0,6	98,9	99,8	99,9
Jegyzett tőke külföldi tulajdonban lévő része	3 029,4	2 209,9	857,8	52,9	65,7	74,8
Mérleg főösszeg (eszközök az adóév végén összesen)	21 739,3	42 260,2	30 577,7	78,0	57,2	60,3
Átlagos statisztikai állományi létszám, ezer fő	28,0	64,6	56,9	98,8	97,2	97,5

A különböző létszám- és tulajdoni kategóriába tartozó vállalkozások néhány kiemelt adata, 2006
(átlagos állományi létszám > 0 és árbevétel > 0 és jegyzett tőke > 0)

Létszám- kategóriák	Tőketulajdoni kategóriák (jt = jegyzett tőke)	Cégek száma	Átlagos statisztikai állományi létszám	Az értékesítés nettó árbevétele	Export értékesítés nettó árbevétele	Kibocsátás*	Termelő- felhasz- nalás*	Bruttó hozáadott érték*	Saját tőke	Jegyzett tőke összege	Jegyzett tőke állami tulajdonban	Jegyzett tőke önkormány- zati tulajdonban	Jegyzett tőke külföldi tulajdonban	Mérleg- főösszeg (eszközök összesen)	
															milliárd forint
Mikro-vállalkozás (1-9 fő)	1 100%-ban hazai jt	188,5	479,4	7 831,2	398,9	3 134,5	1 955,4	1 179,1	2 124,0	9 16,1	45,3	37,6	0,0	0,0	6 135,2
	2 Többésben hazai jt	0,9	2,9	90,4	21,5	33,6	20,3	13,4	64,7	33,5	0,9	0,1	5,7	152,3	
	3 Többésben külföldi jt	2,5	7,1	988,1	128,0	111,6	75,6	36,0	184,5	56,5	0,0	0,1	48,6	535,0	
	4 100%-ban külföldi jt	7,0	19,6	1 648,2	866,5	527,6	260,3	267,3	4 270,7	531,2	0,0	0,0	531,2	6 530,5	
	Összes	198,9	509,0	10 557,9	1 414,9	3 807,3	2 311,6	1 495,7	6 644,0	1 537,1	46,2	37,8	585,5	13 353,0	
Kis-vállalkozás (11-49 fő)	1 100%-ban hazai jt	23,3	451,0	8 405,0	516,3	3 700,7	2 331,2	1 369,5	2 235,3	595,4	27,2	37,2	0,0	5 894,4	
	2 Többésben hazai jt	0,4	8,4	297,9	57,4	151,1	106,9	44,2	151,4	62,1	0,0	1,8	12,4	333,1	
	3 Többésben külföldi jt	0,7	14,9	509,8	115,9	236,0	132,6	103,5	197,2	88,9	9,6	0,1	65,9	699,2	
	4 100%-ban külföldi jt	1,7	37,4	2 495,8	772,4	888,4	565,0	323,4	2 053,1	370,9	0,0	0,0	370,9	4 364,5	
	Összes	26,0	511,6	11 708,5	1 462,0	4 976,2	3 135,7	1 840,5	4 637,0	1 117,3	36,8	39,1	449,3	11 291,2	
Középvállalat (50-249 fő)	1 100%-ban hazai jt	3,6	345,5	5 927,1	629,5	3 219,4	2 094,6	1 124,8	1 983,4	712,1	106,0	69,7	0,0	7 086,6	
	2 Többésben hazai jt	0,1	11,7	301,8	91,4	168,9	111,7	57,2	122,4	46,6	0,0	0,9	7,4	691,9	
	3 Többésben külföldi jt	0,2	26,0	1 042,2	181,1	520,0	346,3	173,7	288,9	113,7	0,2	0,1	98,5	940,9	
	4 100%-ban külföldi jt	0,8	86,0	4 835,0	1 274,1	2 070,0	1 374,2	695,8	1 389,0	582,1	0,0	0,0	582,1	3 955,5	
	Összes	4,8	469,3	12 106,1	2 176,1	5 928,2	3 926,8	2 051,5	3 783,7	1 454,5	106,2	70,7	688,0	12 674,9	
Nagyvállalat (250 és több fő)	1 100%-ban hazai jt	0,5	408,2	5 532,7	794,4	3 568,9	2 055,9	1 513,1	2 631,2	1 496,0	525,0	215,3	0,0	7 691,5	
	2 Többésben hazai jt	0,0	36,1	1 788,0	983,9	1 043,5	585,2	458,3	1 171,9	244,5	3,0	112,8	31,4	2 015,5	
	3 Többésben külföldi jt	0,1	101,1	6 165,6	1 748,4	4 626,4	2 957,7	1 668,6	4 573,7	1 005,3	5,3	9,5	876,8	17 734,4	
	4 100%-ban külföldi jt	0,3	206,7	10 471,3	6 196,1	7 830,1	6 088,5	1 741,6	3 136,5	777,5	0,0	0,0	777,5	12 290,7	
	Összes	0,8	752,2	23 957,6	9 722,8	17 068,9	11 687,3	5 381,6	11 513,3	3 523,2	533,3	337,6	1 685,7	39 732,1	
Összes vállalkozás	1 100%-ban hazai jt	215,9	1 684,0	27 696,1	2 339,1	13 623,5	8 437,1	5 186,4	8 973,9	3 719,6	703,6	359,8	0,0	26 807,7	
	2 Többésben hazai jt	1,5	59,1	2 478,1	1 154,1	1 397,1	824,1	573,1	1 510,5	386,6	3,9	115,7	56,9	3 192,8	
	3 Többésben külföldi jt	3,5	149,1	8 705,7	2 173,5	5 494,0	3 512,2	1 981,8	5 244,3	1 264,4	15,0	9,8	1 089,9	19 909,4	
	4 100%-ban külföldi jt	9,7	349,8	19 450,2	9 109,1	11 316,0	8 288,0	3 028,0	10 849,4	2 261,7	0,0	0,0	2 261,7	27 141,2	
	Mindösszesen	230,6	2 242,0	58 330,1	14 775,8	31 830,7	21 061,4	10 769,3	26 578,0	7 632,2	722,5	485,2	3 408,4	77 051,1	

*Pénzügyi vállalkozások (J gazdasági ág) nélkül

A különböző létszám- és tulajdoni kategóriába tartozó vállalkozások gazdasági súlya néhány kiemelt adat alapján 2006-ban, %
(átlagos állományi létszám > 0 és árbevétel > 0 és jegyzett tőke > 0)

Létszám- kategóriák	Tőketulajdoni kategóriák (jt = jegyzett tőke)	Cégek száma	Átlagos statisztikai állományi létszám	Az értékesítés nettó árbevétele	Export értékesítés nettó árbevétele	Kibocsátás*	Termelő- felhasz- nálás*	Bruttó hozzáadott érték*	Saját tőke	Jegyzett tőke összege	Jegyzett tőke állami tulajdonban	Jegyzett tőke önkormány- zati tulajdonban	Jegyzett tőke külföldi tulajdonban	Mélt- fősszeg (eszközök összesen)
Mikrovállalkozás (1-9 fő)	1 100%-ban hazai jt	81,8	21,4	13,4	2,7	9,6	9,2	10,4	8,0	12,0	6,3	7,8	0,0	8,0
	2 Többségben hazai jt	0,4	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,4	0,1	0,0	0,0	0,2
	3 Többségben külföldi jt	1,1	0,3	1,7	0,9	0,3	0,3	0,4	0,3	0,7	0,0	0,0	0,0	1,4
	4 100%-ban külföldi jt	3,0	0,9	2,8	5,9	1,7	1,7	1,2	2,4	16,1	7,0	0,0	0,0	15,6
	Összes	86,3	22,7	18,1	9,6	11,7	10,9	10,9	13,3	25,0	20,1	6,4	7,8	17,2
Kisvállalkozás (11-49 fő)	1 100%-ban hazai jt	10,1	20,1	14,4	3,5	11,3	10,9	12,1	8,4	7,8	3,8	7,7	0,0	7,7
	2 Többségben hazai jt	0,2	0,4	0,5	0,4	0,5	0,5	0,4	0,6	0,8	0,0	0,4	0,4	0,4
	3 Többségben külföldi jt	0,3	0,7	0,9	0,8	0,7	0,7	0,6	0,9	1,2	1,3	0,0	0,0	1,9
	4 100%-ban külföldi jt	0,7	1,7	4,3	5,2	2,8	2,7	2,7	3,0	4,9	0,0	0,0	0,0	5,7
	Összes	11,3	22,8	20,1	9,9	15,3	14,8	14,8	16,4	17,4	14,6	5,1	8,1	13,2
Középvállalat (50-249 fő)	1 100%-ban hazai jt	1,6	15,4	10,2	4,3	10,0	9,9	10,2	7,5	9,3	14,7	14,4	0,0	9,2
	2 Többségben hazai jt	0,0	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,0	0,2	0,2	0,9
	3 Többségben külföldi jt	0,1	1,2	1,8	1,2	1,7	1,7	1,7	1,6	1,1	1,5	0,0	0,0	2,9
	4 100%-ban külföldi jt	0,3	3,8	8,3	8,6	6,6	6,6	6,6	6,8	7,6	0,0	0,0	0,0	17,1
	Összes	2,1	20,9	20,8	14,7	18,8	18,6	18,6	19,2	14,2	19,1	14,7	14,6	20,2
Nagyvállalat (250 és több fő)	1 100%-ban hazai jt	0,2	18,2	9,5	5,4	10,9	9,7	13,1	9,9	19,6	72,7	44,4	0,0	10,0
	2 Többségben hazai jt	0,0	1,6	3,1	6,7	3,1	2,7	3,9	4,4	3,2	0,4	23,2	0,9	2,6
	3 Többségben külföldi jt	0,0	4,5	10,6	11,8	14,1	14,4	14,4	13,5	17,2	13,2	0,7	2,0	25,7
	4 100%-ban külföldi jt	0,1	9,2	18,0	41,9	26,0	29,0	29,0	20,6	11,8	10,2	0,0	0,0	22,8
	Összes	0,4	33,5	41,1	65,8	54,1	55,7	55,7	51,1	43,3	46,2	73,8	69,6	49,5
Összes vállalkozás	1 100%-ban hazai jt	93,6	75,1	47,5	15,8	41,8	39,6	45,8	33,8	48,7	97,4	74,2	0,0	34,8
	2 Többségben hazai jt	0,6	2,6	4,2	7,8	4,3	3,9	5,0	5,7	5,1	0,5	23,8	1,7	4,1
	3 Többségben külföldi jt	1,5	6,7	14,9	14,7	16,8	17,0	17,0	16,4	19,7	16,6	2,1	2,0	32,0
	4 100%-ban külföldi jt	4,2	15,6	33,3	61,6	37,1	39,5	32,8	40,8	29,6	0,0	0,0	0,0	66,4
	Mindegyeszesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

*Pénzügyi vállalkozások (J gazdasági ág) nélkül

Bérijárulékok összegének megoszlása létszám- és tulajdoni kategóriák szerint 2006

(átlagos állományi létszám > 0 és árbevétel > 0 és jegyzett tőke > 0)

Létszám- kategóriák	Tőketulajdoni kategóriák (jt = jegyzett tőke)	ezer fő			milliárd forint			százalék			
		Átlagos állományi létszám	Személyi jellegű ráfordítások	Bér- költség	Egyéb személyi jellegű kifizetések	Bér- járulékok	Átlagos állományi létszám	Személyi jellegű ráfordítások	Bér- költség	Egyéb személyi jellegű kifizetések	Bér- járulékok
Mikro- vállalkozás (1-9 fő)	1 100%-ban hazai jt	479,4	663,1	437,1	70,9	155,1	21,4	11,5	11,6	0,1	11,5
	2 Többségben hazai jt	2,9	6,9	4,6	0,7	1,6	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
	3 Többségben külföldi jt	7,1	18,8	12,4	2,0	4,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
	4 100%-ban külföldi jt	19,6	61,4	41,5	5,6	14,3	0,9	1,1	1,1	0,9	1,1
	Összes	509,0	750,2	495,6	79,3	175,3	22,7	13,0	13,2	12,2	13,0
Kis-vállalkozás (11-49 fő)	1 100%-ban hazai jt	451,0	828,4	551,7	81,8	194,9	20,1	14,4	14,7	12,5	14,4
	2 Többségben hazai jt	8,4	24,3	16,0	2,5	5,8	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
	3 Többségben külföldi jt	14,9	46,5	30,3	5,5	10,8	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8
	4 100%-ban külföldi jt	37,4	180,1	117,7	20,1	42,4	1,7	3,1	3,1	3,1	3,1
	Összes	511,6	1 079,3	715,7	109,9	253,7	22,8	18,7	19,1	16,9	18,8
Középvállalat (50-249 fő)	1 100%-ban hazai jt	345,5	795,6	515,6	94,3	185,6	15,4	13,8	13,7	14,5	13,7
	2 Többségben hazai jt	11,7	39,7	26,2	4,2	9,3	0,5	0,7	0,7	0,6	0,7
	3 Többségben külföldi jt	26,0	93,5	61,4	9,9	22,2	1,2	1,6	1,6	1,5	1,6
	4 100%-ban külföldi jt	86,0	374,7	242,3	43,1	89,2	3,8	6,5	6,5	6,6	6,6
	Összes	469,3	1 303,5	845,5	151,6	306,4	20,9	22,6	22,5	23,2	22,7
Nagyvállalat (250 és több fő)	1 100%-ban hazai jt	408,2	1 087,1	702,9	131,9	252,3	18,2	18,9	18,7	20,2	18,7
	2 Többségben hazai jt	36,1	140,4	93,3	13,1	34,0	1,6	2,4	2,5	2,0	2,5
	3 Többségben külföldi jt	101,1	581,9	367,1	78,4	136,4	4,5	10,1	9,8	12,0	10,1
	4 100%-ban külföldi jt	206,7	816,0	535,0	87,9	193,1	9,2	14,2	14,2	13,5	14,3
	Összes	752,2	2 625,3	1 698,3	311,3	615,8	33,5	45,6	45,2	47,7	45,6
Összes vállalkozás	1 100%-ban hazai jt	1 684,0	3 374,1	2 207,4	378,9	787,8	75,1	58,6	58,8	58,1	58,3
	2 Többségben hazai jt	59,1	211,2	140,0	20,5	50,7	2,6	3,7	3,7	3,1	3,8
	3 Többségben külföldi jt	149,1	740,7	471,2	95,8	173,8	6,7	12,9	12,5	14,7	12,9
	4 100%-ban külföldi jt	349,8	1 432,2	936,5	156,8	339,0	15,6	24,9	24,9	24,0	25,1
	Mindösszesen	2 242,0	5 758,3	3 755,1	652,0	1 351,2	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

A különböző létszám- és tulajdoni kategóriába tartozó vállalkozások társasági adó és a különadó összege 2006

(átlagos állományi létszám > 0 és árbevétele > 0 és jegyzett tőke > 0)

Létszám- kategóriák	Tőketulajdoni kategóriák (jt = jegyzett tőke)	Cégek száma	Adózás előtti eredmény (a Tao. tv. szerint)	Az adózás előtti eredményt csökkentő télételek	Az adózás előtti eredményt növelő télételek	A számított adó alapja	Számított adó (16%, vagy 10/16%)	Adó- mentesség	Adó- kedvezmények (igénybevetve)	Társasági adó- kötelezettség	Tárgyévi különadó alapja	Tárgyévi fizetendő különadó	Hitelintézetek és pti-i szervezetek különadója
		ezer db											
Mikro- vállalkozás (1-9 fő)	1 100%-ban hazai jt	188,5	325,2	553,0	369,8	141,9	54,9	0,2	0,6	54,1	154,3	5,8	0,3
	2 Többségben hazai jt	0,9	5,8	10,4	6,8	2,2	0,8	0,0	0,0	0,8	1,1	0,1	0,0
	3 Többségben külföldi jt	2,5	20,9	28,8	17,2	9,4	3,0	0,0	0,0	3,0	8,8	0,3	0,0
	4 100%-ban külföldi jt	7,0	359,3	314,3	127,9	98,9	26,0	0,0	0,0	25,9	43,7	1,9	0,0
	Összes	198,9	711,3	906,5	521,8	252,4	84,7	0,2	0,6	83,7	208,0	8,1	0,3
Kis- vállalkozás (11-49 fő)	1 100%-ban hazai jt	23,3	383,8	509,5	385,3	258,3	55,4	0,2	1,2	53,9	179,8	5,6	0,5
	2 Többségben hazai jt	0,4	23,2	29,2	16,4	10,4	2,3	0,0	0,0	2,3	6,5	0,2	0,0
	3 Többségben külföldi jt	0,7	30,4	49,3	35,9	16,9	4,1	0,0	0,0	4,1	11,6	0,4	0,0
	4 100%-ban külföldi jt	1,7	98,1	406,7	219,3	-79,8	13,1	0,0	0,0	13,1	16,6	1,3	0,2
	Összes	26,0	535,4	994,7	656,9	205,8	74,8	0,2	1,3	73,3	214,6	7,5	0,8
Középvállalat (50-249 fő)	1 100%-ban hazai jt	3,6	249,7	396,1	331,5	182,2	38,8	0,2	1,2	37,4	111,7	3,5	2,6
	2 Többségben hazai jt	0,1	26,2	29,8	19,9	16,1	3,0	0,0	0,8	2,3	14,2	0,3	0,4
	3 Többségben külföldi jt	0,2	53,1	59,2	44,5	38,2	8,0	0,0	1,0	7,0	27,3	0,7	0,2
	4 100%-ban külföldi jt	0,8	121,2	273,0	233,6	78,7	26,2	0,0	1,8	24,3	52,3	2,3	0,6
	Összes	4,8	450,1	758,1	629,5	315,2	76,0	0,2	4,8	71,0	205,5	6,8	3,7
Nagyvállalat (250 és több fő)	1 100%-ban hazai jt	0,5	195,1	1 360,3	1 172,4	6,9	26,3	0,4	3,6	22,2	-0,9	2,7	1,6
	2 Többségben hazai jt	0,0	194,8	99,7	88,6	183,7	29,7	0,0	24,3	5,4	74,6	2,1	0,0
	3 Többségben külföldi jt	0,1	934,9	877,1	563,6	622,4	104,9	0,0	48,2	56,5	196,8	6,4	16,7
	4 100%-ban külföldi jt	0,3	578,3	721,9	574,3	431,1	79,1	0,0	28,0	51,1	222,5	6,6	7,4
	Összes	0,8	1 903,2	3 059,0	2 398,9	1 244,2	239,9	0,4	104,0	135,2	493,0	17,9	25,7
Összes vállalkozás	1 100%-ban hazai jt	215,9	1 153,8	2 819,0	2 259,0	589,3	175,3	1,0	6,6	167,6	445,0	17,5	4,9
	2 Többségben hazai jt	1,5	250,0	169,1	131,8	212,5	35,8	0,0	25,1	10,7	96,4	2,8	0,4
	3 Többségben külföldi jt	3,5	1 039,3	1 014,3	661,2	686,9	119,9	0,0	49,2	70,5	244,5	7,8	16,9
	4 100%-ban külföldi jt	9,7	1 156,9	1 715,9	1 155,1	528,9	144,3	0,0	29,9	114,3	335,2	12,1	8,3
	Mindösszesen	230,6	3 599,9	5 718,3	4 207,1	2 017,6	475,4	1,1	110,7	363,1	1 121,1	40,2	30,5

A társasági adó és a különadó megoszlása a különböző létszám- és tulajdoni kategóriába tartozó vállalkozások között 2006, %

(átlagos állományi létszám > 0 és árbevétele > 0 és jegyzett tőke > 0)

Létszám- kategóriák	Tőketulajdoni kategóriák (jt = jegyzett tőke)	Cégek száma	Adózás előtti eredmény (a Tao.tv. szerint)	Az adózás előtti eredményt csökkentő tételek	Az adózás előtti eredményt növelő tételek	A számított adó alapja	Számított adó (16% vagy 10/16%)	Adómentes- ség	Adóked- vezmények (igénybevett)	Társasági adó- kötelezettség	Tárgyévi különadó alapja	Tárgyévi fizetendő különadó	Hitelintézetek és pi-i szervezetek különadója
Mikro- vállalkozás (1-9 fő)	1 100%-ban hazai jt.	81,8	9,0	9,7	8,8	7,0	11,5	21,5	0,5	14,9	13,8	14,4	1,0
	2 Többségben hazai jt.	0,4	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,0	0,0	0,2	0,1	0,2	0,0
	3 Többségben külföldi jt.	1,1	0,6	0,5	0,4	0,5	0,5	0,6	0,0	0,8	0,8	0,8	0,0
	4 100%-ban külföldi jt.	3,0	10,0	5,5	3,0	4,9	5,5	5,5	0,0	7,1	3,9	4,8	0,1
	Összes	86,3	19,8	15,9	12,4	12,5	17,8	21,9	0,6	23,1	18,5	20,1	1,1
Kis- vállalkozás (11-49 fő)	1 100%-ban hazai jt.	10,1	10,7	8,9	9,2	12,8	11,6	20,9	1,1	14,8	16,0	13,9	1,6
	2 Többségben hazai jt.	0,2	0,6	0,5	0,4	0,5	0,5	0,0	0,0	0,6	0,6	0,6	0,0
	3 Többségben külföldi jt.	0,3	0,8	0,9	0,9	0,8	0,8	0,0	0,1	1,1	1,0	1,0	0,2
	4 100%-ban külföldi jt.	0,7	2,7	7,1	5,2	7,1	4,0	2,8	0,0	3,6	1,5	3,2	0,8
	Összes	11,3	14,9	17,4	15,6	10,2	15,7	21,5	1,2	20,2	19,1	18,7	2,6
Középvállalat (50-249 fő)	1 100%-ban hazai jt.	1,6	6,9	6,9	7,9	9,0	8,2	15,7	1,1	10,3	10,0	8,6	8,4
	2 Többségben hazai jt.	0,0	0,7	0,5	0,5	0,8	0,6	0,0	0,7	0,6	0,6	0,8	1,2
	3 Többségben külföldi jt.	0,1	1,5	1,0	1,1	1,9	1,7	0,0	0,9	1,9	2,4	1,7	0,5
	4 100%-ban külföldi jt.	0,3	3,4	4,8	5,6	3,9	5,5	2,1	1,7	6,7	4,7	5,7	1,9
	Összes	2,1	12,5	13,3	15,0	15,6	16,0	17,8	4,3	19,5	18,3	16,8	12,0
Nagyvállalat (250 és több fő)	1 100%-ban hazai jt.	0,2	5,4	23,8	27,9	0,3	5,5	38,8	3,3	6,1	-0,1	6,7	5,1
	2 Többségben hazai jt.	0,0	5,4	1,7	2,1	9,1	6,2	0,0	21,9	1,5	6,7	5,3	0,0
	3 Többségben külföldi jt.	0,0	26,0	15,3	13,4	30,8	22,1	0,0	43,5	15,6	17,6	16,0	54,8
	4 100%-ban külföldi jt.	0,1	16,1	12,6	13,7	21,4	16,6	0,0	25,3	14,1	19,8	16,3	24,4
	Összes	0,4	52,9	53,5	57,0	61,7	50,5	38,8	94,0	37,2	44,0	44,4	84,3
Összes vállalkozás	1 100%-ban hazai jt.	93,6	32,0	49,3	53,7	29,2	36,9	96,8	6,0	46,2	39,7	43,6	16,1
	2 Többségben hazai jt.	0,6	6,9	3,0	3,1	10,5	7,5	0,5	22,6	3,0	8,6	6,9	1,2
	3 Többségben külföldi jt.	1,5	28,9	17,7	15,7	34,0	25,2	0,1	44,4	19,4	21,8	19,5	55,5
	4 100%-ban külföldi jt.	4,2	32,1	30,0	27,5	26,2	30,4	2,6	27,0	31,5	29,9	30,0	27,2
	Mindösszesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

3. számú melléklet:

Voszka Éva: Az állami vagyon privatizálásának lehetőségei 2009-től

A privatizációból származó állami bevételek mind az egyensúly, mind a növekedés szempontjából hasznosak lehetnek. Egyrészt hozzájárulhatnak a fizetési mérleg pozíció javításához, továbbá a költségvetési hiány mérsékléséhez az adósságállomány csökkentéséből adódó kamatmegtakarítással és a költségvetésből folyósított támogatások kiváltásával. (Az előbbire példa az 1990-es évek nagyprivatizációjának bevétel felhasználása, az utóbbira a MÁV Cargo eladása, aminek ellenértéke az anyavállalat kasszájába folyt be 2008-ban.) Másrészt a növekedést serkentheti az állami támogatás, amit a központi vagyonkezelő folyósít (ennek nominális összege 1990 és 2006 között 611 milliárd forint, az összes privatizációs bevétel 18 százaléka volt, ahogy ez az 1. táblázat adataiból kiszámítható). Az új, tőkeerős magántulajdonosok belépése és fejlesztéseik elindítása önmagában is pótlólagos növekedési forrás.

Ezért a jelenlegi helyzetben megint érdemes megvizsgálni a privatizáció folytatásának lehetőségeit. Először számba vesszük, hogy mit lehet még elvileg eladni, majd körvonalazzuk az értékesítés feltételeit és az ezek figyelembe vételével várható bevételek nagyságrendjét, végül röviden mérlegeljük a privatizáció gazdasági és politikai esélyeit.

1. Az állami vagyon nagyságrendje és összetétele 2009 elején

A forgalomképes központi állami vagyon zömmel társasági részesedésekből, ingatlanokból és mezőgazdasági földterületből áll.⁷ Részletes adatok az első csoportról állnak rendelkezésre, így elsősorban ezeket tudjuk számba venni.

(Az állami társaságok vagyona koncentrált) A Magyar Nemzeti Vagyonkezelő ZRt. (MNV) 2008-as nyilvántartásában már minden állami cég szerepel, a minisztériumoknak és más hatóságoknak vagyonkezelésbe adott társaságok is.⁸ Jórészt ennek az egységesítésnek tudható be a központi vagyonkezelő cégeinek és vagyonának jelentős növekedése. 2008 végén **344 társaságban** volt kisebb-nagyobb állami tulajdonrész, összesen **1200 milliárd forint értékben**,⁹ szemben az ÁPV ZRt. 2006-ban regisztrált 121 társaságával, 800 milliárdos vagyonával (2. táblázat). A nyilvántartás a cégek mérleg szerinti saját tőkéjének az államra jutó részét veszi figyelembe. Tőzsdei cégeknél ez lényegében megfelel a piaci értéknek, de a túlnyomó többséget jelentő zártkörű társaságoknál a piaci érték ettől lefelé és felfelé is jelentősen eltérhet.

Az MNV könyveiben nyilvántartott vagyon **erősen koncentrált**. Több mint hatvan százalékát (közel 750 milliárd forint értékben) hat cég részvényei adják. 5-5 százalék jut a 19 erdőgazdaságra és a 24 Volán társaságra. Ezen kívül az MNV portfólió 74 profitorientált,

⁷ Ezen kívül eladhatók üzemeltetési, koncessziós jogok, mint az autópályák vagy kórházak esetében, akár az érintett ingatlannál sokkal magasabb áron (lásd Budapest Airport). Ezeket azonban most nem tudjuk számba venni. Figyelmen kívül hagyjuk a helyi állami szervezetek, az önkormányzatok vagyonát is, mert a bevétel nem a központi állam kasszájában jelenik meg, noha ez is hozzájárulhat a költségvetési kiadások mérsékléséhez.

⁸ Korábban az ÁPV Rt. összesítő adatai ezeket a tételeket nem tartalmazták. Ezért és az MNV létrehozásakor végrehajtott átrendezések miatt a táblázatokban szereplő 2008-as adatsorok közvetlenül nem hasonlíthatók össze a korábbi évekével.

⁹ Minden MNV kimutatásban szereplő vagyonérték 2007. évi tényadat.

többségi állami tulajdonban lévő vállalatot tartalmaz, amelyek összes vagyona alig haladja meg a százmilliárdot. A 108 kisebbségi pakett összértéke 7,7 milliárd,¹⁰ a 46 nonprofit társaságé nem éri el a 30 milliárdot, de a vagyonkezelésbe adott cégek közül néhányban van nagyobb, tízmilliárd forintot meghaladó állami tulajdonrész (3. táblázat).

A kis cégek és kis vagyonrészek eladása viszonylag időigényes és még jó fajlagos árakkal kalkulálva is viszonylag csekély bevétellel kecsegtet. Ezért ha a gyorsaság és a bevétel abszolút nagysága fontos szempont, akkor az elemzésnek – és a vagyonkezelőnek is – a nagyobb cégekre, illetve az egységesen kezelt vállalatcsoportokra érdemes összpontosítani a figyelmet; a vagyon koncentrátsága ebből a szempontból előnyös. A következőkben a hat kiemelt társaság és az egyenként vagy cégcsoportonként tíz milliárdnál nagyobb, összesen több mint 1000 milliárdos állami tulajdonhányaddal, azaz az MNV vagyon 87 százalékával rendelkező gazdálkodó szervezetek privatizálási lehetőségeit foglaljuk röviden össze.¹¹

(A tartós állami tulajdon köre változtatható) A Mellékletben felsorolt 16 cég(csoport) közül hétben 75-100 százalékos a tartós állami tulajdon. A fennmaradó kilenc szervezet közül is vannak azonban olyanok (mint például a Nemzeti Színház ZRt.), amelyeknek eladása kevésbé valószínű. Mivel a tartós állami tulajdon köre a közelmúltban is többször átalakult, és egyszerű többséget igénylő törvénymódosítással bármikor megváltoztatható, a privatizáció lehetőségét a jelenlegi besorolástól függetlenül mérlegeljük.

(Az eladás elvi lehetősége és célszerűsége differenciált) A legnagyobb állami vállalatok első csoportja - összesen 118 milliárd állami vagyonrésszel – a Nemzeti Színház ZRt., a Tartalékgazdálkodási Közhasznú Társaság, a Regionális Fejlesztési Holding és a Garantiqua Hitelgarancia Zrt. Mindegyikük sajátos, közhasznú tevékenységet végez (színházkultúra, gazdaságbiztonsági tartalékok (köztük gabona, liszt, cukor, katasztrófavédelmi eszközök) kezelése, kis- és középvállalatok, önkormányzatok fejlesztéseinek támogatása, illetve forrásbevonásukhoz készfizető kezesség vállalása), ezért valószínűleg egyszerűen **kivonhatók a privatizációs körből**. Hasonló okokból nem látszik célszerűnek a 19 erdőgazdasági társaság magánkézbe adása, bár itt csak a kezelési jogról van szó, az erdőterületek tulajdonosai nem a cégek, hanem a vagyonkezelő.

A második kis csoportba két **lényegében lezárt opciós ügylet** tartozik, a Richter Gedeon Gyógyszergyár és a Budapest Airport - kevés várható bevétellel, illetve jelentős kiadás fenyegetésével.

A repülőtér privatizálásakor 2005-ben a rekordbevételt az üzemeltetési jog eladása hozta. A cég állami kézben maradt pakettjére a befektetőnek elővételi joga van, az ár számítását a megkötött szerződés szabályozza. Ennek nagyságrendje 20 milliárd forint.

A Richter állami tulajdonban lévő 25 százaléka 2004-ben részvényre váltható kötvényeket bocsátottak ki, amelynek az akkori tőzsdei árfolyamnál lényegesen magasabb ellenértéke befolyt az államkasszába. Az opcióval a kötvényt jegyzők 2009-ben élhetnek. Ha a privatizációra sor kerül, akkor ebből számottevő bevétel nem várható. Ha viszont a befektetők nem váltják át kötvényeiket – ami a jelenlegi helyzetben nem kizárt –, akkor azokat három százalékos euró hozammal megfejelve a kibocsátónak vissza kell vásárolnia, ami akár 200 milliárdot megközelítő közkiadást is jelenthet.

¹⁰ A 2007-es privatizációs törvény előírja a kisebbségi pakettek értékesítését, de ez hosszadalmas folyamat, és mint látható, kevés bevétellel kecsegtet.

¹¹ Ez elegendő idő és információ hiányában természetesen csak durva első közelítés lehet. Hozzá kell tenni, hogy a most elemzendő körön kívül is lehetnek olyan cégek, amelyek nagy értéknövekedést produkálhatnak, de ez a tőkenagyságuk miatt ez akkor sem száz, hanem csak tízmilliárdos nagyságrend.

Az állami döntéshozóknak számottevő **mozgástere** a harmadik, kilenc cégcsoportból álló, összesen közel 750 milliárd forintos vagyonnal rendelkező szegmensben van. Szinte mindegyikükre áll azonban, hogy az érintett részpiacok **szabályozása bizonytalan vagy éppen változóban van, ami nem kedvez a gyors privatizációnak.**

A csoporton belül az egyik jól elkülöníthető, bár az értékesítés szempontjából sem homogén rész a közlekedési portfólió: az Állami Autópálya Kezelő ZRt., a Magyar Közút Kht., a Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő ZRt., a Volán vállalatok és a MÁV. Az autópályákat és közutakat üzemeltető, valamint ezeket és a vasutakat fejlesztő, összesen közel 140 milliárdos saját tőkével rendelkező három céget elvileg el lehetne adni, ha az állam lemond ezeknek a tevékenységeknek a közvetlen irányításáról, és egyértelműen, hosszú távra meghatározza a cégek jogait, kötelezettségeit, bevételi forrásait. Kulcskérdés az útalap felhasználása, az útépités finanszírozásának és az úthasználati díjak beszedésének módszere és a feladat allokálása. Az elmúlt évek tapasztalatai, átrendezései és bizonytalanságai arra utalnak, hogy ezek az ügyek nem könnyen rendezhetők; a magánbefektetők bevonása jelentősen drágította az építést és az üzemeltetést, a választott megoldásokat többször nagy állami ráfordítással kellett korrigálni (például autópálya kapuk, a gyorsforgalmi útfelújítás pénzügyi konstrukciója, a koncessziós autópályák sorsa).

Kevésbé kiforrott a távolsági közúti és vasúti személyszállítás szabályozása is. Az Európai Unió előírásoknak megfelelő szolgáltatási szerződések, amelyek kiszámíthatóvá teszik a megrendelt teljesítményt és annak finanszírozását, elengedhetetlen feltételei a privatizációnak. Enélkül a tevékenység egészébe nem lehet magántőkét bevonni, legfeljebb a cégek egyes részlegei, leányvállalatai, ingatlanai adhatók el, amiből a veszteségek átmenetileg finanszírozhatók (mint legutóbb a MÁV Cargo példája mutatta) – de akkor a bevételt nem adósságsökkentésre, hanem az állami támogatások helyettesítésére használják.

A közösségi közlekedés szabályozásának alapvető gondja – beleérve az önkormányzati tulajdonban lévő városi tömegközlekedést is –, hogy a jelenlegi hálózat és szolgáltatási szint az adott finanszírozási feltételek mellett nem fenntartható. A szükséges pótláshoz és fejlesztéshez a vállalati belső források elégtelenek, sőt az üzemeltetés is folyamatos, jelentős állami támogatást igényel. A Volán vállalatok rendszeres, évente tízmilliárdos nagyságrendű támogatást kapnak a vagyonkezelőtől fejlesztésre (buszvásárlásra), a MÁV pedig 2006-ban 74 milliárd, 2007-ben 160 milliárd forintnyi dotációhoz jutott, ami az év összes állami támogatásának közel egyharmada volt. A vasúttársaság adósságai így is halmozódnak, ami időről időre konszolidációt, tőkelezést tesz szükségessé.¹² Magánbefektetők megjelenésére csak akkor lehet számítani, ha a cégek gazdaságosan működtetők, azaz a hálózat szűkül, a tarifák emelkednek, illetve az állam kiszámítható módon - nem ad hoc döntésekkel – megfizeti, támogatja az általa megrendelt szolgáltatási szintet.

Ugyanez a kérdés a Magyar Posta esetében úgy merül fel, hogy milyen legyen a mindenki által hozzáférhető, elérhető árú egyetemes szolgáltatás terjedelme és finanszírozása. A postai szolgáltatások piacának liberalizálása szűkítheti a Magyar Posta amúgy is zsugorodó piacát, csökkenti a belső keresztfinanszírozási lehetőségeit, így a kisfogyasztók számára a piacnyitás áremelkedést, a költségvetés számára pedig pótlólagos támogatási kötelezettséget jelenthet. A hálózat szűkítésének – a kis posták bezárásának – fogadtatása a közelmúltban jól mutatta, hogy ez sem egyszerűen szabályozástechnikai kérdés. Bár a teljes piacnyitás határidejét 2008-ban az Unió döntése szerint több tagállamban, így Magyarországon is el lehet halasztani, az

¹² Ezért szerepelhet a 2007-es adatokra építő MNV nyilvántartásban a MÁV csekély, 20 milliárdos vagyoneértékkel.

egyetemes szolgáltatás szabályozását és finanszírozását a közeljövőben mindenképpen meg kell oldani. A magántőke bevonása ezután elképzelhető mind egyes postai tevékenységekbe (ha az üzletágak szervezeti szétválasztására sor kerül), mind pedig a nagyvállalat egészébe a megnyíló európai piacon élénkülő befektetői érdeklődés nyomán.

A közszolgáltatások körébe tartozik az MNV legnagyobb cége, a vagyon néhány évvel ezelőtt végrehajtott átértékelése után 434 milliárdos saját tőkével rendelkező, közel száz százalékos állami tulajdonban lévő Magyar Villamos Művek (MVM) is. A teljes piacnyitás itt 2008-tól elindult, de sok zökkenővel. A villamosenergia ipar szabályozásának több eleme (mint a hosszú távú szerződések kezelése és az átviteli-rendszerirányító cég szervezeti vagy tulajdonosi szétválasztásának kérdése) uniós szinten is erősen vitatott. A magyar kormányzat elgondolásai és a hazai szabályozás elemei a közelmúltban többször is változtak (a magyar rendszerirányító visszaolvasztása az MVM-be, majd kisvártatva az újabb leválasztás terve, a villamosipari nagyvállalat privatizálása és ennek módja). A liberalizációs törvény életbe lépése óta eltelt egy év sem jelentett nyugvópontot – elég csak az egyetemes szolgáltatásra jogosult fogyasztók körének kiterjesztésére, az export-import szabályozás hektikus módosításaira, a hosszú távú szerződések egy részének átalakítására, néhányuk felmondására, vagy az áram aukciók lebonyolítási rendjének nemrégiben bevezetett változására, az energia hatóság jogkörének kiterjesztésére utalni. Ezek a lépések és önmagában az általuk keltett bizonytalanság közvetlenül befolyásolja az MVM vállalatcsoport piaci értékét, amelyet maga a cég 2008 elején, a tőzsdei bevezetésre készülve – a Mavirral együtt, az állam által több oldalról kedvezményezett pozícióban – ezer milliárd forintra taksált.

A kormányzati koncepciók és szabályozási keretek megszilárdulása után a jól jövedelmező és az utóbbi időben elindított terjeszkedéssel is gyarapodó MVM csoport pakettjének negyede-fele néhány év alatt tőzsdére vihető, kedvező esetben az aktuális saját vagyon értékét jelentősen meghaladó áron.

Részben szabályozási okokból kérdéses a Szerencsejáték ZRt. eladása, mert a piacnyitást az uniós irányelvek szerint ezen a területen is végre kellene hajtani, és a nyíltabb verseny erodálhatja a ma még monopolhelyzetben lévő cég értékét. A társaság eladásával szemben szokás azzal is érvelni, hogy a szerencsejáték szervezés stabilan nyereséges, és folyamatosan nagy bevételt juttat a közkasszába. Nyilvánvaló azonban, hogy ennek nagyobbik része nem a tulajdonosi szerkezettől függ: az osztaléknál nagyobb a privatizáció után is befizetendő játékadó. Végül a Lóverseny Vállalat értékesítésével az ÁPV ZRt. és utóda évek óta próbálkozik, de néhány értékes ingatlan eladásától eltekintve sikertelenül. Ettől a jövőben sem várható sok bevétel.

(A társasági részesedéseken túl is van eladható vagyon) Az MNV ZRt. teljes vagyonáról nincs, vagy legalábbis nem került még nyilvánosságra átfogó összesítés. A sajtóban megjelent becslések a vagyont - tág határok között, azaz rendkívül bizonytalanul - 10 és 50 ezermilliárd forint közé tették.

Az alsó határt nézve is biztos, hogy az MNV-hez tartozó állami vagyon nagyobbik részét az ingatlan portfólió és a termőföldek teszik ki. Az előbbibe a vagyonkezelő honlapja szerint beletartoznak földek, erdők, műemlékek, épületek, készletek, valamint részesedések és értékpapírok is. Ezek számáról, forgalomképesség szerinti megoszlásáról, nyilvántartási értékéről azonban nem jelentek meg nyilvános adatok. Információink szerint az ingatlanok összértéke a most készülő vagyoneleltár szerint mintegy 35 ezermilliárd forint, de ennek nagyobbik része nem forgalomképes (út-és sínhálózat, hidak, épületegyüttesek).

A Nemzeti Földalapba 2.576 ezer hektár termőföld tartozik, amiből egymillió hektár erdő és mintegy 900 millió hektár szántóföld, szőlő és gyümölcsös. A teljes területből 2008-ban haszonbérletbe adásra és értékesítésre összesen 43 ezer hektárt javasoltak.¹³

Szakértői vélemények szerint a földterület értéke egy és kétezer milliárd forint között lehet, amihez még 7-8000 milliárdnyi elvileg eladható ingatlan társul.

2. A vagyonértékesítés feltételei és a várható költségvetési bevételek

Az elvileg privatizálható állami vagyon – beleértve a társaságokon kívül az ingatlanokat, termőföldeket is - tekintélyes nagyságú: valószínűleg meghaladja a 10.000 milliárd forintot. Az értékesítésnek azonban komoly feltételei vannak.

(Nem érdemes minden áron privatizálni) Az állítás egyrészt azt jelenti, hogy az állami vagyont **nem célszerű áron alul eladni**, kizárólag a költségvetés egyensúlyi helyzetét tartva szem előtt. A jelenlegi piaci helyzetben a részvények és az ingatlanok is nyomott áron forognak, ha egyáltalán van rájuk vevő. Ezért nyilvánvaló, hogy a nagyobb léptékű privatizációt csak a piacok stabilizációja után, **a gazdasági recesszió elmúltával** érdemes elkezdni. Az eladások ütemezése alapvető fontosságú. A pénzügyi kényszerhelyzet azonban elvileg felhasználható a privatizációs program elfogadtatására és a sok esetben hosszadalmas előkészítés elindítására.

Az alcímben megfogalmazott állítás másik értelme éppen ehhez kapcsolódik: a nagy vagyonértékű állami vállalatoknak szinte kivétel nélkül közös jellemzője, hogy az érintett részpiacok **új vagy módosított állami szabályozást igényelnek** a vizsgált esetek közül a közúti és vasúti közlekedésben, a villamosenergia iparban, a postai szolgáltatások és szerencsejátékok esetében. Csakhogy az utóbbiakról eltekintve közszolgáltatásokról (a MÁV és a Posta esetében az ország legnagyobb foglalkoztatóiról) van szó. Vagyis a szabályozás nem egyszerűen technikai kérdés, hanem **az állami szerepvállalás módjának, mértékének újragondolására és társadalmi elfogadtatására van szükség**. Így az új keretek kialakítása önmagában is reform értékű lépés, csakúgy, mint az egészségügyben lett volna. Ez a tapasztalat és a közlekedési sztrájkok, a posták és vasúti szárnyvonalak bezárása ellen tiltakozó mozgalmak azt mutatják, hogy ez hosszadalmas és bonyolult ügy.

Márpedig **az érintett tevékenységek működési feltételeit mindenképpen célszerű a privatizáció előtt világosan meghatározni**. A sorrend azért lényeges, mert a kiforrott szabályozás hiánya vagy a piaci-és árviszonyok jövőbeli alakulására vagy az állami bevételekre gyakorol kedvezőtlen hatást. A monopolhelyzetben lévő cégek eladása nagy egyszeri bevételt hozhat, de ezt szorító pénzügyi helyzetben sem érdemes kizárólagos szempontnak tekinteni: a magyar privatizáció tapasztalatai azt mutatják, hogy a verseny szervezeti feltételei utólag nehezen korrigálhatók. A gyenge, bizonytalan szabályozásnak árcsökkenő hatása lenne többek között a közúti és vasúti áruszállításban, ha az a befektető számára kiszámíthatatlanná teszi a megtérülési feltételeket. A mezőgazdasági földek forgalmának megnyitásának dátuma jelenleg 2011, de elképzelhető a derogáció meghosszabbítása 2014-ig, illetve a külföldi vásárlók korábbi beengedése is egy törvénymódosítással. A liberalizáció előtt a föld mindenképp csak nyomott áron értékesíthető, és a jelenlegi piaci helyzetben az eladás ténye is kétséges. A 2008-ra meghirdetett viszonylag kis terület egy része sem kelt el, mert a hazai vevők zömmel hitelből fizetnének, de nem jutnak kölcsönhöz.

¹³ http://www.mnvzrt.hu/kozerdeku_adatok/szervezeti_szemelyi_adatok/gazdalkodo_szervezetek/nyilvantartasok/ agrar

Szakértők felhívják a figyelmet arra is, hogy a jelentős osztalékot fizető cégeknél (elsősorban az évente több tízmilliárddal megcsapolható MVM-nél) az államkassza folyó bevételeit érdemes összevetni a privatizációs bevétellel, illetve az ennek felhasználása révén elérhető megtakarítások – kamatkiadás csökkentés – nagyságával.

Nagyobb léptékű privatizációt tehát csak a szükséges **előkészítés, szabályozás után, megfelelő tőkepiaci feltételek között, gondos mérlegelés után érdemes** elindítani. Ha az állami bevétel fontos szempont – és a közeljövőben valószínűleg az marad -, akkor hazai privatizáció korábban is alapvető módszerét, a **készpénzes eladásokat** kell alkalmazni, elkerülve a 2007-ben meghirdetett, de gyorsan felfüggesztett Új Tulajdonosi Programhoz hasonló tömeges privatizáció széleskörű kiterjesztését.

(A privatizációs bevétel több ezermilliárd forint is lehet) A vázolt feltételek teljesülése esetén nem kizárt, hogy az állami részvények és részesedések eladásából – zömmel kis számú, nagy értékű privatizációkból, mint ahogy ez a közelmúltban megszokott volt - **néhány év alatt 1000 milliárdos nagyságrendű állami bevétel** realizálható. Ha ehhez ingatlan- és földértékesítések társulnak – megint hangsúlyozva: a földpiac megnyitása után -, akkor az összeg ennek akár **két-két és félszerese is lehet.**¹⁴

Nem irreális-e ez az érték annak figyelembe vételével, hogy a magyar privatizáció teljes bevétele – az osztalékokat és egyéb, az eladáson kívüli forrásokat is beszámítva - 19 év alatt 3500 milliárd forint volt (4. táblázat)? Először is ez a számítás nominális értékeket összegez, ami a két évtizedes infláció miatt igencsak félrevezető.¹⁵ A pénzromlással (jobb híján a fogyasztói inflációval) korrigált érték mintegy 8350 milliárd. Másodszor, a bevétel zömmel a társasági vagyonrészek eladásának eredményét mutatja, mert az Állami Vagyonügynökség és az Állami Privatizációs Rt. elsősorban ezekkel foglalkozott. Ebből a nyilvántartásból nemcsak a vállalatokhoz visszaforgatott és a más társasági vagyont kezelő szervezetek értékesítéséből befolyó pénz hiányzik, hanem a Kincstári Vagyon Igazgatóság és jogelődei által eladott ingatlanok és más vagyonrészek ellenértéke is – amelynek nagyságrendje ismeretlen. A jelenlegi kalkulációban viszont ezek nagy súllyal szerepelnek.

Arra is több példa volt az elmúlt évtizedben, hogy egy-egy esztendő vagy tranzakció több százmilliárdos bevételt hozott. Az élen 1995 áll, reálértéken több mint 1800 milliárd forintos összeggel, majd 1997-ben 850 milliárd volt a privatizációs bevétel – igaz, e nagy tételek mögött a bankok, energetikai cégek és más nagyvállalatok eladása áll. De a privatizáció

¹⁴ A becslésben a közúti üzemeltető és beruházó cégeket, a Szerencsejáték ZRt.-t, a Volán vállalatokat, a Budapest Airport megmaradt részét, valamint az MVM és a Magyar Posta részleges privatizációját vettük figyelembe, és nem számoltunk a Richter Gedeon kötvényeinek visszavásárlásával. A vagyonkezelő egyik vezetője a privatizálható vagyon értékét – legjobb esetben, „békeidőben”, azaz kedvező piaci feltételek között, a földnél törvénymódosítást feltételezve, de egyébként változatlan szabályozási feltételek mellett – 1500 milliárd forintra tette.

¹⁵ Meglepő, hogy az MNV ZRt. számítása, amint a napokban nyilvánosságra hozott összesítésből kiderül (Privatizáció - több volt a leves, mint a hús, <http://www.napi.hu/default.asp?cCenter=article.asp&nID=394333>) szintén ezt a módszert használja. Az idézett cikk „közel 3000 milliárd”-os bevételt említ. A tanulmányunkban szereplő érték ennél többek között a Budapest Airport üzemeltetési jogáért kapott 400 milliárddal magasabb, mert véleményünk szerint ezt is célszerű privatizációs bevételnek tekinteni, még ha nem a központi vagyonkezelőhöz folyt is be. Az MNV számítását torzítja, hogy a vállalatrészek eladásakor az anyacégeknél hagyott, úgynevezett visszaforgatott bevételt – az 1990-es években gyakori, de nyilvántartás hiányában bizonytalan nagyságú tételt - nem veszi figyelembe, pedig ez is privatizációs bevétel, ami a költségvetés pozícióit közvetlenül is befolyásolhatja a támogatások kiváltásával. Ezt mi is csak esetlegesen (például a MÁV Cargonál) tudtuk bekalkulálni.

zömének lezárulta után sem apadtak el a bevételek és a nagy tranzakciók: 2003 és 2008 között reálértéken közel 2000 milliárd folyt be, aminek jelentős része minden évben egy-egy nagy, esetenként több százmilliárdot hozó eladásból származott.¹⁶

(A költségvetési bevételek lényegesen elmaradnak a privatizációs bevételektől) A privatizációból származó bevételek nem azonosak a központi költségvetésbe befolyó összeggel. Az ÁPV Zrt.-nek és jogelődeinek kiadásai között, mint az 1. táblázat mutatja, jelentős súllyal szerepelt a privatizációs folyamat fenntartása (beleértve a vagyongazdálkodók működési költségei és a tanácsadói díjak mellett az önkormányzatoknak a belterületi föld értéke után kifizetett részesedéseket, a kedvezményes Egzisztencia hitel fedezetét, a tartalékalap feltöltését), valamint a portfólióba tartozó cégek támogatása többek között reorganizáció, tőkeemelés, befektetés, válságkezelés címén. E tételek nagysága és a részaránya időben változó. Volt rá példa (1998-ban és 2002-ben), hogy e két kiadási csoport valamelyike meghaladta az összes ráfordítás hatvan százalékát.

A privatizációból származó **költségvetési befizetések nagysága** 1990 és 2008 között nominálisan 1900 milliárd forint, reálértéken 4200 milliárd forint volt¹⁷, azaz **az összes privatizációs bevétel 54, illetve 51 százaléka**.

Ez az átlagos arány azonban olyan ingadozásokat takar. Az 1. táblázat adatai szerint sem a privatizáció fenntartására, sem a támogatásokra fordított kiadás nem nőtt arányosan a bevételekkel: azokban az években, amikor a privatizációs bevétel abszolút értékben magas volt, akkor viszonylag nagy volt a befizetés is. Ennek alapján azt feltételezhetjük, hogy ha időben koncentrált, viszonylag gyors privatizációra kerül sor, akkor a bevétel/költségvetési befizetés arány elérheti a 2004 és 2006 közötti viszonylag nagy bevételű évek 70 százalék körüli értékét. Vagyis az összes **költségvetési bevétel** néhány év alatt az optimális esetként feltételezett 2-2500 milliárdos privatizációból **1400-1800 milliárd** lehet.

3. *A privatizáció esélyei a közeljövőben*

Egy prudens gazdaságpolitika azonban aligha számolhat a számos feltételtől függő forgatókönyvek legoptimistább változatával. Ennek valószínűségét ugyanis **több gazdasági és társadalmi-politikai tényező gyengíti**.

A gazdasági válság, a recesszió nyilvánvalóan kedvezőtlen feltételeket teremt az állami vagyon eladásához. Ilyen időkben **inkább visszaállamosításokra** kerülhet sor, részben kényszerűen – amire az első példa a Richter kötvényeinek visszavásárlása lehet - részben a pénzügyi intézeteknek, vállalatoknak nyújtott támogatások ellentételezéseként. A válsághelyzet ugyanis jól láthatóan növeli az állami támogatások iránti igényt. Ha lenne privatizációs bevétel, erős volna a cégek a kormányzatra gyakorolt nyomása, hogy ezt ne az államadósság csökkentésére, hanem a növekedést serkentő **vállalatmentésre**, reorganizációra, tőkejuttatásra vagy kedvezményes állami-tulajdonosi hitelek nyújtására **használják fel**. Csakhogy **a rossz tőkepiaci-tőzsdei helyzetben** nem lehet jó áron eladni, ezért nem javasolható a gyors, széles körű privatizáció elindítása e feltételek lényeges javulása előtt. (Érdemes összevetni az államadósság csökkentésével megtakarítható költségeket a várható árveszteséggel. Ha például az MVM pakettjét annyival alacsonyabb áron lehetne tőzsdére vinni, mint amennyivel

¹⁶ 2004: Richter Gedeon kötvénykibocsátás 175 milliárd, 2005: Budapest Airport 466 milliárd, 2006: a MOL tíz százalékos pakettje 200 milliárd, 2007: Földhitel és Jelzálogbank 50 százaléka 67 milliárd, 2008: MÁV Cargo 102 milliárd.

¹⁷ Ehhez hozzá kellene adni az ÁPV Zrt. 78 milliárdos tartalékvagyonát, amit a kormány 2007-ben elvont a vagyongazdálkodótól.

mondjuk a MOL részvények árfolyama esett az elmúlt hónapokban, akkor a csere valószínűleg nem érné meg.) Azzal az ütemezési nehézséggel kell tehát szembenézni, hogy amikor a legnagyobb szükség lenne a privatizációs bevételekre, akkor azokra aligha lehet számítani, s ha mégis befolyának, akkor sem biztos, hogy a felhasználás fő iránya az adósságok visszafizetése lenne. A válság idejét inkább a privatizációs program előkészítésére, a szükséges szabályozási feltételek kialakítására és társadalmi-politikai elfogadtatásukra célszerű felhasználni.

Világosan látni kell azonban, hogy sem a szabályozás, sem az elfogadtatás nem ígérkezik könnyűnek. Egyrészt a kormányzati álláspont a tartós állami tulajdon meghatározásával, egyes nagy cégek eladásával, valamint a privatizáció módszerével kapcsolatban is többször változott az elmúlt években. (Elég csak a Szerencsejáték ZRt, a Posta, a Volán vállalatok vagy az MVM megtartásának és értékesítésének fordulataira vagy az Új Tulajdonosi Program tartalmának változásaira és az egész konstrukció kezelésére utalni.) Ezek után **nehéz hitelesen képviselni** egy új, nagy léptékű privatizációs programot. Másrészt a legnagyobb bevételekkel kecsegtető közszolgáltató cégek tevékenységének új szabályozása **az állami szerepvállalás alapkérdéseit érinti**, a fogyasztók számára rövidtávon sem a szolgáltatás terjedelme, sem a díjak alakulása szempontjából nem kedvező, továbbá a termőföldek és sok egyéb ingatlan eladása is társadalmilag érzékeny kérdés. A tapasztalatok alapján azt feltételezzük, hogy a jelenlegi kormány részben gazdasági, részben társadalmi okok miatt nem tud, az ellenzéki győzelem után hivatalba lépő új kabinet pedig – ha tartja magát az elmúlt években képviselt álláspontjához - nem akar majd jelentős mértékű privatizációt elindítani.

***

Összefoglalva, a magyar állam tulajdonában még mindig jelentős nagyságú forgalomképes vagyon van. A tartós állami tulajdon körének módosítása után eladhatók értékes társasági részvények, üzletrészek. A gyors privatizáció szempontjából kedvező, hogy a társasági portfólió erősen koncentrált: kevesebb, mint egy tucatnyi cég teljes vagy részleges értékesítésével ezermilliárdos nagyságrendű bevételre is szert lehet tenni. Ha ehhez hozzáadódik a tízezer milliárdnál nagyobb ingatlan- és földvagyon egy részének eladása, akkor a privatizációs bevétel – készpénzes, tehát nem kedvezményes-elosztásos módszerek alkalmazásával - néhány év alatt elérheti a két-két és félezer milliárd forintot is. Az államadósság csökkentésére felhasználható költségvetési bevétel ennél biztosan kevesebb. Ha a vállalatok támogatására vagy bajban lévő cégek vásárlására felhasznált rész nem ugrik meg, akkor ezt a vagyonkezelő bevételének mintegy hetven százalékára becsülhetjük.

Nagyobb léptékű privatizációt azonban csak a tőkepiaci-tőzsdei helyzet stabilizálódása és az eladásra váró cégek részpiacainak megfelelő, sok területen az állami szerepvállalás újragondolását is feltételező szabályozása után célszerű elindítani. Az állami vagyon értékesítésének jelenleg sem a gazdasági, sem a társadalmi-politikai feltételei nem kedvezőek.

Az ÁPV Zrt. kiadásainak szerkezete
(összes kiadás = 100%)

Megnevezés	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Privatizáció fenntartása	0,00	11,22	14,11	15,02	8,36	7,19	12,55	19,18	20,69	16,27	27,82	34,54	61,46	43,32	9,0	51,2	4,4
Társaságok támogatása	0,00	0,59	2,74	28,02	9,70	8,69	9,52	11,05	60,87	42,41	54,26	59,72	29,76	17,39	31,6	27,8	12,6
Költségvetési befiz. (%)	100,00	88,19	83,15	40,49	34,38	65,92	63,21	60,86	14,64	37,93	10,22	1,39	0,00	33,02	54,7	18,8	79,8
Kárpótláshoz kapcsolódó	0,00	0,00	0,00	16,47	47,56	7,95	12,79	7,94	3,59	2,33	1,68	1,51	7,30	6,17	0,8	2,0	1,0
Egyéb	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	10,25	1,93	0,97	0,21	1,06	6,02	2,84	1,48	0,0	3,9	0,2	2,2
Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Összes kiadás (md Ft)	0,67	30,58	71,14	79,12	137,19	241,94	340,24	312,84	176,82	141,91	151,54	177,26	38,64	181,0	396,98	150,78	355,3
Költségvetési befiz. (md Ft)	0,67	26,97	59,1	32,04	47,16	159,49	215,07	190,39	25,89	53,83	15,49	2,46	0,00	59,77	217,15	28,35^x	283,52

Forrás: ÁPV Rt. Privatizációs Monitorok és nyilvántartások alapján számítva

Megjegyzés

Összes kiadás: A hozzárendelt vagyonnal kapcsolatos ráfordítások és a privatizációs tartalék felhasználásának összege.

Privatizáció fenntartása: ÁPV működési költségek, önkormányzati rész, PEH, E- hitel, bírságok, tartalékalap feltöltése

Társaságok támogatása: reorganizáció, tőkeemelés, befektetések, vásárlások, garanciák vagyontárgyak vásárlása

Költségvetési befizetések: költségvetési átutalás, állami alapok feltöltése, államadósság törlesztés, osztalék, adókonzolidáció

^x Ehhez az összesítésben hozzáadtuk a Budapest Airport üzemeltetési jogáért kapott 404,5 milliárd forintos, a Kincstári Vagyoni Igazgatósághoz befolyt tételt, feltételezve, hogy azt teljes egészében átutalták a költségvetésbe.

A központi vagyonkezelő szervezetekhez tartozó cégek száma és vagyona^x

Megnevezés	1990	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2008 MNV kezelésben	2008 vagyon- kezelésbe adott	2008 összesen
Cégek száma (db)	1848	823	661	512	297	218	207	172	166	171	161	140	132	121	282	52	334
Ebből - többségi - tartós									121					76	162	52	214
Vagyon (md Ft)	2000,0	1693,1	1190,2	1010,1	715,4	601,72	864,0	773,7	750,3	717,08	849,6	837,8	798,7	795,3	1 036,0	171,0	1 207,0

Forrás: ÁPV Rt. Privatizációs Monitorok, MNV nyilvántartások

Megjegyzés:

A központi vagyonkezelő szervezetekhez tartozó társasági vagyon: a tulajdonhányadra jutó saját tőke értéke. A 2008-as vagyonadatok 2007. évi tényszámok alapján

^x 2008 előtt a más állami vagyonkezelőkhöz (minisztériumokhoz, hatóságokhoz) tartozó társaságok nélkül

Az MNV Zrt. társasági portfóliójának összetétele 2008

Társaságok	Száma (db)	MNV-re jutó vagyon, md Ft (az összes MNV vagyon %-ában)	Átlagos MNV-re jutó vagyon cégenként (md Ft)
Jelentős súlyú, kiemelt	6	745,72 (61,7)	124,28
Erdőgazdaságok	19	62,62 (5,2)	3,29
Volán vállalatok	24	67,00 (5,6)	2,79
Bankok, biztosítók	5	21,25 (1,8)	4,25
Profitorientált többségi tulajdonban	74	104,73 (8,7)	1,41
Profitorientált kisebbségi tulajdonban	108	7,70 (0,6)	0,07
Nonprofit	46	27,05 (2,2)	0,59
MNV Zrt. összesen	282	1036,00 (85,8)	3,67
Vagyonkezelésben lévők	52	171,00 (14,2)	3,29
Összesen	334	1207,00 (100,0)	3,61

Forrás: MNV ZRt.

Vagyonértékek a 2007. évi tényszámok alapján

**Az állami vagyonkezelők bevételei nominális értéken
(milliárd forint)**

Megnevezés	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Összes
Eladás, vagyonhaszn.	30,43	69,82	164,5	132,03	460,16	146,66	340,19	104,38	115,71	21,13	38,28	11,01	142,63	271,68 ^x	529,17 ^{xx}	292,7			
Osztalék	0,93	7,41	5,41	7,80	5,07	8,15	5,77	5,07	5,98	12,88	8,50	12,82	14,09	87,45	28,37	14,7			
Egyéb bevétel	0	0	0	16,84	8,74	3,16	3,80	2,47	10,71	24,28	8,82	2,87	3,56	39,25	1,82	17,2			
Összes bevétel	31,36	77,23	169,86	156,67	473,97	157,97	349,76	111,92	132,40	58,29	55,60	25,70	160,28	398,38	559,36	324,6	80^{xxx}	84^{xxx}	3408,02

Forrás: 1990-1996: Központi Statisztikai Hivatal, 1997- ÁPV Rt. Privatizációs Monitorok és nyilvántartások

Megjegyzés: a készpénzbevételeken túl tartalmazza a kárpótlási jegyből és kedvezményes hitelből származó bevételeket is.

^x Ebből 157,81 milliárd forint a Richter Gedeon körvény-kibocsátása, amit az ÁPV Rt. az „Egyéb bevételek” között tart nyilván.

^{xx} A Budapest Airport üzemeltetési jogáért kapott 404,5 milliárd forintot, a Kincstári Vagyon Igazgatósághoz befolyt tételt beszámítva

^{xxx} Hivatalos adat hiányában saját becslés, 2008-ra sajtóközlemény, hozzáadva a MÁV Cargo bevételét

A tízmilliárd forintnál nagyobb MNV tulajdonrészrel rendelkező cégek néhány jellemzője 2008-ban

Megnevezés	Saját tőke (md Ft)	Állami tulajdonhányad (%)	Tartós állami tulajdon (%)
Magyar Villamos Művek Zrt.	434	99,87	75+1 szavazat
Richter Gedeon Nyrt.	145	25,12	0
Magyar Posta Zrt.	70	100	75+1 szavazat
Állami Autópálya Kezelő Zrt.	51	100	0
Budapest Airport Zrt.	27	24,94	0
Szerencsejáték Zrt.	17	100	100
Erdőgazdaságok	63	100	100
Volán vállalatok	67	100	0
Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő ZRt.	56	100	0
Magyar Közút Kht.	30	100	0
MÁV Zrt.	20	100	100
Tartalékgazdálkodási Közhasznú Társaság	17	100	0
Regionális Fejlesztési Holding	14	100	100
Garantiqva Hitelgarancia Zrt	13	50,02	50+1 szavazat
Nemzeti Színház ZRt.	11	100	0
Nemzeti Lóverseny Kft.	10	100	0

Forrás: MNV Zrt.

Vagyongadatok a 2007. évi tényszámok alapján

4. számú melléklet:

Fejlesztési kiadások és a vállalati támogatások lefaragásának lehetőségei

A fejlesztési jellegű államháztartási kiadások szintje 2006-ban 1833 Mrd forintra, 2007-ben pedig 1838 Mrd forintra rúgott.¹⁸ (A 2006-os érték egyötödét tették ki az agrárjellegű fejlesztési kiadások.¹⁹) Ez tetemes összeg, és regionális viszonylatban is kiugró.²⁰ Ha pusztán a környező, hasonló fejlettségű országokat tekintenénk alapnak, akkor akár a fejlesztési jellegű kiadások 4-500 milliárd forintos csökkentését is indokoltnak tekinthetnénk. Első látásra pedig egy jelentős, 1-200 Mrd forintos lefaragás nem is tűnik irreálisnak.

4.1. táblázat

Fejlesztési kiadások 2007-ben, és tervezett kiadások 2009-ben^a

	2007	2009 ^b
<i>Alapinfrastruktúra</i>	848	727
Közlekedés	660	417
Távközlés	5	6
Energia	0	1
Környezetvédelem	141	236
Egészségügy	42	62
Lakhatás	1	6
<i>Emberi erőforrás</i>	337	384
<i>Termelőszektor</i>	183	180
Ipar	39	45
Szolgáltatások	135	128
Turizmus	9	7
<i>Egyéb</i>	95	147
Strukturális kiadások összesen	1464	1438
Mezőgazdasági fejlesztési jellegű kiadások	374	n.a.
Fejlesztési kiadások összesen	1838	n.a.

Forrás: ÁSZ (2008a)

a Az ÁSZ jelzi, hogy a fejlesztési kiadások nem választhatóak le igazán megbízhatóan a működési kiadásoktól. A közölt számokat az ÁSZ a Pénzügyminisztérium által adott adatokra építve, vele együttműködésben állította elő, így az adatok nem tekinthetőek az ÁSZ független ellenőrzése révén létrejött adatoknak, csak tájékoztató jellegűek.

b Előirányzat 2008 elején

Ám a fenti fejlesztési kiadásoknak csak egy része hazai forrás. 2007-ben az EU-források aránya 30% volt, de ez az arány a tervek szerint már 2011-re meghaladja majd az 50%-ot. Az államháztartási fejlesztési kiadások lefaragása értelemszerűen a hazai eredetű kiadások lefaragását jelenti. 2009-ben a nem agrárjellegű fejlesztési kiadásoknak közel 60%-a,

¹⁸ ÁSZ (2008a), 18. old.

¹⁹ ÁSZ (2008a), 2. sz. melléklet

²⁰ Amint arra az Oriens (2008) rámutat, a fejlesztési kiadásokat jelentősen átfedő (az államháztartási kiadások funkcionális bontása szerinti) gazdasági funkciójú kiadások GDP-hez viszonyított aránya 2007-ben mintegy 2%-ponttal magasabb volt, mint a másik három visegrádi ország megfelelő kiadásainak GDP-hez viszonyított aránya.

valamivel több mint 800 Mrd forint származik hazai forrásból.²¹ Ebből már 100 Mrd lefaragása is több mint 10%-os kiadáscsökkentést jelentene, ami meglehetősen drasztikus lépés. (Az agrárcélú támogatásoknak már 2006-ban is a 80%-a uniós forrásból származott, itt tehát a lefaragási lehetőségek korlátozottak). Ehhez hozzá kell venni azt is, hogy a szóban forgó összeg egy része – habár hazai forrás – az EU által támogatott programokhoz kapcsolódik (társfinanszírozás), így ezek felett a kormánzatnak nincs diszkrecionális döntési jogköre. Például a több mint 400 Mrd-os közlekedésfejlesztési kiadásokon belül mintegy 260 Mrd forintot tesznek ki az uniós finanszírozású Közlekedés Operatív Programra szánt uniós források *plusz* a hozzájuk kapcsolódó hazai társfinanszírozás.²² (Ehhez járul a Kohéziós Alap támogatásával megvalósuló közlekedési projektekre szánt 28 Mrd Ft.) A 2009-es költségvetési törvényben az „Uniós fejlesztések” (a központi költségvetés előirányzatainak XIX. fejezete) összege mintegy 750 Mrd forintra rúg. E fejlesztések túlnyomórészt nem agrárjellegűek, miután a mezőgazdasági jellegű uniós támogatások többnyire más fejezetekben kerülnek elszámolásra. 2008 elején a nem-mezőgazdasági uniós fejlesztési források 2009-es évi előirányzata valamivel több mint 600 Mrd Ft volt. Ebből arra következtethetünk, hogy durva becsléssel a nem mezőgazdasági célú uniós fejlesztések hazai társfinanszírozása megközelítőleg 150 Mrd forint, eszerint tehát a nem lekötött hazai források 650 Mrd forint körül alakulnak az idén. Ennek közel 30%-át kellene lefaragni egy 200 Mrd-os kiadáscsökkentéshez.

Mindenesetre a fenti táblából kitűnik, hogy a legnagyobb tételt a közlekedési infrastruktúra-fejlesztési kiadások jelentik. (Habár mint láttuk, a szabadon felhasználható hazai forrás ennél jóval kisebb.) Az a tény pedig, hogy az elmúlt években jelentős úthálózat-fejlesztésekre került sor, azt sugallják, hogy ezen a téren – legalábbis néhány év erejéig – mód van az ez irányú kiadások érzékelhető, pl. 10-20 Mrd forintos mérséklésére. Ugyanakkor a közúti gyorsforgalmi hálózat erőteljes fejlesztése mellett a közúti hálózat egészének a karbantartása alulfinszírozott, az úthálózat egészének az állapota inkább romló, mint javuló tendenciát mutat.²³ Ugyanez különösen igaz a *vasúti hálózatra*.²⁴ Az ÁSZ szerint 2006-ra az elmaradt vasúti infrastrukturális beruházások értéke elérte a *2100 Mrd forintot*. Habár ez a MÁV adata – tehát nem független becslés – és elképzelhető, hogy MÁV erősen túloz a forráshiányt illetően, az elmaradt beruházások értéke akkor is félelmetes lenne, ha a valóságos szám a MÁV becslésének a fele volna. Tehát miközben van okunk feltételezni, hogy az autópálya-építésre költött források jelentősen visszafoghatóak egy időre, sokkal kérdésesebb, hogy általában véve a közlekedési infrastruktúra fejlesztésével kapcsolatos kiadások visszafogása nem okoz-e több kárt, mint hasznot.

Szintén jelentős tételt jelentenek a humánerőforrással kapcsolatos fejlesztési kiadások – ezek mérsékléséről (a Munkaerő-piaci Alap kapcsán) külön alfejezetben esik szó.

A termelőszektor fejlesztési kiadásai között számottevő súlyt képviselnek a nagyvállalatoknak nyújtott egyedi elbírálású beruházási hitelek. Mármost miután általában véve a Magyarországon működő nemzetközi nagyvállalatok egyrészt relatíve „túltőkésítettek” (a

²¹ ÁSZ (2008a), 4. sz. melléklet. Fontos megjegyezni, hogy ez már önmagában véve is közel 400 Mrd forintos csökkenést jelent a 2007. évi nem agrárcélú hazai forrásból származó fejlesztési kiadásokhoz képest, vagyis az EU-források bővülésével párhuzamosan a hazai fejlesztési források „lefaragása” már évek óta folyamatban van.

²² Meg kell jegyezni, hogy a költségvetési terv hivatalos keltezése 2008 december 17. December legvégén hírt adtak bizonyos fejlesztési források átcsoportosításáról, így többek között a Közlekedés Operatív Programból 60 Mrd forintot átcsoportosítottak a Gazdaságfejlesztési Operatív Programba. Jelenleg tehát úgy fest, hogy a közlekedéssel összefüggő fejlesztési pénzek – és ezen belül az uniós pénzek – nagysága kisebb lesz idén, mint ahogyan azt a fenti táblázat mutatja. (VG, 2008)

²³ ÁSZ (2006)

²⁴ ÁSZ (2008b)

külföldi vállalatoknak a térség más országaihoz képest kiemelkedően magas termelékenységéből ítélve)²⁵, másrészt pedig az utóbbi néhány évben a támogatások ellenére jóval kisebb ütemben foganatosítottak újabb beruházásokat, mint ahogy az a térségben jellemző²⁶, felvethető, hogy időszerű lenne az elsősorban e jelentős nemzetközi vállalatokat megcélzó beruházási hitelek visszafogása mondjuk 10 Mrd Ft erejéig. (Ez nem feltétlenül kivitelezhető, mivel az aláírt szerződések több évre előre rögzített kifizetési kötelezettséget jelentenek, de elvben lehetséges az új támogatási szerződések aláírásának felfüggesztése – 2007-ben az aláírt támogatási szerződések értéke 9,5 Mrd forintra rúgott.²⁷) Am ez ellen vethető, hogy épp most nemzetközi vállalatok sora kezdte meg nem csupán a beruházások, hanem a termelés visszafogását. Kérdés, hogy taktikus-e most olyan lépést kezdeményezni, amely a tőkevonzó képességet csorbítja, vagy a tőkemenekítési tendenciákat erősíti.

A fejlesztési kiadások és a *vállalkozásoknak* nyújtott állami támogatások között számottevő átfedés van – a fejlesztési kiadások számottevő része vállalkozásokhoz jut el, és a vállalatoknak jutó állami támogatások nagyobbik része fejlesztési támogatásnak minősíthető. Az Állami Támogatásokat Vizsgáló Iroda kimutatása szerint 2007-ben durván 500 Mrd forintnyi nem agrárjellegű állami támogatást osztottak szét a vállalkozások körében (e kimutatás nem tartalmazza a csekély értékű támogatásokat). Ebből nagyjából 70 Mrd forint esetében az Iroda saját osztályozása azt sugallja, hogy itt nem kimondottan fejlesztési jellegű kiadásokról van szó – e tétel legnagyobb részét a közösségi közlekedés fenntartásával kapcsolatos támogatások teszik ki.²⁸ Am megjegyzendő, hogy egy sor más, közlekedéssel összefüggő támogatást az Iroda az ún. szektorális fejlesztések körébe sorolja, miközben bizonyosnak tűnik, hogy legalábbis jelentős részben részben tevékenységfenntartást szolgálnak (így pl. a „MAV Rt. személyszállítási közszolgáltatás támogatása, valamint a vasúti pályák és tartozékaik működtetésének biztosítása” rovat alatt szereplő mintegy 160 Mrd forint). Néhány ilyen jelentős tétel átsorolásával a nem fejlesztési jellegű állami támogatások értéke megközelíti az összes itt feltüntetett támogatások összértékének a felét.

²⁵ Oriens (2008), 20-21. old.

²⁶ Oriens (2008), 23-24. old.

²⁷ ÁSZ (2008a), 10. sz. melléklet

²⁸ A „bányabezárási támogatás”, a „kultúrátámogatások”, az „exporttámogatás”, illetőleg a „közérdekű szolgáltatások támogatása” rovatokba sorolt támogatások vélhetően túlnyomórészt nem fejlesztési jellegűek. A foglalkoztatási támogatások és az örökségvédelmi támogatások számottevő része elvben fejlesztési jellegű.

**Állami támogatások az Állami Támogatásokat Vizsgáló Iroda kimutatása alapján, 2007
(millió Ft)^a**

	Az Iroda eredeti bontása	Módosított bontás ^b
Bányabezárási támogatás	1000	1000
Kultúratámogatások	9515	9515
Foglalkoztatási támogatások	29334	29334
Környezetvédelmi támogatások	598	598
Örökségvédelmi támogatások	2530	2530
Exporttámogatás	250	250
Regionális fejlesztési támogatások	54666	55475
Kockázatitőke-befektetések	1074	0
Szektorális fejlesztési támogatások	334329	160796
Közérdekű szolgáltatások támogatása	58163	232171
KKV-k támogatása	8304	10094
Képzés támogatása	6626	6626
Összesen	508686	508686

a a *hitelgaranciákat* 10%-os értéken állítottuk be a táblázatba

b A módosítás során néhány közlekedéssel összefüggő támogatást a „szektorális fejlesztési támogatások” köréből átsoroltunk a „közérdekű szolgáltatások támogatása”-hoz, valamint szétszítottuk a kockázatitőke-befektetéseket a regionális, a szektorális és a KKV-fejlesztések között.

(A fenti bontás nem abszolút: így noha majdnem 140 millió forintnyi kábelTV-fejlesztési támogatás kiosztására került sor Észak-Magyarországon 2007-ben, e támogatást nem a regionális fejlesztéshez, hanem a KKV-támogatásokhoz sorolták. És viszont, a regionális fejlesztés címén osztott támogatások egy része is a KKV-khez kerül.)

Amennyiben a támogatások közül kivesszük a közlekedéssel összefüggő (fejlesztéssel vagy működtetéssel kapcsolatos) támogatásokat, akkor durván 230 Mrd forintot kapunk, ami a 2007-es GDP valamivel kevesebb mint 1%-át teszi ki. Ez az arány – amint arra az Oriens (2008) rámutatott – lényegesen magasabb, mint ami többi visegrádi országban megfigyelhető.²⁹ Miután e nagyobb támogatások hatása nem tükröződik az ország nagyobb dinamikájában és fejlődési potenciáljában, felvethető, hogy e támogatások lefaragása kevesebb kárt okozna, mint amekkora haszonnal járhat. Messze a két legnagyobb tételt a támogatási célok között a szektorális fejlesztési támogatások (még a közlekedéssel összefüggő támogatások leszámítása után is mintegy 100 Mrd Ft), illetőleg a regionális fejlesztési támogatások (több mint 50 Mrd Ft) jelentik, tehát itt mutatkozik a legnyilvánvalóbb lehetőség a támogatási összegek mérséklésére. (A foglalkoztatási támogatások lefaragása aligha lenne szerencsés a válság súlyosbodásának időszakában, és általánosságban az amúgy is relatíve rossz helyzetben lévő KKV-k – nem túlságosan jelentős – támogatásainak lefaragása sem biztos, hogy jó ötlet lenne.)

A nem közlekedéssel összefüggő szektorális fejlesztési támogatásokon belül messze a legnagyobb tételt a 2007-re kb. 90 Mrd forintosra becsült *beruházási adókedvezmények* jelentik.

²⁹ Oriens (2008), 23. old.

A regionális fejlesztési támogatásokon belül *három támogatástípus volt jelentős* 2007-ben: a fejlesztési adókedvezmény (2007-re becsült érték: 13 Mrd Ft), A Kormány egyedi döntésével megítélhető támogatások (21 Mrd Ft), illetőleg a helyi önkormányzatok által nyújtott támogatások (18 Mrd Ft).

E négy közül elsősorban az első három – a beruházási adókedvezmény, az EKD-támogatások és a fejlesztési adókedvezmények jelenthetnek leginkább támadási felületet. Ezek ugyanis elsősorban nagyvállalatokat céloznak meg, mivel nagyberuházási tervekhez kapcsolódva igényelhetőek. Korábban említettük, hogy Magyarországon a nagyvállalatok relatív „túltőkésítettsége” a jellemző, így felvethető, hogy legalább néhány évre időszerű lenne a 90 Mrd-os volumenű beruházási támogatások lefaragása kb. 10 Mrd forinttal, illetőleg a fejlesztési adókedvezmények és az EKD-támogatások visszafogása (együttesen mondjuk 10-15 Mrd Ft erejéig).

Természetesen az ilyen lépéseknek megvannak a maguk veszélyei, különösen a jelenlegi válságos időszakban. Azt is figyelembe lehet venni ugyanakkor, hogy itt több esetben is adókedvezmények megnyirbálásáról van szó, ami legalább részben visszatérül – hiszen a megnyirbálás egy olyan csomag keretében történik, amelynek egyik fő célja éppen a vállalati adó- és járulékterhek általános és érzékelhető csökkentése.

A MÁV állami támogatása

2007-ben a MÁV Zrt. kb. 105 Mrd forintot kapott költségtérítés, illetőleg fogyasztói árkiegészítés formájában az államtól.³⁰ Ezenkívül a MÁV egyik kedvezményezettje volt a közel 8 Mrd-ot kitevő jövedékiadó-visszaigénylési lehetőségnek. Ehhez jön még a 2007-ben végrehajtott kb. 110 Mrd forintos tőkeemelés. A 2009. évi költségvetési törvény szerint idén mintegy 194 Mrd forintot fordít az állam „a helyközi személyszállítási közszolgáltatások és a vasúti pályahálózat működtetésének költségtérítésé”-re – ennek az összegnek tetemes része a MÁV-hoz kerül. Ehhez járul egy-két relatíve kisebb tétel, mint a MÁV-Kórház fenntartása (1,3 Mrd Ft), a MÁV-tól és a GySEV-től 2002-ben átvállalt hitelek kamatelszámolásai (1,7 Mrd Ft).

A MÁV állami támogatása tehát tekintélyes állami pénzeket emészt fel. Ráadásul a támogatás rendre kevésnek bizonyul. Mint az ÁSZ megjegyezte, „a közszolgáltatási célú személyszállítás bevétellel nem fedezett költségeinek maradéktalan megtérítése nem valósult meg”.³¹ Ez egyebek mellett abból adódik, hogy a vasúti személyszállítás ártámogatásának mértéke elmarad a kedvezményes díjjal utazók okozta bevételkieséstől. Az ÁSZ szerint a MÁV bevétellel nem fedezett kiadásainak 75%-át fedezi az állam, ami az „elégtelen támogatás mértékére utal”.³² A veszteség mérséklését egyrészt áremeléssel, másrészt kínálatszűkítéssel igyekeznek megoldani – mindkettő a vasúti személyszállítás visszaszorulása irányába hat. Az ÁSZ megítélése szerint a „járműállomány jelenlegi állapotát és a középtávú tervekben előirányzott anyagi forrásokat tekintve pedig (...) nem reális igény, hogy a nemzetközi vasúti személyszállításban történő 2010-es piaci liberalizációig megvalósuljon a közép-európai vasúti társaságokkal versenyképes vasúti személyszállítás.”³³

Vagyis egyik oldalon úgy tűnik, hogy a MÁV a tetemes állami támogatás ellenére krónikusan alulfinanszírozott. A másik oldalon 2006-ban a Vasúti Hivatal megkérdőjelezte a MÁV által

³⁰ ÁSZ (2008b), 6. melléklet

³¹ ÁSZ (2008b), 31. old.

³² ÁSZ (2008b), 45-46. old.

³³ ÁSZ (2008a), 66-67. old.

jelzett költségek megalapozottságát.³⁴ 2008-ban pedig „a tényleges teljesítmény, a bevételek és a költségek közötti egyre átláthatatlanabb viszonyokat” kifogásolta a MÁV és leányvállalatai között.³⁵ Ennél kicsit konkrétan, 2007 végén a Hivatal vezérigazgató-helyettese egy térségi vasúti kísérlet értékelése kapcsán felhívta a figyelmet pl. a kiszervezett karbantartási munkák irreálisan magas költségeire.³⁶

Valószínűleg helytálló tehát a feltevés, hogy a MÁV esetében – nem egyedülálló módon – a forráshiányos működés és a források pazarlása egyszerre van jelen. Ezt bizonyos mértékig alátámasztja az Európai Bizottság összehasonlító táblázata, amely az egyes EU-tagállamokban a vasúttal kapcsolatos, 2007-re bejelentett állami támogatások euróértékét veti egybe. A Bizottság által közölt számokat³⁷ a 2007. évi GDP-vel egybevetve azt az eredményt kapjuk, hogy Magyarország költi relatíve a legtöbb állami forrást a vasútra – habár a közölt 2007-es számot erősen feltornássza az az évi tőkeemelés. A térség új EU-tagállamain felül azt a két tagállamot is feltüntettük, amelyben az állami támogatások mértéke a magyarországit is felülmúlja. (Megjegyzendő, hogy a MÁV vezetése – nyilván más módszertani alapokon – eltérő számarányokat emleget, szerintük az osztrák, a francia és a német vasút is jóval több állami forrást kap (GDP-arányosan), mint a magyar.³⁸

4.3. táblázat

Vasúti támogatások egyes EU-tagállamokban, (2007)*

	millió euró	GDP %-ában
Bulgária	102	0,35
Csehország	331	0,26
Észtország	14	0,09
Lettország	37	0,18
Litvánia	3	0,01
Magyarország	852	0,84
Lengyelország	378	0,12
Szlovénia	148	0,43
Szlovákia	298	0,54
EU-15	44317	0,39
EU-9 ^a	2163	0,30

Forrás: http://ec.europa.eu/competition/state_aid/studies_reports/ws4_41.xls

* Nem tartalmazza a közszolgáltatás ellentételezését (így az ártámogatást)

a Kelet-európai új tagállamok Románia nélkül

Mint más területeken, itt is azzal szembesülünk, hogy nemzetközi összevetés alapján akár 50-100 Mrd forintos támogatáscsökkenés is indokoltan tűnhet, ugyanakkor a vasúti szolgáltatás száncsalomra méltó színvonalra és az óriási léptékű elmaradt fejlesztések miatt nehezen elgondolható egy azonnali jelentős forráskivonás. Ha sikerülne is a közeljövőben átállni egy mostaninál lényegesen hatékonyabb folyó működésre, a felszabaduló források zömét alighanem a régóta esedékes fejlesztésre kellene fordítani.

³⁴ Nem bízik ... (2006)

³⁵ „Veszélyeztetnék ...” (2008)

³⁶ Öcsi (2007), 17. old.

³⁷ http://ec.europa.eu/competition/state_aid/studies_reports/ws4_41.xls

³⁸ Veszteség nélkül... (2008)

A közelmúltban kísérlet történt a költségek mellékvonalak megszüntetése (pontosabban a mellékvonalakon történő személyforgalom Volán-társaságoknak való „átadása”) révén történő lefaragására. A szóban forgó 14 mellékvonalon való személyszállítás szüneteltetésének a MÁV eredményére gyakorolt hatása csekély maradt, nem érte el a 800 millió forintot. A kísérlet tanúsága szerint még a személyszállítás összes mellékvonalon történő felfüggesztése is csak 4-5 Mrd forintnyi megtakarítást eredményezne, és ebben még nincsenek benne a Volán-cégek megnövekedett költségei.

Hivatkozások

- „Veszélyeztetnék egymást”: a Vasúti Hivatal blokkolja a MÁV átalakítását, 2007-12-22, http://www.hirszerzo.hu/cikk.veszelyeztetnek_egymast_-_a_vasuti_hivatal_blokkolja_a_mav_atalakitasat.52645.html
- ÁSZ (2006): Jelentés az állami közútak fenntartásának ellenőrzéséről, 2006. október
- ÁSZ (2008a): Jelentés a gazdaságfejlesztés állami eszközrendszere működésének ellenőrzéséről, 2008. március
- ÁSZ (2008b): Jelentés a vasúti közlekedés korszerűsítésének ellenőrzéséről, 2008. július
- Heinzinger István (2008): MÁV Csoport középtávú stratégia, http://www.hungrail.hu/upload/eloadasok/heinczingeri_prezi_vegleges_08_sept_11.ppt
- Jámbor Gyula: Egybiliárdért zakatolunk, Magyar Nemzet, 2009. január 13. <http://www.mno.hu/portal/608803>
- Nem bízik a MÁV adataiban a Vasúti Hivatal (2006), november 30. <http://www.origo.hu/uzletinegyed/hirek/vallalatihirek/20061130nembizik.html>
- Oriens (2008): Kilábalás. Tanulmány a magyar gazdasági növekedés fellendítéséről, <http://www.kilabalas.hu/static/designs/kilabalas/portlets/portlet.application.DocumentStorage/getFile.jsp?order=getFile&id=62>
- Öcsi Béla (2007): A térségi vasúti kísérlet értékelése, lehetséges térségi modellek, <http://www.slideshare.net/MVH/a-trsghi-vasti-ksrlet-rtkelse-lehetsges-trsghi-modellek>
- Tízszázalékos... (2009): Tízszázalékos áremelésre készül a MÁV? FigyelőNet, http://www.fn.hu/belfold/20090120/tiz_szazalekos_aremelesre_keszul/
- Veszteség nélkül zárhat idén a MÁV (2008), szeptember 24, http://www.mfor.hu/cikkek/Veszteseg_nelkul_zarhat_iden_a_MAV.html
- VG (2008): 2009: új év, több pénz, sok ígélet. 2008. dec. 30. <http://vg.hu/index.php?apps=cikk&cikk=254355&from=kkv>

5. számú melléklet:

Antal Dániel (Bankárképző): Az államvasúti rendszer reformjában rejlő megtakarítási lehetőségek

Az alábbi gyorsbecslést a magyar államvasúti rendszerben kitüntetett szerepet játszó ún. ún. MÁV csoport (a MÁV Zrt. és különböző hozzá kapcsolódó vállalkozások) adataiból készítettük. Ugyan a Győr-Sopron-Ebenfurti Vasút Zrt. és a Budapesti Közlekedési Vállalat Zrt. szintén nem elhanyagolható vasúti közszolgáltatást mértékű vasúti közszolgáltatást végeznek, jelen elemzés kizárólag a MÁV csoport adataira épül.

A vasúti reform éves megtakarítási lehetőségét minimálisan a következő, évente, 2007. évi árakon értett tételekben valószínűsítjük.

- Üzemi veszteség csökkentése	(-51 milliárd forint)
+ Üzem bevétel növelése	(+20 milliárd forint)
Σ Üzemi hatékonyság növelése	Σ (+71 milliárd forint)
- Pénzügyi ráfordítások csökkentése	(-15 milliárd forint)
Σ Vállalati hatékonyság növelése	Σ (+86 milliárd forint)

+ Externális hatásként a vasútfejlesztés, kapacitásgazdálkodás, gazdasági szabályozás intézmény-rendszerének ki- és újjáépítése megnyitná az EU-források útját a magyar vasúti rendszerbe, ami a háttérparágakban, a mély- és magasépítésben évente több tízmilliárd forint keresletet-többletet generálna.

A MÁV Csoport vertikálisan integrált vasútüzemként működik, vagyis a vasúti infrastruktúra monopóliumán vasúti szállítást is végez. Mivel a tevékenységek szétválasztását nem sikerült megfelelően végrehajtani, ezért a csoport egészét mint vertikálisan integrált vasúttársaságot elemezzük.

Az üzemi hatékonyság növelése eltérően értelmezhető az infrastrukturális és a szállítási tevékenységek körében. Mivel az infrastruktúra beszállítója a szállítási tevékenységeknek (sínek, állomások, javítóbázisok, töltőállomások) ezért a két tevékenység pénzügyi értelemben vett eredménye szorosan összefügg egymással.

A vasútüzem hatékonyságát a termelési függvény szemléletével, a függvény pontos megbecslése nélkül, a befektetett tőke, a munkaerő és a föld függvényében értékeljük a vasúti infrastruktúra (pályavasút) és a vasúti szállítás esetében. Külön értékeljük a finanszírozási hatékonyság és az elmaradt közösségi támogatások hatását.

Munkaerő-hatékonyság

A MÁV Csoport természetes munkaerő-hatékonysága a teljes vertikális vasútüzemre az egy főre jutó szállítási egységek (személy- és áruszállító és katonai vonatok) számával mérhető. A Világbanknak a Szerb Kormány részére készített, a régióra nézve legfrissebb hatékonysági összevetése alapján a MÁV munka-erőhatékonysága félúton van az EU-15 és Szerbia között. Az EU-15 vasútüzemeinek természetes létszámhatékonysága 87 százalékkal magasabb a magyarnál, a szerb pedig a magyarnak csupán 56 százaléka. A lengyel és a szlovén hatékonyság mintegy 40 százalékkal haladja meg a magyart, a román, cseh, szlovák lényegében a miénkkel azonos mértékű. Szlovénia kivételével a volt Jugoszlávia és Albánia adatai rosszabbak a hazaiaknál. Meg kell jegyezni, hogy az EU-15 átlagában is vannak igen rossz hatékonyságú állami vállalatok; vagyis a jónak tekinthető nyugat-európai versenytársak

hatékonysága legalább háromszorosa a MÁV csoporténak, függetlenül attól, hogy állami vagy magántulajdonú társaságról van szó.

A MÁV Csoport pénzben mért munkaerő-hatékonyságát több tényező befolyásolta. Egyrészt 2002. óta a MÁV Csoportnál nagyon jelentős, a magán- és közszféráit is meghaladó bérnövekedés zajlott le; az időszak elején ezekétől elmaradó átlagbérek ma már mindkét szféra felett vannak. Ugyanakkor a közszolgáltatás keretében nyújtott menetrend nagyfokú bővítése miatt ez a természetes hatékonyságot nem rontotta. (A pénzügyi eredményre azonban igen rossz hatással volt, hiszen a közszolgáltatás bővítése nem járt együtt a kereslet növekedésével, vagyis az állam több üres kapacitást vásárolt). A bérnövekedés egyik kiváltó oka az volt, hogy a MÁV Csoportot folyamatosan olyan módon szervezeték át, ami a dolgozók kollektív jogait hátrányosan érintette (60-100 vállalatba szervezés) amelyet béremelésekkel kompenzáltak. Ezt tehát az átszervezés üzemi hatékonyságvesztésének tekinthetjük.

Mivel a vasutas dolgozók munkaerőpiaca nyelvi korlátok miatt még regionális szinten sem alakult ki, a béreket a magyar munkaerő-piaci bérekkel célszerű összehasonlítani. Amennyiben azzal a közelítő becsléssel élünk, hogy a magyar vasúti rendszer képes a lengyel vagy a szlovén vasúti rendszeréhez hasonló üzemi munkaerő-hatékonysággal működni (-29%), akkor a mintegy 131 milliárd forintos személyi jellegű ráfordítás -38 milliárd forinttal csökkenthető. Amennyiben a vasutas bérek 2002. óta csak a versenyszféra bérnövekedésének mértékében nőttek volna, 2007. végén mintegy -5,07 százalékkal volnának alacsonyabbak. A bérek konvergenciája a versenyszféra béreihez, akár tudatos bérpolitikával, akár a vasúti rendszerben a versenypiac megteremtésével további mintegy -2 milliárdos megtakarítást tenne lehetővé a lengyelországihoz hasonlóan hatékony létszám esetében.

A tőkeeszközök hatékonysága

A MÁV Csoport tőkeeszközeinek hatékonysága csak hosszadalmas vizsgálattal és rosszul volna elvégezhető. A MÁV Csoport által birtokolt eszközök jelentős része nincsen, vagy csak egy bizonyos hányadban maradt a MÁV tulajdonában. A spontán privatizáció, a különféle bérleti, keresztbérleti, visszabérleti, lízing és barter konstrukciók az összehasonlítást nagyon megnehezítik. A MÁV Csoport járműállománya nem rendelkezik hiteles nyilvántartással. Az elmúlt évek beszerzési gyakorlata, amelynek során végrehajtott, inhomogén flotta-megújítási kísérletek egészen biztosan jelentősen növelték a fenntartási költségeket. Ma nem lehet teljes bizonyossággal megmondani, hogy a MÁV Csoport mennyi járművet tart üzemben: sem a járművek darabszáma, sem az érvényes műszaki vizsgálattal rendelkező járművek darabszáma, sem a gépkannibalizmus céljára fenntartott járművek száma nem ismert.

A 2006-tól folyamatosan bevezetett ütemes menetrend mintegy 20 százalékkal növelte a MÁV személyszállítási teljesítményét. Mivel a járatok jelentős része nagymértékben kihasználatlan volt, és nem járt együtt a keresletet élénkítő új árazási politika bevezetésével, az akció jelentősen csökkentette a járatok kihasználtságát. A jelenlegi menetrendi kínálat fenntartására a MÁV Csoport eszközei nem megfelelőek; egyes járművek rendelkezésre állási ideje a gyakori meghibásodások miatt 80% alatti. A személyszállítási terület hatékonysága a 2009-ben megkezdődött versenyben fog megméretődni. (Az EU 2009. decemberétől rendelte el a vasúti személyszállítás részleges liberalizációját. Magyarországon azonban korábbi törvényi tiltás hiányában az ÖBB már 2008. decemberében megjelent a piacon).

A pályavasúti területen a helyzet hasonló: a vasúti személy- és áruszállítást, valamint a katonai logisztikát kiszolgáló ingatlanvagyon felmérése 2003. óta nem történt meg. A hatósági vizsgálatok szerint a különböző vasútüzemi célokat szolgáló ingatlanok, vagyis a

szolgáltatás eszközbázisának a jogszabálynak megfelelő dedikálása hibásan és részlegesen történt meg. A szűrőpróbaszerű ellenőrzések, valamint a MÁV-GySEV közötti vagyontádas tapasztalatai szerint a használhatatlan, illetve kihasználatlan eszközök aránya magas.

A pályavasúti hatékonyságról szóló nyilvános viták szakszerűtlenül a személyszállító menetrendi (sic!) vonalokról, fő- és mellék, esetleg szárnyvonalokról szólnak. A fő- és mellékvonal azonban műszaki, a szárnyvonal topológiai kategória, és nincsen köze a pályavasúti jövedelmezőséghez vagy kapacitás-kihasználtsághoz. Magyarország legjövedelmezőbb és legkevésbé jövedelmező vonalai is mellékvonali besorolásúak.

A magyar vasúti rendszer nem rendelkezik a többször módosított 91/440 EGK irányelven alapuló vasútfejlesztési tervvel, illetve a többször módosított 2001/14/EK irányelv alapján a tervet megalapozó kapacitás-elemzéssel, kapacitás-bővítési és teljesítmény-ösztönző tervvel. Nincsenek világosan rögzítve üzemzavar és felújítás esetére a transzeurópai forgalom számára kijelölt kerülőutak, a katonai logisztikai célból nélkülözhetetlen pályák, stb.

Az aktív vonalhálózat Magyarországon többször felvetett – és elvetett – csökkentése vélhetően nem csökkentené a vasúti rendszer fenntartásának költségeit, de jelentős költségvetési többletkiadásokat okozna a közúthálózat, illetve a honvédelem területén. Különösen a vonalbezárások miatt átalakítandó katonai logisztika, illetve az transzeurópai forgalom üzemzavarai és pályafelújításai miatt rendszeresen szükséges tartalék hálózati kapacitások felszámolása okozna jelentős többletköltséget. A Magyar Vasúti Hivatal 2007-2008-ban megkezdte a magyar vasúti pályahálózat aktív és inaktív elemeinek azonosítását. Inaktívnak azok a pályaelemek tekinthetők, amelyek az aktív, személy-, áru- vagy katonai forgalomra használt vonalak fenntartásához nem szükségesek. (Például tíz párhuzamos vágány fenntartása egy olyan állomáson, amelynek forgalma három vágánnyal megoldható). Az inaktív pályahálózatok, a Hivatal egykori becsléseit, illetve a Világbank módszerével az egykori Jugoszlávia területére készített becsléseket, mint benchmarkot alapul véve, több ezer kilométerre tehető Magyarországon. A Magyar Vasúti Hivatal vizsgálatai egybevágóak voltak a Világbank öt nyugat-balkáni vasúti rendszerével kapcsolatos vizsgálatának eredményeivel: a rosszul szervezett, illetve funkciójában megváltozott közép-európai vasúti hálózatok összes hossza a hasznos vonalhossz (tehát vonalbezárás nélkül) önmagában legalább húsz százalékkal csökkenthető, az épületek száma pedig ennél jóval nagyobb mértékben. Ennek a nem használt, de részben üzemben tartott állománynak a kivonása gazdasági és társadalmi veszteség nélkül gondos szakmai előkészítő munka után tehető meg. Az ilyen hálózatcsökkentés értelem szerűen jelentősen megnövelhetné a pályavasúti üzemi hatékonyságot.

A földvagyon hatékonysága

Az államvasutak történelmi öröksége, hogy a jelenlegi vasútüzemhez méretezetten túlzott földvagyonnal rendelkeznek. Ennek oka, hogy a vasútüzem kiépítésekor jóval nagyobb üzemi területekre volt szükség. Ezt a földvagyon az államvasutak nem, vagy alig hasznosítják, és általában a minimális állagmegóvási jellegű feladatokat sem teljes körűen végzik el (például parlagfű-irtás). Mivel a nem vasútüzemi célú föld- és azon álló ingatlanhasznosítás nem vasútüzemi kompetencia, ezért ezen a területen nem érdemes hatékonyságnövelést várni a MÁV Csoporttól. A legtöbb esetben a privatizációs bevétellel kapcsolatos várakozások is túlzottak. (Pl. töltések mellett ma már feleslegessé vált védősávok, túlméretezett árufelvevő helyek falusi belterületeken). A földvagyon rossz hasznosítása az állam illetve az önkormányzatok számára jelent alternatíva-költséget, önmagában a MÁV Csoport eredményét lényegesen nem rontja. Ezekben a földvagyon szétoztása társadalmi szinten

jelenthetne javulást: rendezettebb falusi belterületek, a kerteket kevésbé veszélyeztető gyommezők, stb. formájában.

Korrupciós veszteség

A korrupciókutatás eredményei alapján a közbeszerzések területe, illetve a jelentős ingatlanvagyon külön-külön is jelentős kockázatot hordoznak magukban. A MÁV Csoportban a több tucat, egykori menedzsment-tagokból, helyi és országos politikusokból álló tulajdonosi csoport (leányvállalatok kisebbségi és többségi tulajdonosai, nagyon hosszú távú bérleti szerződések kedvezményezettjei) szintén kedveznek a nem piaci alapú belső elszámoló árak létrejöttének. A korrupciós veszélyt tovább növeli, hogy a MÁV Csoport legtöbb tevékenységének nincsen versenytársa, illetve költségbázisát regulátor sem ellenőrzi. A korrupció mértékének becslése közismerten nehézségekbe ütközik; a közbeszerzési korrupció mértékének a Közép-Európában becsülhető árfelhajtó hatása 10-20 százalék. A korrupció veszélyét tovább növeli, számszerűsíthetőségét viszont csökkenti a MÁV Csoport szállítóival történő kényszerfinanszírozás, a gyakran 360 napos fizetési határidők alkalmazása. Az egyéves finanszírozás beárazása, illetve az esetenkénti azonnali fizetés így önmagában mintegy 20 százalékos, kockázati felárral növelt árat épít a rendszerbe.

A könnyebb összehasonlíthatóság végett a korrupciós veszteséget az anyagjellegű ráfordítások 10 százalékával becsüljük, ami az ismert empirikus vizsgálatok értékéhez képes szerény, konzervatív érték. Az anyagjellegű ráfordítások 112 813 millió forintos 2007 évi végi tételével számolva a korrupciós veszteség becsült mértéke: -11 milliárd forint.

Összesen: üzemi ráfordítást rontó tételek

Az üzemi hatékonyságot rontó tételeket összesen 51,3 milliárd forintra tesszük. Ebben a rossz eszközkivhasználtság nem számszerűsíthető értéke nem szerepel. Ez az érték a megtakarítási lehetőségeket lefelé torzítja. A személyi ráfordítások becsülésénél ugyanakkor felfelé torzít az a tény, hogy egy lényegesen hatékonyabb vasútüzemet hatékonyabb és jobb képzettségű vasutasoknak kellene kiszolgáltatnia, akiknek az egyensúlyi bére a versenyszféra átlagánál magasabb lehet.

Üzemi bevételeket rontó tételek

A magyar vasúti személyszállítás döntő részben adóból, és nem jegyár-bevételből finanszírozott. A menetrendet formálisan a közlekedéséért felelős miniszter, a gyakorlatban a szolgáltató határozza meg, így a kereslet és a kínálat igazodásának nincsen piaci mechanizmusa. Jellemző erre a helyzetre, hogy az államilag támogatott vasúti személyszállítási kapacitások 2005-2006-2007 során folyamatosan és jelentősen növekedtek, a 2006-2007. év során bevezetett részleges mellékvonali üzemszünet ellenére is. 2007-ben 14 mellékvonalon összesen 73000 kis motorvonatnyi kapacitás került ki a rendszerből (kb. 3,94 millió ülőhely-kapacitás). Ezzel szemben a más vonalakon, elsősorban az ütemes menetrend bevezetése miatt az államilag támogatott kapacitás 74971 vonatnyi, döntően nagy motorvonatnyi vagy hagyományos vonatkapacitással (kb. 15 millió ülőhely-kapacitással) bővült. A jelentős kapacitás-bővítés miatt a mellékvonalakon lényegi munkaerő-megtakarítás nem keletkezett, azokat más vonalakon a tartalékbővítésre kellett fordítani.

Amíg az európai országokban az utazásokat mintegy 80 százalékban jegyár-bevételből és 20 százalékban állami támogatásból finanszírozzák, nálunk az arány fordított. A lakossági jelentős csoportjai jogosultak ingyenesen, vagy névleges összegért utazni vasúton. Ugyanakkor az állami forrásoktól teljesen független bevételt generáló, teljes áron utazó közönség nemzetközi összehasonlításban is drágán, rossz minőségű szolgáltatást vásárolhat. A százéves hagyományra épülő, a kereslet-kínálat törvényszerűségeit figyelmen kívül hagyó hatósági tarifális rendszer még a fizetőképes és kedvezményre nem jogosult utazó kisebbség esetében sem teszi lehetővé a fogyasztást és a jegyár-bevétel növelését lehetővé tevő árstrukturálást (pl. csúcsidőn kívüli kedvezmények, bérleti konstrukciók, stb.).

A vasúti személyforgalom keresleti rugalmassága Magyarországon elsősorban a jövedelem függvénye, az utazók az árakra kevésbé érzékenyek. Ennek elsősorban két oka van: egyrészt az alacsonyabb jövedelmi tartományokban a legfőbb helyettesítő közlekedési eszköz, az autó fenntartása a jelenlegi jövedelmi körülmények között nem valós alternatíva. A másik ok az árak transzparenciájának hiánya, illetve a részben szociális helyzettől is függő nagyfokú kedvezményezés mértéke. (Egyes csoportokban a fogyasztói ár nulla értéket vesz fel, amelyre az árugalmasság nem is értelmezhető).

Az árrendszer átalakítására valódi közgazdasági becslés nyilvánosan nem készült, szakértői becsléssel a jegyár-bevétel (állami támogatással nem ellentételezett) 20 milliárd forintos növelését mindenképpen elérhetőnek tartjuk.

A finanszírozási hatékonyság növelése

Egy vállalat finanszírozását két szélsőség (teljes mértékben saját tőke, illetve teljes mértékben hitel) között lehet optimalizálni. A vasúti rendszerben különös jelentőséggel bír az állam tulajdonosi, megrendelői, finanszírozói és garanciavállalói jelenléte.

A MÁV Csoport lényegét tekintve 100%-ban idegen forrásból finanszírozott vállalatnak tekinthető. A MÁV Csoport mérlegében elhanyagolható mértékű a saját tőke, amelynél az éves veszteség mértéke nagyobb, amit a tulajdonos állam folyamatosan pótol. A pénzügyi eredményhez a leányvállalatok, beleértve a már eladott MÁV Cargo Zrt.-t, minimális mértékben járulnak hozzá a pozitív tartományban (a legtöbb leányvállalat maga is rontja a konszolidált eredményt). Mivel a finanszírozási források jelentős része az eredménykimutatásban nem a pénzügyi ráfordítások (hanem az alvállalkozói teljesítmények illetve szállítók között található), ezért a MÁV Csoportnak csak becsülhető a finanszírozási költsége.

- bankhitelek, kölcsönök (pénzügyi ráfordítások)
- államilag garantált bankhitelek (pénzügyi ráfordítások és állami szanálás)
- a kincstár felé fennálló tartozás (mérleg szerinti veszteség)
- lízing és egyéb atipikus konstrukció, visszabérlet, stb. (alvállalkozók)
- szállítói kényszerfinanszírozás (szállítók).

Az összehasonlíthatóság kedvéért a 2007. végi, közepes lejáratú hosszúságú 7,32%-os állampapírhozammal végezzük a számításokat.

A MÁV csoport és a kincstár, a csoport egyes tagjai, sőt, a Győr-Soproni-Ebenfurti Vasúttal való elszámolásában is jelen van a barter, illetve a naturális elszámolás, továbbá a bruttó elszámolás elve helyett alkalmazott nettó elszámolás. Ennek példája a kincstár felé fennálló, mintegy 400 milliárd forint értékű hosszú lejáratú egyéb adósság, amellyel szemben kamatfizetési kötelezettség nem áll. A Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. ebben a

konstrukcióban állami tulajdonú vasúti eszközöket ad át a MÁV csoportnak, amelyre állammegóvási feladatokat rónak, és vagyonkezelési díjat nem számolnak fel. Ez a konstrukció az állam számára közgazdasági értelemben folyamatos ráfizetést jelent, mivel a MÁV csoport az eszközökkel nem képes eredményesen gazdálkodni, sőt, az állammegóvás költségét sem képes kitermelni. Az állam a konstrukción keresztül olyan rejtett hosszú távú finanszírozást folytat, amelyet két helyen fizet meg: egyrészt a mérleg szerinti veszteségben, pontosan nem számszerűsített értéken, másrészt akkor, amikor hazai és EU forrásból az elveszett vagy tönkrement vagyontárgyakat pótolja, megújítja. A közgazdasági és számviteli szabályoknak megfelelő, prudens elszámolás esetén természetesen ez a rejtett finanszírozási tétel napvilágra kerülne.

A számítások egyszerűsítése végett feltételezzük, hogy a kincstári tartozás tényleges finanszírozási költsége a magyar állampapírhozam, a bankhiteleké az átlagos nagyvállalati bankhiteleké, az atipikus formáké ennek a duplája, a szállítói kényszerfinanszírozás pedig a kisvállalati banki hitelkamat mértéke. A szállítói kényszerfinanszírozást 180 napnak tekintjük, ami konzervatív becslésnek számít, és mint árnövelő tényezőt vesszük figyelembe.

A pénzügytan szerint egy adott piacgazdaságban a legolcsóbb finanszírozási forrás az államkötvény. Amennyiben a MÁV Csoport tartós állami tulajdonban marad, célszerű teljes mértékben a kincstár útján finanszírozni. A mintegy 898 milliárd forintnyi pótlólagos finanszírozási igény vélhetően az állampapírhozamokat megemelheti, de a rejtett és drágább bújtatott finanszírozásból fakadó veszteségsökkenés az állam folyó hiányát azonnal csökkentheti. Ez a megoldás nem példátlan Nyugat-Európában: a brit vasúti rendszer részleges visszaállamosítását követően a Network Rail esetében ezt a finanszírozási formát választotta a brit állam. A MÁV Csoport elvi, 2007. év végi áron számított legkisebb (állampapír-hozamon történő) finanszírozási költsége 65,7 milliárd forint. A valós finanszírozási költség a MÁV Csoport beszámolóiból a fentiek miatt nem állapítható meg. A szállítói kényszerfinanszírozás, illetve az igénybe vett banki hitelek 2007. év végi kondíciói alapján a kényszerűen választott, nem legolcsóbb finanszírozási megoldások többlet eredményrontó hatását konzervatív becsléssel is 15 milliárd forintra tehetjük.

Az állami tulajdon alternatívája a magántulajdon. Az elméleti modellek világán kívül ebben az esetben a finanszírozási szerkezet nem mellékes. Az iparágra mintegy 50 százalékos saját tőkearány és 50 százalékos idegen forrás arány jellemző. A MÁV magántulajdonba adása esetén erről a finanszírozásról az új tulajdonosnak kell gondoskodnia, ami a magyar államadósságot tehermentesíti. A finanszírozásnak az állampapírokat meghaladó költsége beépül az adóból és jegyár-bevételből finanszírozott vasúti közszolgáltatások árába, ami viszont a költségvetés folyó kiadási szükségleteit növeli.

A meg nem valósult EU-fejlesztések alternatíva költsége

A Magyar Állam az EU-csatlakozás óta nem volt képes átültetni a hazai intézményrendszerbe a közösségi vasutak fejlesztéséről 91/440 EGK irányelvet, illetve a vasúti pályakapacitásokkal való gazdálkodásnak a 2001/14/EK irányelvben lefektetett elveit. A Kormány a 2185/2005 (IX.9.) vasútstratégiai határozatát (több más, vasúti határozathoz hasonlóan) annak végrehajtása nélkül helyezte hatályon kívül. A vasútfejlesztés megfelelő intézményrendszerének hiánya miatt Magyarország az EU által közösségi forrásból megítélt vasúti támogatásoknak csak mintegy harmadát képes befogadni. Ez évente néhány tízmilliárd forintra rúgó tétel nem csak a vasút technológiai korszerűsítésének hiánya miatt növeli a vasúti rendszer fenntartásának folyó költségeit. A vasúti háttérparágakban, a mély- és magasépítésben ez az elveszett kereslet 2002. óta folyamatos dekonjunkturát, csődhullámot, a kapacitások leépülését, illetve külföldre települését eredményezte.

A vasútreform várható eredménye, illetve elmaradásának költsége

Az Állami Számvevőszék és a Magyar Vasúti Hivatal számításai szerint 1993-2007. között a MÁV Zrt. és leányvállalatai éves átlagban 98 százalékkal lépték túl az Országgyűlés által előzetesen jóváhagyott közfinanszírozási keretüket. A közfinanszírozás mértéke 2007-re egy utasra vetítve meghaladta az összes környező ország, beleértve Ausztria szintjét. A közfinanszírozás átlagos mértéke ebben az időszakban, 2007. évi árakon számolva az Országgyűlés által jóváhagyott átlagos 89 milliárd forint helyett 174 milliárd forint volt.

A magyar vasúti rendszer hatékonysága a MÁV Csoport átláthatatlan szerkezete miatt nehezen vizsgálható. A mintegy 100 társaságban részesedéssel bíró MÁV Zrt. egy éven belül is rendszeresen megváltoztatja a csoport szerkezetét, belső elszámoló árait és szerződéses kapcsolatait, így adatai sem az évek között, sem más országok hasonló társaságaiéval közvetlenül nem vehetők össze. A fenti szakértői becsléssel azonban 38 milliárd forint (munkaerő-hatékonyság) 2 milliárd forint (túlzott bérek) 11 milliárd forint (korrupció) 15 milliárd (finanszírozási szerkezet) forint költség oldali veszteséget és +20 milliárd forint elmaradt bevételt mutattunk ki. Ezek együttesen mintegy 86 milliárd forinttal terhelik az adófizetők közösségét, ami nagyságrendileg meg is egyezik a MÁV átlagos túlköltésének mértékével.

A vasúti reform lépései

- A MÁV Csoport privatizációja: a bankkonszolidációhoz hasonlóan az implicit állami (tulajdonosi, finanszírozói és garancia-vállalói) eladósodottság egyszeri leírása, a további veszteség és korrupció lehetőségének megszüntetése, a közszolgáltatások állami támogatásának hosszú távú tervezhetősége.
- Liberalizáció: Magyarország az elmúlt években következetesen lassította, illetve részben elszabotálta a vasúti szállítási rendszer európai liberalizációját. Új, a MÁV-nál hatékonyabb vasúti szolgáltatóknak a piacra engedésével fokozható volna a vasúti infrastruktúra díjbevétele, illetve a közszolgáltatások egy része jobb minőségű piaci szolgáltatással volna felváltható.
- Közszolgáltatások közbeszerzése: A vonatkozó közösségi rendeletek változása miatt a vasúti közszolgáltatásokat főszabályként 2010-től európai uniós közbeszerzésen kellene beszerezni. Amennyiben Magyarország nem alkalmaz derogációt, akkor fokozatos közbeszerzésekkel a piac egy részére a MÁV-nál olcsóbb közszolgáltatókat lehetne találni, lehetővé téve azt is, hogy a MÁV a meglévő eszköz- és munkatársi állományával csak azokra a szolgáltatási területekre koncentráljon, ahol legalább a regionális versenyképessége megvan.
- Szabályozási reform: Az Európai Unió legjobb szabályozási gyakorlatának átvétele, a kapacitástervezés, a vasútfejlesztés, a gazdasági szabályozás és a költségellenőrzés állami intézményrendszerének ki- és újjáépítése, a Magyar Vasúti Hivatal működésének újratekintése.

6. számú melléklet: Megtakarítási lehetőségek az önkormányzati rendszer gazdálkodásában

Az önkormányzati rendszer Magyarországon - a település-szerkezetet követő önkormányzati igazgatást és helyi autonómiát biztosító törvényi szabályozás következtében – erősen széttagolt és elaprózódott – ahogy az jól látszik az alábbi európai településstatistikai összehasonlításból.

6.1. táblázat

A települési önkormányzatok száma és átlagos lakosságszáma Európa egyes országaiban 2005-ben

Ország	Lakosság millió fő	Települési önkormányzatok száma	Egy települési önkormányzatra jutó lakos ezer fő
Cseh Köztársaság	10,3	6 237	1 500
Franciaország	58,9	36 559	1 600
Szlovákia	5,4	2 871	1 700
Görögország	10,5	5 922	1 800
Svájc	6,5	3 000	2 166
Magyarország	10,2	3 168	3 100
Luxemburg	0,4	118	3 400
Ausztria	8,1	2 353	3 400
Lettország	2,5	554	4 000
Észtország	1,4	247	4 200
Spanyolország	39,4	8 082	4 800
Németország	82	16121	5 000
Olaszország	57,4	8 104	7 000
Románia	22,5	2 862	7 700
Horvátország	4,8	542	8 000
Szlovénia	2	192	8 800
Finnország	5,2	455	11 200
Lengyelország	38,7	2 489	15 000
Belgium	10,2	589	17 200
Dánia	5,3	275	19 100
Hollandia	15,7	572	27 000
Bulgária	8,3	262	28 000
Svédország	8,9	286	30 900
Portugália	9,9	275	34 200
Írország	3,7	84	41 667
Litvánia	3,7	56	58 800
Nagy-Britannia	58,7	491	118 503

Forrás: OECD, Tizenöt év a magyar demokrácia szolgálatában. Önkormányzati tükör 1990-2005. BM

A szétaprózott és erős autonómiával bíró önkormányzati struktúra önmagában akadályozza a hatékony önkormányzati gazdálkodást és közfeladat-ellátást, mert drágábbá teszi azt, és nehézkessé a közfeladatok település-közi racionális ellátását, szükség esetén átszervezését (egyres településeken a feleslegessé vált kapacitások – iskolák, kórházak, stb. – leépítését, ugyanakkor más fejlődő települések és térségek fejlesztését a források átcsoportosításával). A hatékony önkormányzati gazdálkodás további súlyos gátja, hogy az önkormányzatok számára a rendszerváltás kezdetén előírt kötelező feladatok finanszírozásához az e célra átengedett vagyon és a biztosított források struktúrája, volumene nem kellően illeszkedik és nem

elégendő (különösen nem az elmúlt másfél évtizedben folyamatosan bővülő és egyre magasabb színvonalú feladatok ellátásához). A forráshiány az elmúlt években a kötelező közfeladatokhoz képest egyre elégtelenebb központi finanszírozás következtében³⁹ az egész önkormányzati szférában erősödött, de míg a nagyvárosok önkormányzatai gyorsuló hitelfelvétellel (és ennek következtében gyors eladósodással) próbálták orvosolni azt, a probléma által jobban érintett községek közel fele az ÖNHIKI keretében jutott továbbra sem elégséges kiegészítő forráshoz.

Bár az önkormányzati gazdálkodás rossz hatékonyságának egyik legnagyobb problémájaként a szétaprózott struktúrát szokták tekinteni, az alábbi táblázatból az tűnik ki, hogy a kistelepülési önkormányzatok az ott élő lakosság részarányánál számottevően, több mint 40%-kal kevesebb forrást költenek: az önkormányzatok többségét működtető községekben él a lakosság 27,5%-a, de az összes önkormányzati bevételeknek és kiadásoknak csupán közel 15%-át költik el ezeken az önkormányzatokon keresztül (s a nagyközségek esetében is hasonlóak a lakossági létszám- és költségvetési részesedés-arányok). Ez a tény köszön vissza a községekben élők közszolgáltatásokkal való ellátottságának az országos átlagnál jóval alacsonyabb szintjében. A megtakarítási lehetőségekre vonatkozóan ebből az a következtetés adódik, hogy államháztartási szinten érzékelhető megtakarítást leggyorsabban az összes önkormányzati költség 55%-át kitevő összesen 67 db fővárosi, megyei jogú városi és megyei önkormányzat gazdálkodásának racionalizálásával lehetne elérni⁴⁰. A községi és városi önkormányzatok tevékenységének és gazdálkodásának hatékonyabbá tétele, kistérségi szintűre átszervezése nem elsősorban megtakarítást jelentene, hanem az ott élő lakosság közszolgáltatásokkal való ellátásának javítását.

6.2. táblázat

Típus	Főváros	Fővárosi kerület	Megyei jogú városok	Városok	Nagy-községek	Községek	Megyei Önkorm.	Szektor összesen
Önkorm. száma 2007. 01.01. (db)	1	23	23	274	147	2708	19	3194
Lakosság megoszlása (%)	0	16,8	19,59	29,64	6,46	27,51	0	100
Részesedés a 2007. évi GFS bevételekből országos=100 (%)	12,7	11,1	17,8	25,2	3,8	15	13,2	100
Részesedés a 2007. évi GFS kiadásokból(%)	12,5	10,6	18,2	25,5	3,8	14,7	13,4	100
Részesedés a 2007. évi helyi adó bevételekből(%)	17,3	24,1	21,9	25,7	3,5	7,6	0	100
Bankhitel és kötvényállományból való részesedés(%)	25,26	6,39	23,29	28,12	1,66	5,8	9,48	100

Forrás: Vigvári András (2008): Pénzügyi kockázatok az önkormányzati rendszerben ÁSZKUT 2009. Budapest 13.o.

Mindezekből következően az önkormányzati rendszer átalakításának három fő területre kellene kiterjednie: 1. a rendszer strukturális átalakítására (a meglévő megyei szint helyett a

³⁹ A kötelezően előírt feladatok központi támogatása a '90-es évekbeli 70% körüli színtről napjainkra 40-50%-ra csökkent. (Vigvári(2008) 31.o.

⁴⁰ Az önkormányzati gazdálkodás hatékonyságának javításában a nagyobb önkormányzatok kiemelt szerepét már sok önkormányzati szakember és az ÁSZ is megfogalmazta.

kistérségi szerveződések erősítésével és egy regionális középszint létrehozásával, a megyei jogú nagyvárosok és a főváros-kerületek feladatainak, gazdálkodásának racionalizálásával, jogi státuszának rendezésével, a kistérségi társulások, körjegyzőségek ösztönzésével és/vagy kötelezővé tételével, stb.), 2. az önkormányzati működés és feladatellátás megújítására (az ellátandó közfeladatok áttekintésével, ésszerű szelektálásával, az államigazgatási feladatok községről kistérségi szintre történő átstrukturálásával, az önkormányzati működés törvényi ellenőrzésének, jogi felügyeletének erősítésével, stb.) valamint 3. a finanszírozás rendszerének átalakítására. Ennek keretében meg kell teremteni a középszint és a kistérségi társulások finanszírozási – gazdálkodási feltételeit, s a kötelező feladatokhoz (pl. az oktatáshoz) nyújtott normatívákat ezekhez kell rendelni, amennyiben ez egy ésszerűbb intézményrendszer fenntartását teszi lehetővé. A normatív támogatások számát csökkenteni kell, célzottságukat javítani, igénybevételüket szigorúbban ellenőrizni. Az átszabott közfeladatoknak és önkormányzati szerkezetnek megfelelően kell kiigazítani az önkormányzati saját bevételek, ezen belül a helyi adók, és az átengedett szja rendszerét.

Magyarországon az önkormányzatok a GDP közel 13%-át osztják el (2009-ben 3600 milliárd Ft-ot) szerepük tehát jelentős a társadalmi újraelosztásban (az államháztartás mintegy negyedét teszik ki). Az államháztartás és az önkormányzatok konszolidált mérlegét tekintve szembeötlő, hogy az alapfokú oktatás majdnem teljes, a középfokú oktatás finanszírozásának pedig kétharmada az önkormányzatokon keresztül történik. (2009-ben az előbbire 582, utóbbira 225 milliárd Ft-ot terveznek költeni az önkormányzati költségvetésen keresztül.) Az önkormányzati és általános iskolai intézményrendszer széttagoltsága, elaprózottsága egymással összefüggenek, s az ezen a téren történő változtatások (kisebb költséggel működtethető és fenntartható összevont települési önkormányzatok, társulások, feladat- és jogkör-átaszabások, finanszírozási korszerűsítés, stb.) az oktatási költségek csökkenésével, az alapfokú oktatás színvonalának javítására fordítható összegek felszabadulásával is együtt járnak.

Az önkormányzati szerkezet szétaprózottságának mérséklésével, a települési önkormányzatok számának és foglalkoztatotti létszámának csökkentésével ugyancsak kiadás-megtakarítást lehetne elérni a második legnagyobb önkormányzati kiadási tételt jelentő „állami működési funkciók” terén, amelyre a 2009-es költségvetésben mintegy 500 milliárd Ft van előirányozva. Az önkormányzati struktúra átszabása azonban a megfelelő kétharmados törvény elfogadása esetén is több évet vehet igénybe, néhány éven belül tehát nem a települési önkormányzatok számának, hanem az alkalmazotti létszámnak a csökkentéséből, valamint a képviselőtestületek visszavágásából, a képviselői javadalmazásra költött összegekből lehetne megtakarítást elérni.

Magyarországon a közel 3200 önkormányzat mintegy 14 ezer költségvetési intézményt tart fent, s mintegy 26 ezer választott önkormányzati képviselő dolgozik⁴¹, durván 60-70 milliárd Ft éves juttatás mellett. Bár az önkormányzati képviselők számának csökkentéséhez törvényi változtatás kellene, amit valószínűleg nem lehet rövid távon elérni, a képviselői díjak, juttatások jelentős visszavágásáról, akár megfeleléséről, vagy jelképesse tételéről az önkormányzatok saját hatáskörben dönthetnének. Ezzel mintegy 30 milliárd Ft-ot lehetne megtakarítani.⁴²

⁴¹ Budapesten a Fővárosi Önkormányzat mellett 23 kerületi önkormányzat működik, és 676 önkormányzati képviselővel. Miközben a 66 fős Fővárosi Közgyűlés egyetlen képviselőjére 27 ezer választópolgár jut, a világ nagyvárosaiban százezernél több embert képvisel egy-egy önkormányzati képviselő.

⁴² Ennél nagyobbra becsüli az így elérhető megtakarításokat Demszky Gábor Budapest főpolgármestere és Gyenesi István önkormányzati miniszter: „Az önkormányzati képviselői létszám csökkentésével, Budapesten a megfelelésével, évi 50 milliárd forintot takaríthatna meg Budapest, ami országos szinten 130 milliárdos megtakarítás lehetne” - közölte Demszky Gábor főpolgármester. Gyenesi István egyetértett a képviselők

7. számú melléklet:

A nyugdíjrendszer anomáliái és rövid távú mozgási lehetőségek az államháztartás nyugdíj-kiadásainak csökkentésére

Premisszák a javaslatokhoz

- A hazai nyugdíjrendszer *nemzetközi összehasonlításban* is nagyvonalú, a vásárlóerő-paritáson vizsgált egy főre eső nyugdíjak költsége az új EU-tagországok között a legmagasabb. Az összes nyugdíj-kiadás a GDP arányában ugyancsak magas a régió országaihoz képest, az arány közelít az EU 15-ök színvonalához. A nyugdíjráfordítások trendje és aránya a GDP-ben élesen eltér a régió többi országában tapasztalhatótól: folyamatosan növekvő, ami akkor sem tartható fenn, ha a kiadások célja önmagában szociálisan természetesen érthető (vö. *Függelék A magyar nyugdíjrendszer nemzetközi összehasonlításban*)
- A *nyugdíjreform* (folyamatosan) napirenden levő átalakítása számos kérdést vet fel a nyugdíjrendszer fenntarthatóságával és finanszírozhatóságával szemben, ez közép- és hosszú távú elképzeléseket jelent, ami túlmutat a jelenlegi időszakon és feladaton. Javaslataink tehát kizárólag a *rövidtávon lehetséges beavatkozásokra* és hatásokra vonatkozhatnak – szem előtt tartva a hosszú távú szempontokat és azt, hogy a rövid távú lépések ne legyenek ellentétesek a várható és szükséges reformváltozások irányával.
- A kormányzat a *módosított konvergencia-programban* foglalkozik a nyugdíjrendszer költségvetésre gyakorolt hatásaival, a lehetséges költségvetési megtakarításokat eredményező intézkedésekkel. A nyugdíjkassza deficitese, a nyugdíjak alapvetően növelik a költségvetés hiányát, az intézkedések – a nyugdíjreform – ennek a hiánynak a csökkentését eredményezik: A Pénzügyminisztérium számításai szerint a nyugdíjkiadások 2007 és 2050 között a GDP arányában mintegy 2 százalékponttal nőnek. (57. o.)

7.1. táblázat

Előrejelzés az államháztartás hosszú távon jelentkező kiadásaira						
A GDP %-ában	2000	2005	2010	2020	2030	2050
Állami nyugdíjkiadások (nettó) ¹	9,1	10,4	11,3	10,7	10,6	12,6
Öregségi jellegű és korhatár alatti öregségi nyugdíjak ²	6,7	8,3	9,5	9,5	9,2	11,1
Egyéb nyugdíjak (korhatár alatti rokkantsági, hozzátartozói)	2,4	2,1	1,8	1,2	1,3	1,5
Egészségügyi, oktatási és egyéb korfüggő kiadások ³		10,1	9,8	9,7	10,0	10,5
Nyugdíjbiztosítási járulékbévételek ⁴	6,9	6,4	8,9	8,6	8,6	8,6

¹ A nem társadalombiztosítási alapból fedezett nyugdíjszerű ellátásokat is beleértve. A nyugdíjkiadások (öregségi és egyéb) előrejelzése a Pénzügyminisztérium 2008. évi hosszú távú nyugdíj-előrejelzési modellje alapján készült. Tartalmazza továbbá az időskorúak járadékát.

² Tartalmazza a korhatár felett folyósított hozzátartozói nyugdíjakat és nyugdíjszerű ellátásokat is.

³ Az EPC (Economic Policy Committee) 2006-os előrejelzése "AWG reference scenario" elnevezésű forgatókönyvének eredményei.

⁴ A számítás a Pénzügyminisztérium 2008. évi hosszú távú nyugdíj-előrejelzési modellje alapján készült.

számának csökkentésével, azonban ő más számokat hozott fel példának: szerinte 10 százalékos létszámcsökkenéssel, 20-26 milliárd forint lehetne a megtakarítás, országosan. (Index 2008. 11. 18.)

Tények, lehetőségek, számítások és javaslatok a nyugdíjrendszer költségvetést érintő megtakarításaihoz

A nyugdíjkifizetések különféle tételekből állnak, az öregségi nyugdíjak mellett magas a korhatár alatti nyugdíjasok és a rokkantsági nyugdíjak aránya. Az utóbbi években ugrásszerűen emelkedett a korai nyugdíjasok aránya, s a rokkantnyugdíjasok aránya sem csökken. (A függelékben részletesen is megmutatjuk az egyes nyugdíjfajták kifizetéseit és a nyugdíjban részesülők létszámát, kormegoszlását.)

7.2. táblázat

Áttekintés a nyugdíjasok létszámáról és a kifizetésekről, 2008*

	létszám	összköltség	Egy főre eső kifizetés	Létszám megoszlás	Költség megoszlás	Kifizetések az átlagos öregségi nyugdíjhoz arányában korbetöltött öregségi nyugdíj = 100
	fő	m Ft/hó	Ft/fő/hó	%	%	%
öregségi és öregségi jell nyugdíj	2 090 103	179,484.990	85874	75.3	82.3	101
korbetöltött öregségi	1 454 591	123,204.312	84700	52.4	56.5	100
korbetöltött rokkantsági	361 957	27,776.979	76741	13.0	12.7	91
korhatár alatti öregségi	261 724	26,941.851	102940	9.4	12.4	122
bányász és korengedményes	11 831	1,561.846	132013	0.4	0.7	156
korhatár alatti rokkantsági nyugdíj	432 840	27,191.221	62820	15.6	12.5	74
rokkantsági	429 116	26,866.638	62609	15.5	12.3	74
baleseti rokkantsági	3 724	0,324.583	87160	0.1	0.1	103
Hozzáart. nyugdíj	148 181	8,063.989	54420	5.3	3.7	64
árvaellátás	104 436	3,409.565	32647	3.8	1.6	39
nyugellátások összesen	2 775 560	218,149.766	78597	100.0	100.0	93

Forrás: ONYF, * 2008 januári emelések után

13. havi nyugdíj kérdése

A legáltalánosabb nyugdíjmelési intézkedés a 13. havi nyugdíj fokozatos bevezetése volt, ez az összeg 2008. januári értéken számítva **218 md Ft kiadást** jelent (indexálás nélkül), ennek megszüntetése értelemszerűen gyors és a nyugdíjrendszer egészét nem zavaró kifizetés-csökkenést jelent. A korlátozásokkal módosított kifizetésre vonatkozó becslés 60 md Ft megtakarítást eredményezett kormányzati számítások szerint (Új konvergencia program). A teljes megszüntetés így további **160-180 md Ft megtakarítást** jelent.

Ez a forma, amire ebben a bonyolult rendszerben nincs szükség, ennek eltörlését javasoljuk, teljes egészében

Korai nyugdíjasok

A nyugdíjrendszer átalakítása fokozatosan valósult meg, az átmeneti időszakban lehetőség nyílt a nyugdíjkorhatárt megelőző évjáratok tagjainak korai nyugdíjba vonulására. Ennek hatására a korai nyugdíjasok létszáma jelentősen megnőtt, ráadásul ez a korosztály magas nyugdíjkifizetésekkel is megterhelte a nyugdíjkasszát. (vö. Függelék 1. ábra). A többlet nyugdíjfinanszírozási teher a leginkább érintett 5 éves korcsoportban (1945-49 között születettek) közel **30 Md Ft/hó volt** 2008-ban (bizonyos mértékű nem korai jogosultságot feltételezve az 1945-49 közötti születésű korcsoportban, s figyelembe véve, hogy a fiatalabb (1950-54 közötti) évjáratok egy részét is érintette a kedvezményes nyugdíj választásának a lehetősége. (Évekre bontva sajnos nincsenek adatok, ilyen a NYFI-nál nem lehet elérni, ezért egészen pontos adatokat évekre nem tudunk adni) A korai nyugdíjak éves kifizetési

többletterhe meghaladja a **300 Md Ft-ot**, és minden elkövetkező évben hasonló nagyságrenddel (+indexálás) terheli meg a nyugdíjasszát, egészen addig, amíg a korai nyugdíjas korosztályok el nem érik az öregségi nyugdíjüket. (ld. *A) függelék táblázata és ábrái*)

A korai nyugdíjasok a nyugdíj mellett munkát is vállalhatnak, Hablicsek L.⁴³ számításai alapján a nyugdíj melletti foglalkoztatás meglehetősen elterjedt, a nyugdíjkort megelőző 50-59 éves korcsoportban 2001 és 2006 között jelentősen megugrott (36-ról 45 %-ra), miközben a nyugdíjasok létszáma a két időszak között ebben a korcsoportban csökkent.

A korai nyugdíjasok munkavállalásának a feltételeit a még munkavállalókéval hasonló módon kell terhelni. A munkavállalás lehetőségének a korlátozása mellett/helyett az összevont jövedelmek *összevont adóztatása* és terhelése, a korai nyugdíjasok átmeneti nyugdíj szüneteltetés melletti foglalkoztatásba visszatérése lehetséges – és az anomáliák ismeretében szükséges – opció. 2008-ban a szüneteltetett korai nyugdíjasok száma elenyésző volt, a szigorításokkal a jelenleg még szerény szüneteltetett nyugdíjas létszám megnövekedhet, ami értelemszerűen költségmegtakarítást jelenthet. A korai nyugdíjasok szerkezetét és foglalkoztatási hajlandóságát feltételezve a magasabban kvalifikáltak körében várható a továbbfoglalkoztatás, ami magasabb egy főre számítható nyugdíjszüneteltetést – azaz megtakarítást jelent. A szabályok ismeretében ez a megtakarítás szerény kalkuláció szerint is 5 ezer fő * átl. nyugdíj = 100e Ft/hó esetén **6 md Ft** kiadáscsökkenést eredményezhet, s 150 ezer Ft nyugdíj esetén már **9 md Ft** lehet. 2010-től már élénkülő munkaerőpiaccal számolhatunk, miközben a dolgozni kívánó korai nyugdíjasok foglalkoztatása szigorodik, így a becslés szerinti megtakarítás 2010-től éreztetheti a hatását.

A nyugdíj melletti foglalkoztatás visszafogására, az ilyen foglalkoztatás ellenőrzésére már elfogadott intézkedések várhatók 2009-ben. A **2008. január 1-jétől** korai nyugdíjba vonulóknak már csak akkor lesz lehetőségük a minimálbért meghaladó összegű rendszeres jövedelemszerzésre, ha nyugdíjukat szüneteltetik. Az új szabály a 2008. január 1-jét követő nyugdíjazásokra vonatkozik, **2010-től** viszont kiterjed minden korhatár alatt nyugdíjban lévőre.

A korai nyugdíjba vonulási lehetőség erősen korlátozott 2009-től:

□ **2009-től** az előrehozott nyugdíjazás feltételei jelentősen szigorodnak: a korábbi 38, illetve a csökkentett összegű ellátáshoz szükséges 33 év szolgálati idő helyett 40 év, illetve a csökkentett összegű formához 37 év szükséges, amely várhatóan jelentősen emelni fogja a korcentrumot.

□ **2013-től** az előrehozott korhatár egységesen 60 évre emelkedik, és legalább 37 év szolgálati idő lesz szükséges a csökkentett összegű ellátás megszerzéséhez.

□ **2013-től** az előrehozott öregségi nyugdíj csökkentésére (malus) vonatkozó szabályok korrigálásra kerülnek. A csökkentés mértéke – a nyugdíjkorhatárig hátralévő idő függvényében – a 61-62 éves életkor közötti időszakra havi 0,3%-os, a 61 éves életkor alatti időszakra havi 0,4%-os lenne. A kiadásmérséklő hatás *hosszabb távon* a GDP 0,3%-ára becsülhető.

Nehéz számszerűsíteni, hogy a korai nyugdíjazásra még jogosult korosztálynak várhatóan mekkora része esetében toródik ki a nyugdíjba vonulás a módosulásokkal, mert 2008-ig már korai nyugdíjba vonult azok jelentős része, akik a két rendszer közötti előnyt kihasználhatták. A szigorodással a korai nyugdíj **folymatosan csökkenő terhet** jelent a költségvetésre.

A nyugdíjkorhatár felemelése

A nyugdíjkorhatár fokozatos megemelése elengedhetetlen a nyugdíjassza jelenlegi terhei és a nagy létszámú 1950-es években született korosztályok nyugdíjba vonulásának pótlólagos

⁴³ Hablicsek L. (2008) DEMOGRÁFIAI VÁLTOZÁSOK ÉS A NYUGDÍJRENDSZER REFORMJA, SZMM számára, 2008. augusztus, kézirat.

terhei mellett. Habcsek László fentebb idézett tanulmánya előszámításokat végez a nyugdíjkorhatár megemelésének lehetséges változatairól. A 65 éves korra eltolt nyugdíjkorhatár ellensúlyozza a nagy létszámú korosztályok idős korba lépését, A reálisan megvalósítható lassú változat tűnik a tanulmány szerint a legbiztonságosabbnak, de a *rapid változat már* 2012-2013-ban jelentős, **125-130 md Ft** megtakarítást jelenthet (jelenértéken, indexálás nélkül) a korhatáremelés elmaradását feltételező változathoz képest⁴⁴. A közepes, három évenként emelkedő nyugdíjaskor megoldás is a nyugdíjkiadások jelentős visszafogását eredményezné, de először csak 2013-ban érzékelhető 130 md Ft (indexálás nélküli) összegben.

(A számításokat a B) függelék tartalmazza.)

A becslést az átlagos nyugdíjakra számítottuk. Fontos figyelembe venni a demográfiai hatásokat – foglalkoztathatóság és a nyugdíjazáskor várható élettartam összefüggésében.

Népesség várható élettartama kitolódik, ami a nyugdíjkorhatár kitolását rövid távon is indokolja, de nem minden csoportra. Az iskolai végzettség jó proxy mind a foglalkoztathatóság, mind a nyugdíjazáskor várható élettartam kitolására.

Következtetés:

A nyugdíjkorhatár kitolása az iskolázottabb, magasabb várható élettartamú csoportok esetén fontos, jobb a foglalkoztathatóságuk is.

A korábbi nyugdíjkorhatár emelés foglalkoztatási hatása is egyértelműen pozitív volt.

Alacsony kvalifikációjú és kedvezőtlen munkaerő-piaci helyzetűek esetében lehet, hogy a foglalkoztathatóság és a várható alacsonyabb élettartam „menekülési út” keresésére kényszeríti ezeket a csoportokat, ami a rokkantnyugdíj v. a szociális ellátás irányába tereli őket, itt gondosabb ösztönzés kell.

A rokkantsági nyugdíj felülvizsgálata

A rokkantsági nyugdíj éves költsége 660 md Ft, s a rokkantnyugdíjasok meghatározó része valóban munkaképtelen, vagy csak részben munkaképes rokkant.

Habcsek idézett tanulmányában A rokkantnyugdíjas népességet korcsoport és iskolai végzettség szerinti bontásban vizsgálják (2006 évi adatokat használva). Eszerint a rokkantsági nyugdíj az iskolai végzettség emelkedésével rohamosan csökken, másrészt kiugró az 50-54 éves, de különösen az 55-59 éves kori rokkantnyugdíjasok aránya (vö. C) függelék C. 1 táblázat és C. 1. ábra). A *teljes népesség* negyede (korhatár alatti) rokkantnyugdíjasként fejezi be aktív pályafutását, ezen belül a végzettség nélküliek fele, az alacsony végzettségűek harmada, a középfokú végzettségűek ötöde és minden kilencedik diplomás (Habcsek i.m. számításai alapján). Ezek az arányok a lényegesen javuló életkilátások közepette a rokkantnyugdíjas rendszer anomáliáira utalnak. (részletesebben ld. C) függelék táblázat + ábrák)

A rokkantsági nyugdíjrendszer felülvizsgálata mellett a kifizetések egy része más formában – a munkanélküli vagy szociális segélyeknél – jelenne meg, tehát nem tekinthető a költségvetés megtakarításának. A rokkantnyugdíjak rendszerének a felülvizsgálata alapján az új rokkantnyugdíj megállapításokban remélhető szigorodás, emellett csökkentheti a kiadásokat a rokkantnyugdíj megállapítás, részleges rokkantság melletti foglalkoztatottság ösztönzése. A felülvizsgálat lehet azonnali, ez 2010-re érezhető hatást fejthet ki. (pl. itt a 13. havi nyugdíj is maradt, ahol nem jogos a rokkantnyugdíj, az is megtakarítás lehet, ha lehet megszüntetés). Számszerűsítésre nem vállalkozunk, megtakarítás a tovagyrúzó hatásokkal bizonytalan.

⁴⁴ *A változat alkotmányossági gondot jelenthet, mert az emelés beavatkozik egy olyan folyamatba, amikor már az érintett korosztály tömeges nyugdíjba-vonulása folyamatban van*

Nyugdíjhoz kötődő egyéb kifizetések

A nyugdíjminimum és az ehhez kapcsolódó családtámogatási és szociális ellátások összege 2009-ben nem változnak. Ennek az intézkedésnek természetesen nemcsak a nyugdíjkiadásokra van hatása, hanem a családtámogatási és szociális ellátó rendszerek kiadásaira is. Az intézkedés várható megtakarítási hatása hozzávetőlegesen **14 milliárd** forint. (Új konvergencia program alapján)

2009-ben túlárazott nyugdíjak a svájci indexálás számítása miatt

A 2009-ben túlárazott nyugdíjkifizetés – a svájci indexálásnak megfelelően – novemberben felülvizsgálandó, és visszamenőleg korrigálandó.

3,1% nyugdíjemelés a tárgyévi inflációs prognózis 4,5%, illetve a nettó keresetek emelkedése 1,8 százalék%.

Jelen esetben a várt és valós inflációs érték elmarad a nyugdíjak 2009 év eleji beárazásától. A kedvezőtlen alakulást 2%-pontos túlárazást feltételezve a megtakarítás 65 md Ft. 1,5% pontos túlárazás közel 50 md Ft.

Összegezve a nyugdíjrendszertől várható közvetlen megtakarításokat

A nyugdíjrendszer reformja mellett a költségvetési megtakarítások rövid távú feladata szempontjából a következőket javasolhatjuk, mint a reformintézkedésektől nagyrészt független megtakarítási lehetőségeket.

7.3. táblázat

	2009	2010	2011	2012	2013	ált
13. havi nyugdíj		218 md Ft 50-60 md Ft részleges 160-180 md Ft többlet				
Korai nyugdíj		Szüneteltetés min 10 md Ft	Szüneteltetés min 10 md Ft	Szüneteltetés min 10 md Ft		Csökkenő teher
Nyugdíjkorhatár felemelése közepes v. rapid változat					130 md Ft	Elhúzódó a teher
Rokkantsági nyugdíj						Átalakul más költséggé + szerény megtakarítás
Nyugdíjhoz kötődő egyéb kifizetések	14 md Ft					Folyamatosan csökken, ha az alap
2009-re túlárazott nyugdíj	50-65 md Ft					

Függelékek

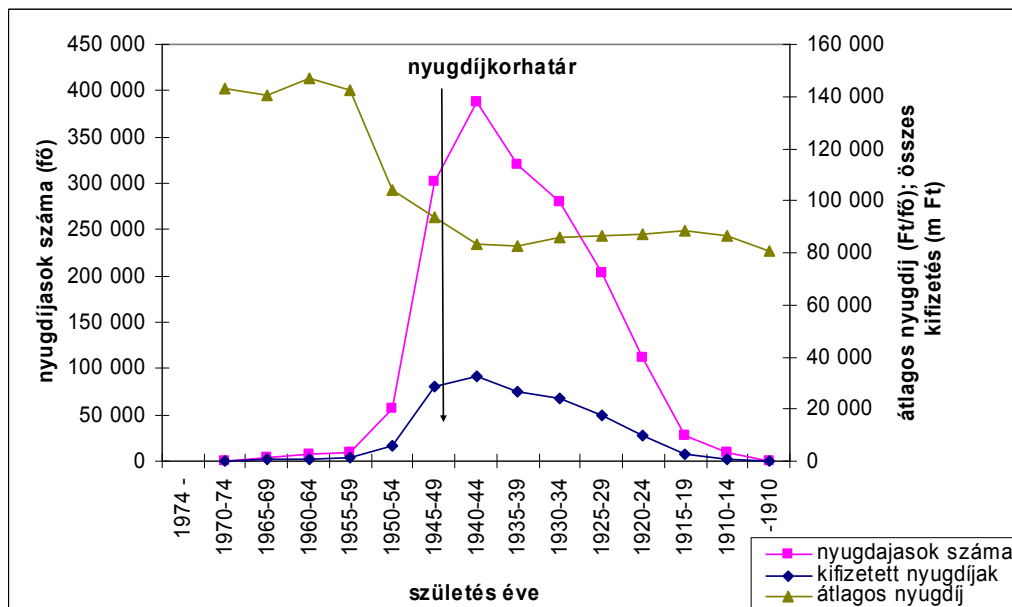
A) Öregségi és korengedményes öregségi nyugdíjak

A. 1 táblázat Öregségi nyugdíjak a nyugdíjkorúak születési éve szerint (korbetöltött és korhatár alatti öregségi nyugdíjak) 2008-ban

Szül. éve	Nyugdíjasok fő	Összes kifizetés m Ft/hó	Átlagos nyugdíj Ft/fő/hó
1974 -			
1970-74	101	14.447	143 043
1965-69	3 099	435.900	140 658
1960-64	6 499	954.791	146 914
1955-59	9 087	1,294.020	142 403
1950-54	55 838	5,807.972	104 015
1945-49	302 113	28,339.282	93 804
1940-44	388 073	32,233.080	83 059
1935-39	319 357	26,408.280	82 692
1930-34	279 203	23,925.625	85 693
1925-29	202 855	17,612.866	86 825
1920-24	112 489	9,808.712	87 197
1915-19	27 604	2,449.498	88 737
1910-14	9 082	782.755	86 188
-1910	859	69.110	80 454
kimaradt	56	9.825	175 446
össz	1 716 315	150146.164	87 482

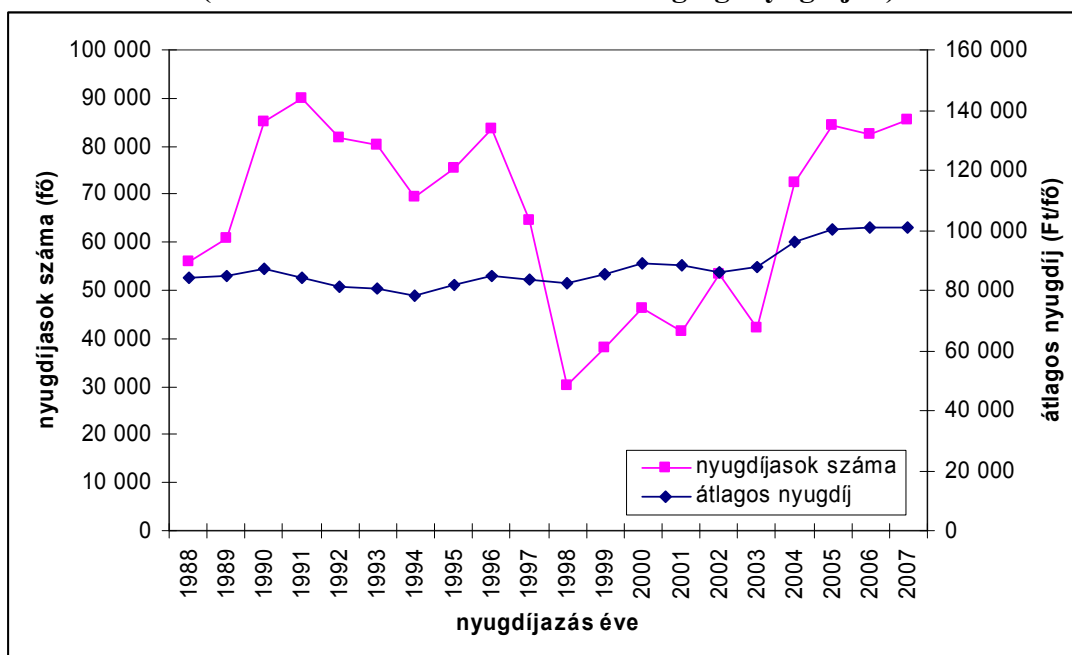
Forrás: ONYF

A. 1. ábra Öregségi nyugdíj a születés éve szerint, 2008 (korbetöltött és korhatár alatti öregségi nyugdíjak, havi összeg)

Forrás: ONYF

A. 2. Öregségi nyugdíj a nyugdíjba vonulás éve szerint, 2008 (korbetöltött és korhatár alatti öregségi nyugdíjak)

Forrás ONYF

B) Nyugdíjkorhatár felemeléséhez számítások

A népesség-előreszámítás adatai alapján az időskorú korosztály létszáma az alábbiak szerint alakul (Hablicsek L. számításai alapján), a beáramlást és a demográfiai cserét is figyelembe véve.

B. 1. táblázat Időskorúak száma az év elején a nyugdíjkorhatár felemelésének változataiban

	Nincs változás 62 év a korhatár	Lassú korhatáremelés	Rapid korhatáremelés	Közepes korhatáremelés
	0 változat	4 évente emelés	2 évente emelés	3 évente emelés
2008	1930.0	1930.0	1930.0	1930.0
2009	2041.3	2041.3	2041.3	2041.3
2010	1998.9	1998.9	1998.9	1998.9
2011	2029.0	2029.0	2029.0	2029.0
2012	2060.1	2060.1	1932.2	2060.1
2013	2097.8	2097.8	1963.2	1963.2
2014	2130.4	2000.5	1868.0	2000.5
2015	2161.6	2033.0	1905.0	2033
2016	2206.6	2064.0	1811.2	1937.2
2017	2264.3	2108.6	1843.2	1968.0
2018	2314.4	2012.4	1873.9	2012.4
2019	2354.6	2069.1	1917.9	1917.9
2020	2377.5	2118.4	1973.9	1973.9
2021	2396.6	2158.0	2022.8	2022.8

*időskorú: korbetöltött öregségi, rokkantsági és özvegyi nyugdíjak

Forrás Hablicsek i.m. előreszámításai a ONYF adatai alapján

B. 2. táblázat A nyugdíjkorhatár felemelések változataihoz tartozó éves kifizetések és költségvetési megtakarítások, a 62 éves korhatárt fenntartó 0 változathoz képest.

	Nincs emelés	Lassú	Rapid	Közepes	Lassú	Rapid	Közepes
	0 változat	4 évente	2 évente	3 évente	4 évente	2 évente	3 évente
	nyugdíjkifizetések, indexálás nélkül				Költségvetési megtakarítások 0 változathoz képest		
	Md Ft				Md Ft		
2008	1 884	1 884	1 884	1 884	0	0	0
2009	1 993	1 993	1 993	1 993	0	0	0
2010	1 951	1 951	1 951	1 951	0	0	0
2011	1 981	1 981	1 981	1 981	0	0	0
2012	2 011	2 011	1 886	2 011	0	-125	0
2013	2 048	2 048	1 916	1 916	0	-131	-131
2014	2 080	1 953	1 823	1 953	-127	-256	-127
2015	2 110	1 985	1 860	1 985	-126	-250	-126
2016	2 154	2 015	1 768	1 891	-139	-386	-263
2017	2 210	2 058	1 799	1 921	-152	-411	-289
2018	2 259	1 964	1 829	1 964	-295	-430	-295
2019	2 298	2 020	1 872	1 872	-279	-426	-426
2020	2 321	2 068	1 927	1 927	-253	-394	-394
2021	2 339	2 107	1 975	1 975	-233	-365	-365

Hablicsek i.m. népesedési előreszámítások és ONYF adatok alapján saját számítások

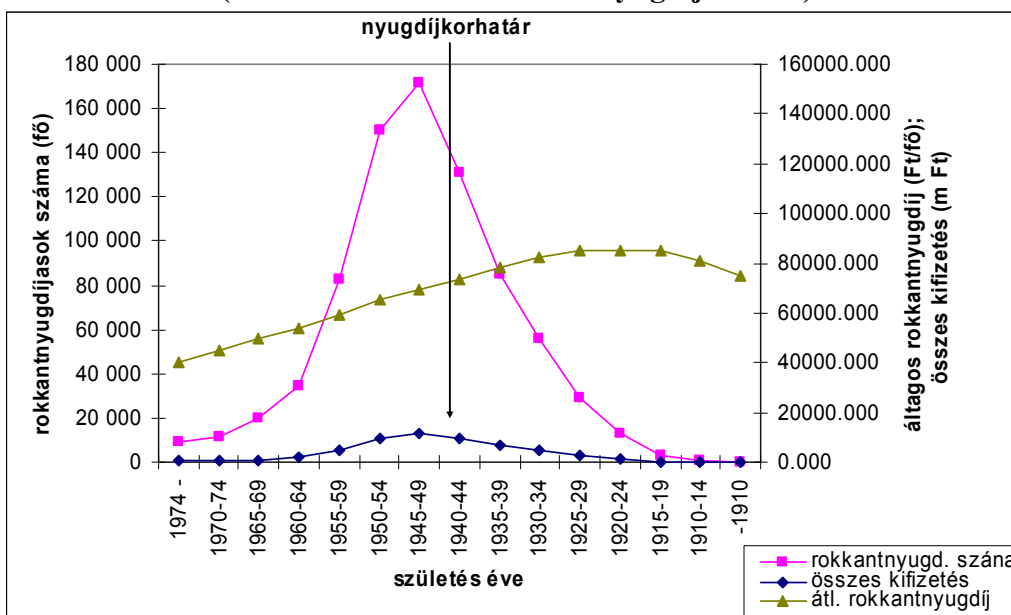
C) Rokkantnyugdíjak

C. 1 táblázat Korhatár alatti és betöltött nyugdíjkorú rokkantnyugdíjasok, 2008

Szül. éve	Rokkantnyugdíjasok	Összes kifizetés	Átlagos nyugdíj
	fő	m Ft/hó	Ft/fő/hó
1974 -	9 066	361.412	39865
1970-74	11 613	522.731	45013
1965-69	19 623	970.603	49462
1960-64	34 104	1837.536	53880
1955-59	82 419	4871.264	59104
1950-54	150 121	9840.712	65552
1945-49	171 241	11900.481	69496
1940-44	130 926	9624.944	73514
1935-39	84 713	6608.115	78006
1930-34	55 670	4580.965	82288
1925-29	29 216	2479.909	84882
1920-24	12 802	1092.289	85322
1915-19	2 691	229.225	85182
1910-14	573	46.593	81314
-1910	19	1.423	74883
összesen	794 797	54968.201	69160

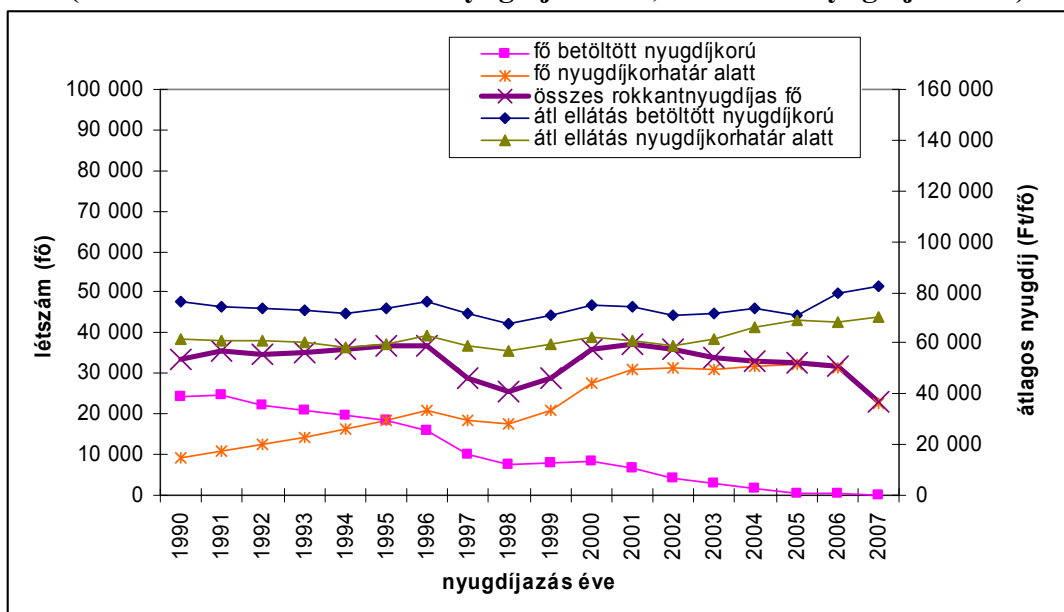
Forrás ONYF

C. 1. ábra Rokkantnyugdíjasok és kifizetett nyugdíjak a születés éve szerint, 2008 (korhatár alatti és betöltött nyugdíjkorúak)

Forrás ONYF

C. 2. Rokkantnyugdíjak, 2008 (korhatár alatti és betöltött nyugdíjkorúak, 1990 után nyugdíjazottak)

Forrás ONYF

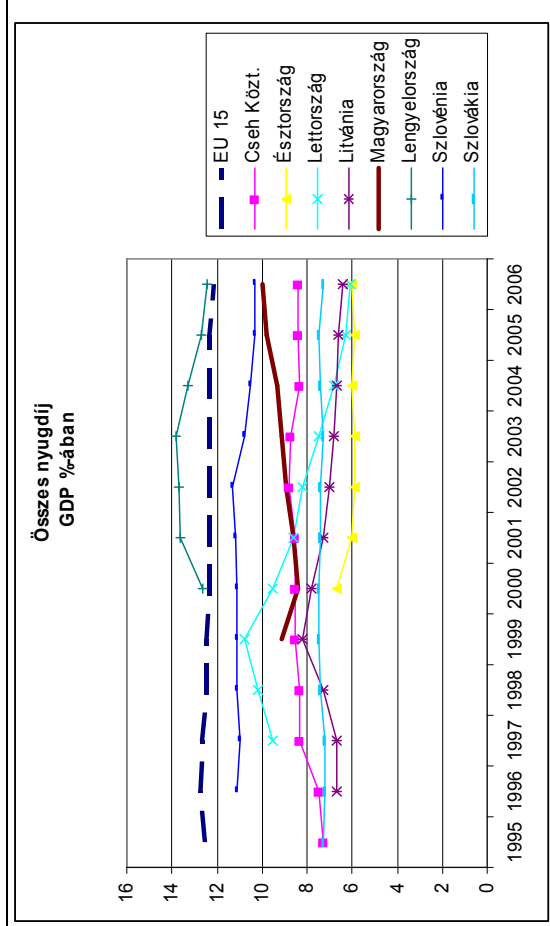
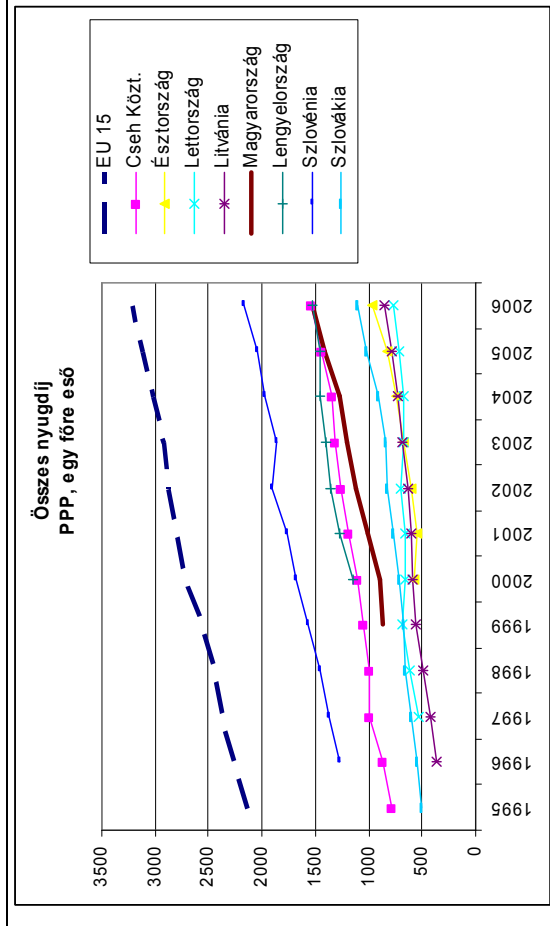
D. A magyar nyugdíjrendszer nemzetközi összehasonlításban

A vásárlóerő-paritáson számított egy főre eső összes nyugdíj alakulását nemzetközi összehasonlításban vizsgálva a magyar nyugdíjrendszer nagyvonalúbb a régió többi országánál. 2006-ban Szlovénia után a legmagasabb az egy főre eső összes nyugdíjkifizetés összege, és gyorsan emelkedik. A növekedés üteme az EU 15 ütemével egyezik meg, s messze meghaladja az új tagországokban tapasztalt nyugdíjnövekedés szintjét.

Az összes nyugdíj GDP-hez viszonyított aránya Magyarországon viszonylag magas, és gyorsan nő, lényegében az egyetlen új EU-tagország, ahol emelkedik az összes nyugdíj aránya a GDP-hez viszonyítva. (Forrás: 2006-ig elérhető Eurostat-adatok)

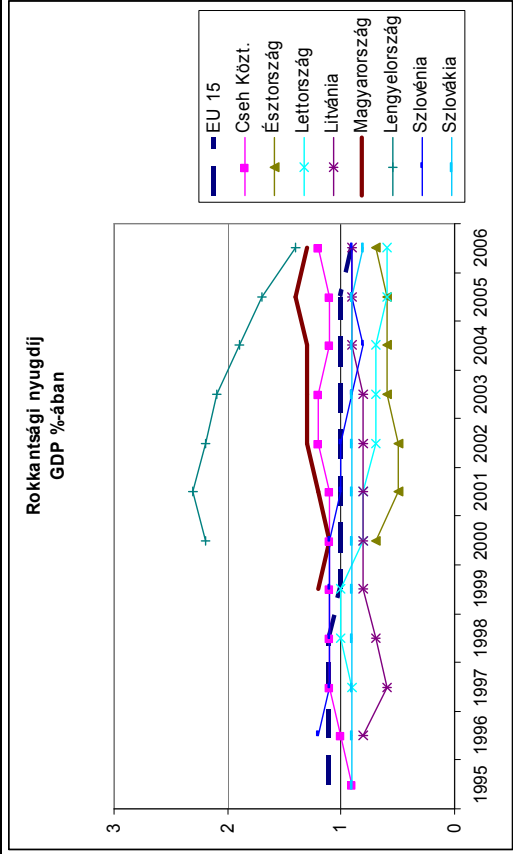
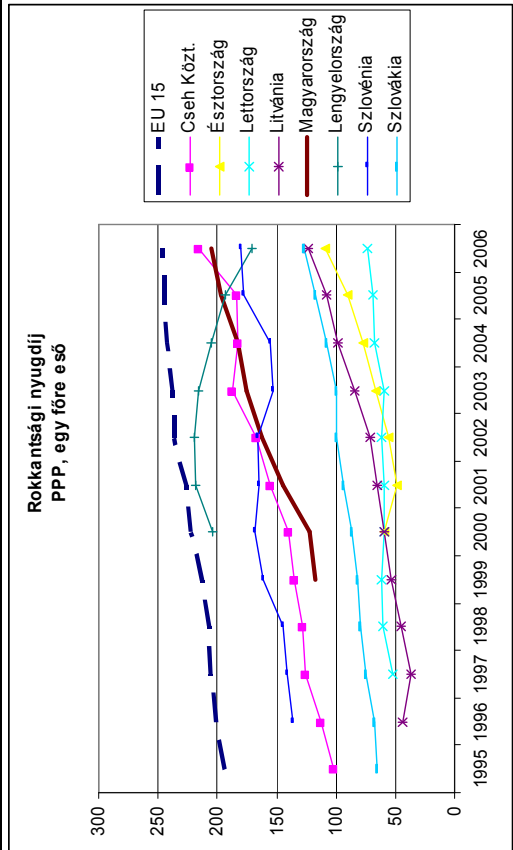
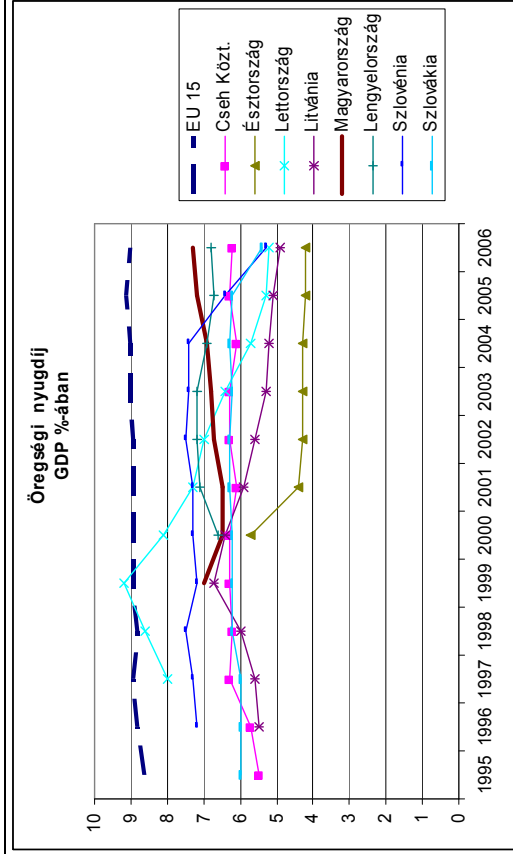
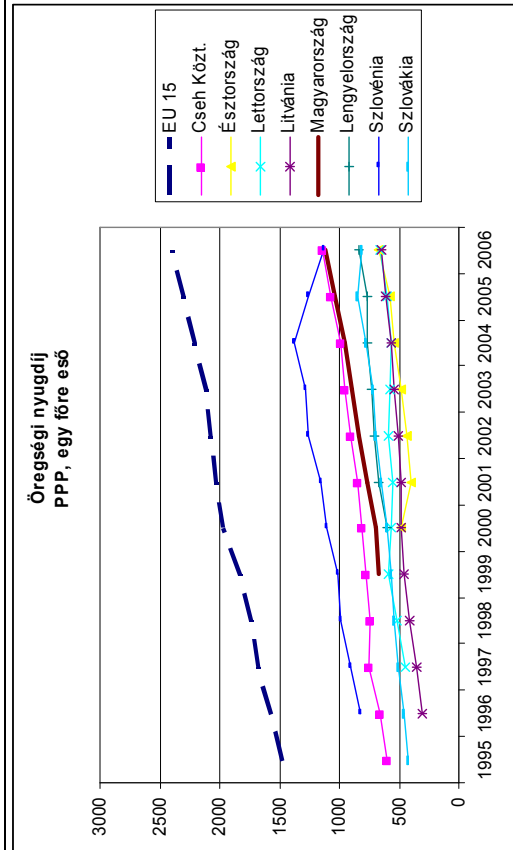
Az öregségi nyugdíj esetében hasonló a kép: a GDP százalékában mért növekvő tendencia alapvetően eltér a többi új EU-oroszághoz képest: minden országban kisebb vagy jelentősebb mértékben csökkent az öregségi nyugdíj részaránya a GDP-ben. A rokkantnyugdíjak szintje még gyorsabban növekszik, s a régió többi országéhoz viszonyítva részaránya a GDP-ből a legmagasabb (Lengyelországban gyorsan csökken, a szint közel ugyanakkora).

Az összes nyugdíjak egy főre eső nagyságának az alakulása vásárlóerő-paritáson és a GDP százalékában, EU 8

Forrás EU online adatbázis

Az öregségi és rokkantsági nyugdíjak egy főre eső nagyságának az alakulása vásárlóerő-paritáson és a GDP százalékában

Forrás EU online adatbázis

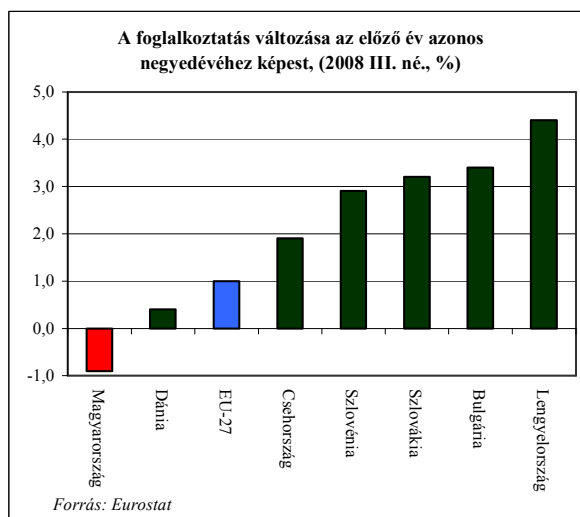
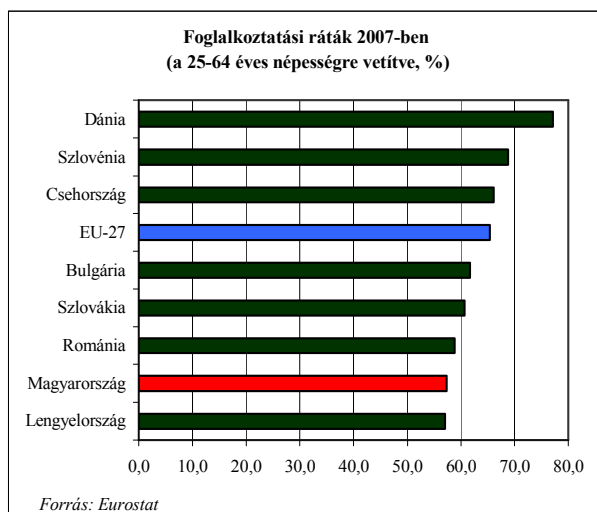
8. számú melléklet:

Munkaerőpiaci helyzetkép: oktatás, foglalkoztatás (nemzetközi benchmarkokkal)

Összegző megjegyzések

A magyar munkaerő-kereslet és kínálat szerkezete egyáltalán nem felel meg egymásnak (jelentős a skills mismatch). A képzett munka iránt számottevő kereslet (regionálisan időnként túlkereslet) mutatkozik, a képzetlen munka túlkínálata következtében viszont nemzetközi összevetésben kiugróan alacsony az iskolázatlan csoportok foglalkoztatása. A foglalkoztathatósági probléma részben a közoktatás minőségi problémáira vezethető vissza. A közoktatási rendszerből kikerülő diákok szövegértési, matematikai és természettudományos kompetenciái átlagosan megfelelnek az ország általános fejlettségének, de az iskolák közötti egyenlőtlenségek szélsőségesen nagyok, és a 2000 óta folyó PISA nemzetközi tanulói teljesítményvizsgálatokon egy százalékot sem sikerült javítani a mai napig. Emellett kirívóan gyenge az idegennyelv-ismeret. Az általános iskolai képzettséghez képest ugyanakkor a felsőfokú végzettség bérhozama nemzetközi összevetésben is kiugróan magas, miközben a szakmunkás képzettségé rendkívül alacsony – utóbbihoz a megbízható munkaerő-keresleti felmérések hiánya és a szakképzésben résztvevő diákok negatív képességi szelekciója is hozzájárul. Magyarországon az életen át tartó tanulás csak a lakosság szűkebb, kedvezőbb helyzetű rétegét érinti, ezzel tovább erősíti a foglalkoztatási esélykülönbségeket: kevesen vesznek részt felnőttképzési programokban, ők pedig zömmel a már amúgy is képzettebb, jobb foglalkoztatási esélyekkel rendelkező csoportokból kerülnek ki

Foglalkoztatási szint és a közoktatás minősége

A gyenge magyar foglalkoztatottságot döntően az alacsony iskolázottságú csoportok kirívóan alacsony foglalkoztatása magyarázza. Alapvetően ennek tudható be az, hogy a magyar foglalkoztatási ráta közel 10%-ponttal marad el az EU-átlagtól és mintegy 8%-ponttal az új EU-tagországok átlagától, ráadásul lemaradásunk az utóbbi években növekvő. Az alacsony magyar foglalkoztatás mögött ugyanis nem a nemek és csak csekély mértékben az életkor szerinti tényezők, hanem a kirívóan súlyos iskolázottság szerinti foglalkoztatási

egyenlőtlenségek húzódnak meg. Míg a középiskolát és főiskolát-egyetemet végzettek nagyjából az OECD-átlaggal megegyező mértékben találnak munkát, a nyolc osztályt vagy azt sem végzettek foglalkoztatása 20 százalékponttal alacsonyabb mint Nyugaton. A magyar fiatalok mintegy ötöde ma is az általánosnál nem magasabb befejezett iskolai végzettséggel hagyja el az iskolarendszert, emiatt 2015-ig a 0-8 osztályt végzett népesség részaránya nem csökken majd 25% alá. A lassú összetétel-változás révén így az OECD-átlaghoz viszonyított tíz százalékpontos foglalkoztatási lemaradásunkból tíz év alatt legfeljebb másfél százalékpontot hozhatunk be.⁴⁵

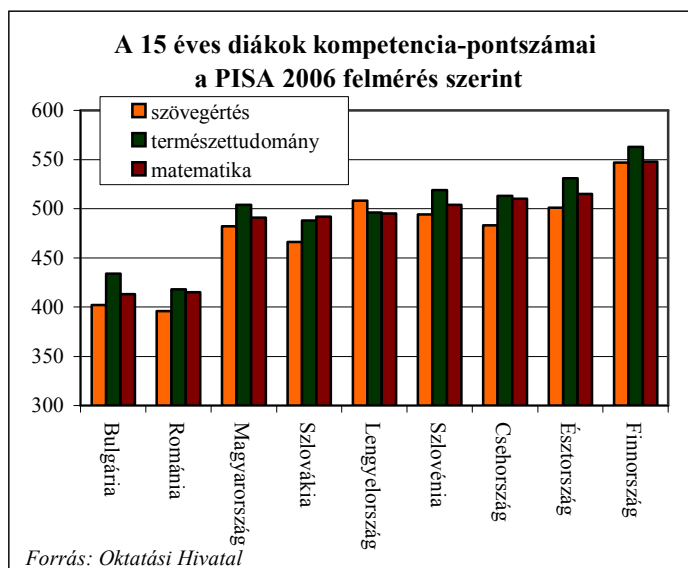
**Foglalkoztatási ráták 2007-ben, képzettségi csoportok szerint
(a 25-64 éves népességre vetítve, %)**

	Általános iskola, szakiskola vagy alacsonyabb (ISCED 1997, 0-2 szint)	Középfokú érettségivel (ISCED 1997, 3-4 szint)	Felsőfokú (ISCED 1997, 5-6 szint)	Összesen
Lengyelország	24,9	61,0	82,8	57,0
Magyarország	27,3	64,8	80,0	57,3
Románia	40,3	63,9	85,8	58,8
Szlovákia	14,7	69,0	83,1	60,7
Bulgária	30,6	70,6	84,6	61,7
EU-27	48,6	70,3	83,9	65,4
Csehország	24,2	72,6	84,0	66,1
Szlovénia	43,1	70,8	87,5	68,8
Dánia	64,2	81,8	87,8	77,1

Forrás: Eurostat

Ami a munkapiac szempontjából releváns kompetenciákat illeti: a PISA 2006 felmérés⁴⁶ szerint Magyarországon a 15 éves diákok szövegértési és matematikai képességei szignifikánsan gyengébbek az OECD-országok átlagánál, természettudományos képességeik azzal megegyezők. A 2006-os PISA-felmérés nemcsak arra mutat rá, hogy a régió országaiban az észt, a szlovén, a cseh és a lengyel diákok szövegértési és matematikai képességei lényegesen jobbak, hanem arra is, hogy az elmúlt 6 évben a magyar közoktatási rendszer teljesítménye nem javult (ellentétben például a lengyel eredmények látványos javulásával). Ráadásul a szegregáció és a családi háttér esélyegyenlőtlenségi hatása Magyarországon szélsőségesen erősen termelődik újra az iskolák közötti különbségek révén.

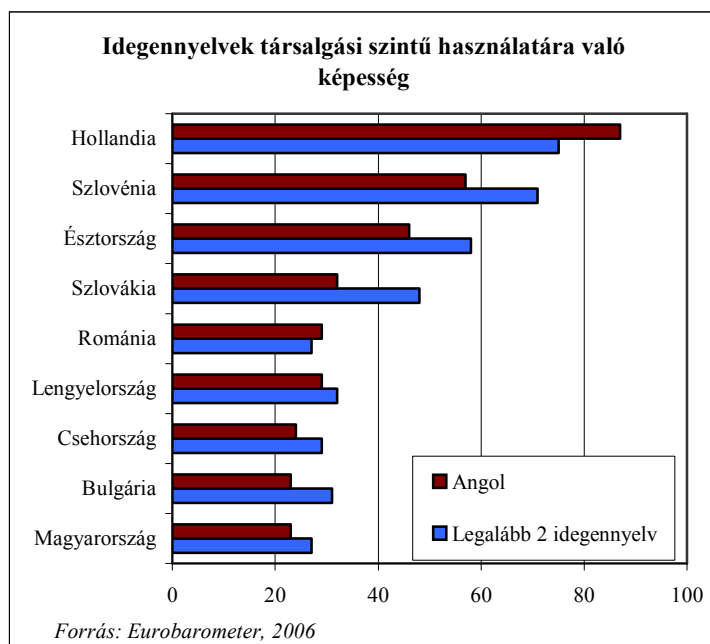
A matematikai, a szövegértési és a természettudományos kompetenciák mellett a munkaerőpiac szempontjából kulcskompetenciának számít az idegennyelv-ismeret is.

⁴⁵ Köllő János (2007): A foglalkoztatás hosszútávú alakulására gyakorolt hatás. Megjelent: Az Új Magyarország Fejlesztési Terv Operatív Programjainak horizontális ex-ante értékelése. NFÜ-TÁRKI, Budapest, 44-75. o.

⁴⁶ PISA 2006. Összefoglaló jelentés. A ma oktatása és a jövő társadalma. Oktatási Hivatal, Budapest, 2007 november.

Márpedig a magyar lakosság idegennyelv-ismerete kirívóan alacsony nemcsak a nyugat-európai kisállamokkal, hanem a kelet-közép-európai régió többi országával összehasonlítva is. Ezt valamennyi fontos indikátor aláhúzza: akár a társalgási szinten beszélt idegennyelvek számát, akár a munkapiaci szempontból kiemelkedő angol nyelv ismeretét, akár a középiskolában átlagosan tanult idegennyelvek számát tekintjük.

Szakképzés, felsőoktatás minősége, illeszkedése a munkaerő-kereslethez

A szakképzés a mai magyar oktatási rendszer talán legkritikusabb pontja. Ennek oka részben az, hogy a szakképzésben részt vevők az alapképzésből kikerülve nem rendelkeznek kellő alapkompenciákkal, és a munkaerőpiac által értékelt készségeket gyakran csak a felsőoktatás nyújtja. Az Oktatási Kerekasztal szakképzéssel kapcsolatban folyó vitáiból leszűrhető, hogy ma Magyarországon a szakképzés legalább három, külön-külön is súlyos problémát koncentrálnak: a szakiskolákban tanuló diákok negatív szelekciója⁴⁷ a gyakorlati képzéshez társuló megfelelő szakmai gyakorlat hiányával⁴⁸, illetve a szakiskolai végzettség rossz foglalkoztatási esélyeivel és alacsony bérhozámmal⁴⁹ párosul.

A magyar szakiskolai képzés jelenleg sem a munkaerőpiaci kulcskompetenciákra, problémamegoldó képességekre, általános műveltségre, szociális készségekre és munkakultúrára fókuszáló angolszász, sem pedig a gyakorlati képzést középpontba helyező német típusú rendszerek előnyeit nem nyújtja. Emiatt nemcsak a hosszútávú rugalmas munkapiaci alkalmazkodó-képességgel nem vértelje fel a szakképzésben részt vevő diákokat, de a választott szakmához szükséges gyakorlati képességeket is csak igen gyengén biztosítja. Rövid távon javíthatja ugyan a szakképzés munkaerőpiaci illeszkedését a vállalati tanulószerveződések szignifikáns növekedése, azonban jelentős információs probléma is

⁴⁷ Liskó Ilona (2007): Szakképzés és lemorzsolódottak képzése. Oktatási Kerekasztal, <http://oktatas.magyarorszagholnap.hu>.

⁴⁸ Bihall Tamás (2007): Szakképzési korreferátum az Oktatási Kerekasztal 2007 június 13-ai ülésén. Oktatási Kerekasztal, <http://oktatas.magyarorszagholnap.hu>.

⁴⁹ Varga Júlia (2007): Hozzászólás Liskó Ilona „Szakképzés és lemorzsolódás” című referátumához. 2007 június 13-ai ülésén. Oktatási Kerekasztal, <http://oktatas.magyarorszagholnap.hu>.

regisztrálható a területen: a munkaerő-keresleti felmérések jelenleg nem tájékoztatnak megbízhatóan az egyes szakmákhoz kötődő elhelyezkedési esélyekről.

A munkapiacra is rosszul értékelt szakképzettséggel szemben Magyarországon a felsőfokú végzettség bérhozama kiugróan magas⁵⁰, a diplomások munkanélkülisége pedig minimális. Ennek oka, hogy a közoktatás és a szakképzés kompetencia-fogyatékosságait részben a – sokak által túlképzéssel, illetve rossz szakmai összetétellel vádolt – felsőoktatás pótolja. Megjegyzendő, hogy miközben mind a Világgazdasági Fórum⁵¹, mind az IMD⁵² felméréseiből inkább kedvező kép rajzolódik ki a magyar mérnöki-természettudományos képzés színvonaláról, többek között az OECD 2008-as Magyarországról szóló jelentése⁵³ is kiemeli a műszaki képzésekben részt vevők alacsony arányát.

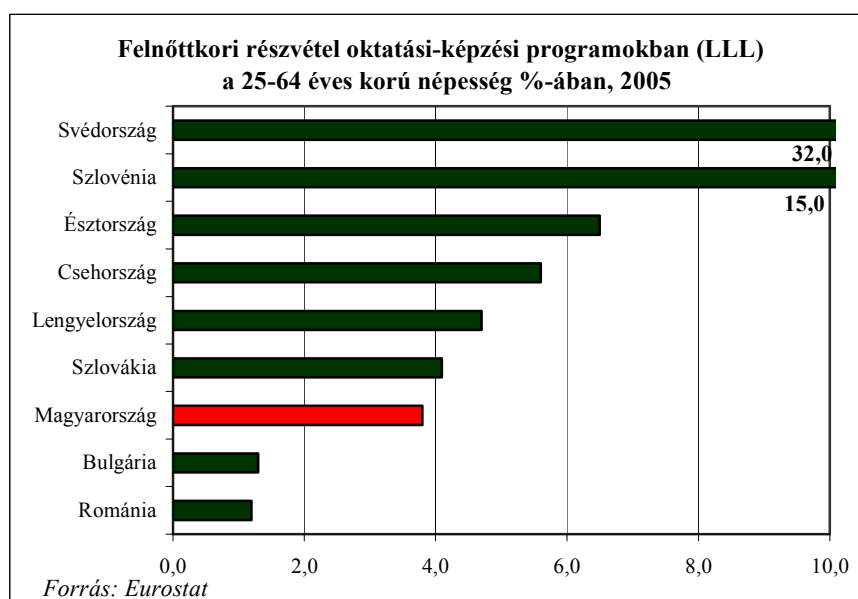
Felnőttkori képzés hatékonysága

Az életen át tartó tanulás (LLL) Magyarországra vonatkozó vizsgálataiból egyértelműen leszűrhető, hogy a hazai lakosság túlnyomó része nem vesz részt felnőttkori képzésekben, és ez fokozottan érvényes az amúgy is rosszabb foglalkoztatási esélyű kevésbé iskolázott csoportokra. A felnőttkori képzésben történő részvétel Magyarországon az egyik legalacsonyabb az EU-országok közül. A 4% alatti részvételi arány nemcsak az OECD-országok átlagától marad el, de a többi visegrádi országnál is alacsonyabb.^{54 55}

A magyar felnőttkori képzés sajátossága, hogy tovább erősíti az iskolarendszerű képzés folyamán amúgy is megcsontosodott egyenlőtlenségeket: a magasabb iskolai végzettségű csoportok közül lényegesen nagyobb arányban, emellett pedig több képzésben vesznek részt felnőtt korban, mint az alacsonyabb iskolázottságú rétegek körében. A digitális írástudásban, a számítógép- és az internet-használat terén az utóbbi években jelentős fejlődés regisztrálható, az idegennyelv-ismeret ugyanakkor csak nagyon lassan javul a drámaian alacsony szintről. A

családi hátrányokat felerősítő közoktatási rendszer

egyenlőtlenségei a felnőttkori képzésben is reprodukálódnak: a tanulás és a tanítás kultúrájának fogyatékosabbai miatt a képzetlenebb csoportok információs és motivációs problémái komoly gátját jelentik az élethosszig tartó tanulásnak.

⁵⁰ Kézdi Gábor – Varga Júlia (2007): Téveszmék és álterápiák. Figyelő, 2007. január 12.

⁵¹ World Economic Forum (2008): The Global Competitiveness Report 2008-2009

⁵² IMD (2008): World Competitiveness Yearbook 2008.

⁵³ OECD (2008): Reforms for Stability and Sustainable Growth: an OECD Perspective on Hungary.

⁵⁴ Education at a Glance (2007): OECD, Paris

⁵⁵ Lannert Judit (2008): Tanulni, tanulni, tanulni: humántőke-fejlesztés, tanulás a felnőttkorban, készségek és kompetenciák. Megjelent: Szivós Péter – Tóth István György (szerk.): Köz, teher, elosztás. TÁRKI Monitor jelentések. Budapest, 2008 március, 115-130. o.

9. számú melléklet:

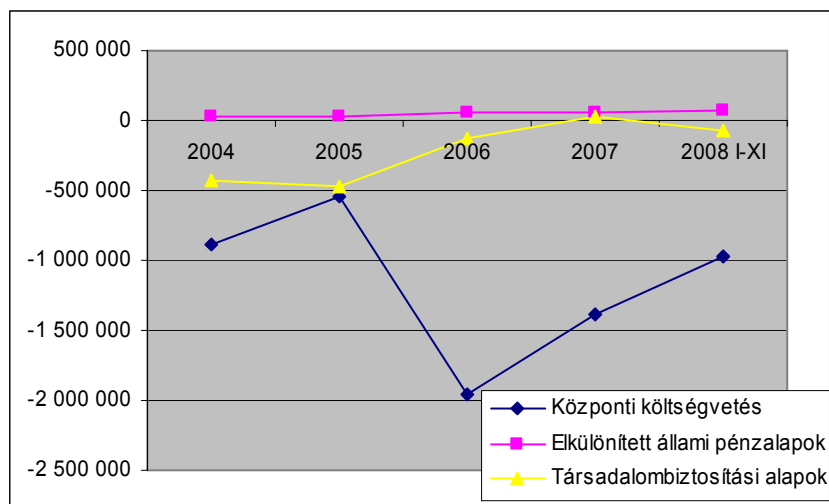
Bevételek és lehetséges megtakarítások a Munkaerőpiaci Alapban

Elkülönített állami pénzalapok

A Munkaerő-piaci Alap a költségvetésen belül az *elkülönített állami pénzalapok* meghatározó nagyságrendű tétele, az elkülönített pénzalapok bevételeinek 80%-a, kiadásainak még nagyobb része származik a MPA-ból (a Központi Nukleáris Pü. Alap, az Ár-és Belvízvédelmi Kártalanítási Alap, a Kutatási és Technológiai Innovációs alap, az NKA és a Szülőföld Alap mellett).

Az államháztartás alrendszereinek egyenlegszemléletű vizsgálata alapján a meghatározóan a MPA alakulásától függő elkülönített alapok többléte mutat tartós növekvő trendet, szemben a központi költségvetés számottevő deficitjével, illetve a TB-alapok javuló, de deficitese alakulásával.

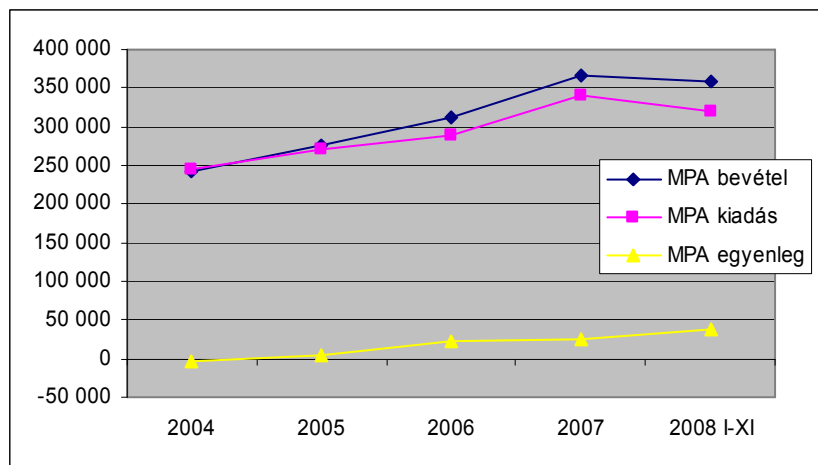
Az államháztartás alrendszerei egyenlegszemléletben

Forrás: PM honlap havi adatok összegzése

Az elkülönített alapokat részletesebben vizsgálva látjuk, hogy a Munkaerő-piaci Alap időben növekvő bevételei, ettől valamelyest elmaradó kiadásai mellett az egyenleg folyamatosan növekedett az elmúlt 5 évben

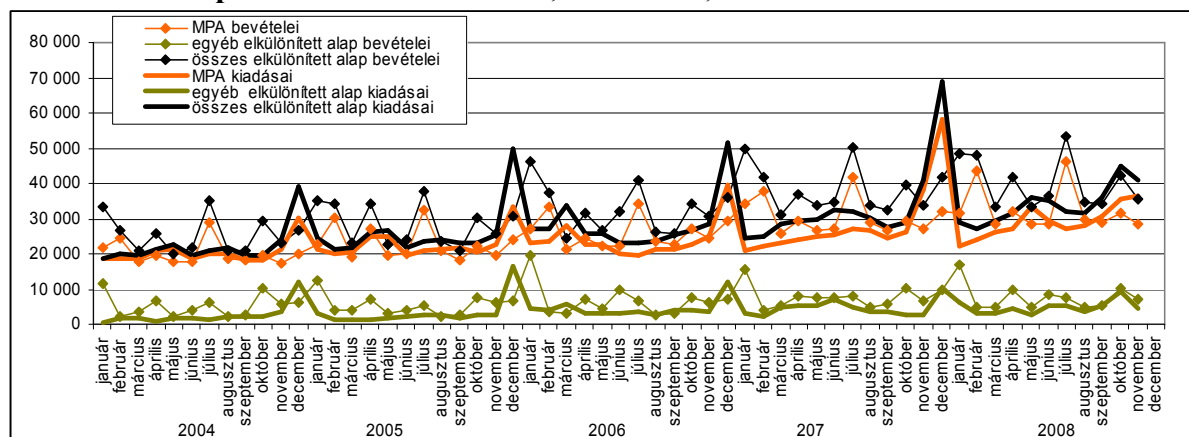
A Munkaerő-piaci Alap bevétele, kiadása és egyenlege

Forrás: PM honlap havi adatok összegzése

Az alapok kifizetései egyértelmű – évente növekvő – ciklikusságot mutatnak, a decemberi hónapok kifizetései rendre kiugróak és látványosan emelkednek (A 2008 decemberi adat még hiányzik.)

Elkülönített alapok bevételei és kiadásai, 2004-2008, havi bontás

Forrás: PM honlap, elkülönített állami pénzalapok, havi adatok

Munkaerő-piaci Alap

A MPA forrásait és felhasználását áttekintve úgy tűnik, hogy a források és a felhasználás elve és gyakorlata ellentmondásos. Az MPA *alapvető rendeltetése*: a munkanélküliekkel kapcsolatos kiadások és a foglalkoztatást elősegítő támogatások finanszírozása.

Az MPA *bevételei forrásai*: munkaadói, munkavállalói befizetések és egyéb források, az alábbi arányban: (2007 ill. 2009 várható tervezett értékek)⁵⁶

Munkavállalók járulék fizetése	27-25%
Vállalkozók járulék fizetése	4-3%
Munkaadók befizetései	69-66%
Visszatérülések (EU, egyéb)	0-6%
Egyéb forrás	2-2%

⁵⁶ 2008 évre részletes bontás még nem publikus, a számítások alapján minisztériumi források megerősítik, hogy a 2008. év a 2007 évtől nem tért el lényegesen.

Az MPA források *felhasználása* – és annak módja – részben elégíti ki az MPA alapvető célját (2007 ill. 2009 tervezett értékek)

Passzív munkanélküli ellátásokra	27-25%
Aktív támogatásokra	27-20%
EU programok céljára	3-8%
Bérgarancia kifizetés	1-1%
Működtetési célra	8-7%
Költségvetési újraelosztás céljára	33-39%

A munkaerő-piaci alap bevételeinek és kiadásainak szembeállítása

Forrás	2007	2009 (várható)	2007	2009 (várható)	
	%				
munkavállalók	25	24	27.1	24.9	passzív ellátások
vállalkozók	4	3			
munkaadók	69	66			
előfinanszírozás vissza	0	6	3.3	8.4	EU célok
egyéb források	2	2			
			27.0	19.4	Aktív támogatások
			1.2	1.3	Bérgarancia kifizetések
			8.2	7.3	Működtetési cél
			33.2	38.7	Költségvetési befizetés
M Ft	366 845.2	419 288,4	341 446.6	419 288,4	

Forrás: saját számítások a munkaerő-piaci alap részletes táblái alapján

A munkaerő-piaci alap logikája a felhasználás alapján ellentmondásos: Az alapvetően munkaadói és munkavállalói befizetésekből fizetett alap egyre növekvő része a költségvetésbe kerül, újraelosztási célra. Ez aránytalan terhet ró a befizetőkre. Ugyanakkor az újraelosztásra fordított összegek célja nem ismert, így az nem indokolja, hogy azt célzott munkaadói és munkavállalói befizetésekből fedezzék.

Természetesen, amennyiben az alap finanszírozását nem a jelenlegi konstrukcióban valósítanák meg, akkor a források előteremtésének más módját kell keresni. A rendszer átalakítása azonban csökkentené a jelenleg a munkaadókra és a munkavállalókra nehezedő, nem indokolt adóterheket.

Feltevések és javaslatok:

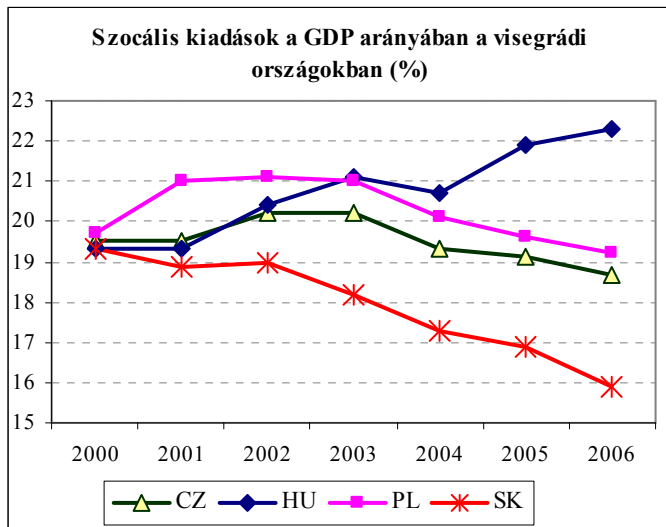
- Nem kellene a munkaadóknak és munkavállalóknak járulékot fizetni azokra a célokra, amelyeket nem a munkanélküliség kezelésére fordítanak. A költségvetési befizetés a teljes alap felhasználásának 2007-ben 33%-a, 2009-re a terv közel 39% (!) Ez 2009-ben közel 150 milliárd Ft. Változatlan trend mellett 2010-re is jelentős költségvetési átcsoportosítással számolhatunk az alapból, minimum 50 milliárd forintnyi megtakarítást javasolhatunk 2010-re a költségvetési átcsoportosításokból
- A munkanélküliség kezelésére fordított eszközök csökkennek, miközben az alap költségvetésbe befizetésének a terhe nő. A munkanélküliség növekedésének a költségeit figyelembe kell venni a MPA befizetési és kiadási terheinek újragondolásakor, a tényleges feladatokra fordítható költségek inflációt meghaladó mértékben kell, hogy növekedjenek, a növekvő számú (és kvalifikáltabb) munkanélküli állomány ellátásához.
- A MPA az utóbbi években pozitív egyenleggel zárt, a munkanélküliség trendje azonban változó. Külön nyilvántartással kezelik a megtakarítást, ezek költségvetési célokra

fordíthatóak. Ezt az összeget negatív egyenleg esetén az alapba (elvben) visszafizetik, ami a növekvő munkanélküliség kezelésének a forrása lehet.

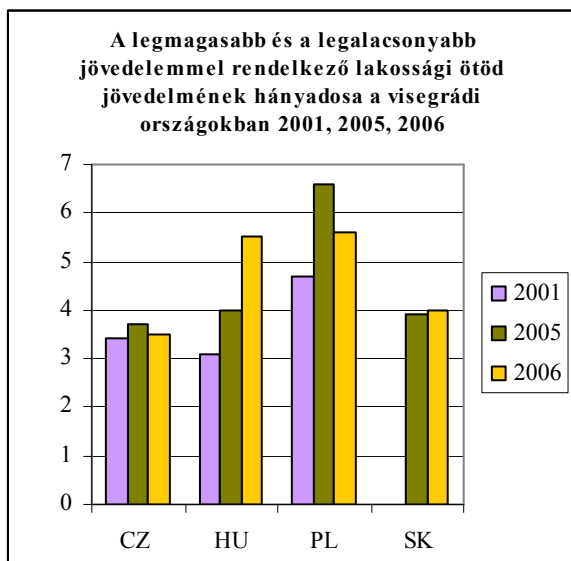
- A költségvetési átcsoportosítások egy része – átcsoportosítás helyett – kiegészítő forrást jelent a jelentősen megnövekedett munkanélküliség kezelésére és munkaerő-piaci eszközök számára
- A MPA-ból a költségvetésbe történő átcsoportosításokból mintegy 50 milliárd forint megtakarítása indokoltnak tűnik, hiszen ez az összeg folyamatosan emelkedett nem nevesített költségvetési célokra. Mindez a munkaerő-piaci alap befizetésének adóterheit könnyítheti

10. számú melléklet:

Családtámogatás és ezzel kapcsolatos megtakarítási lehetőségek a magyar államháztartásban

A társadalmi jövedelem-újraelosztás keretében finanszírozott szociális ellátó-rendszer Magyarországon jelentősen nagyobb, mint a környező országokban, s ellentétben azokkal, az erre fordított kiadások a GDP-n belül a 2000-es években folyamatosan nőttek⁵⁷. Minden főbb szociális kiadási célra többet költünk, mint a legközvetlenebb gazdasági versenytársainknak számító, s társadalmi-gazdasági fejlettségünket tekintve a hozzánk legközelebb álló többi visegrádi országban.^{58 59}

Nemzetközi adatok szerint a nagyvonalúbb szociális ellátások ellenére Magyarországon a 2000-es években a jövedelem-egyenlőtlenségek a környező országoknál gyorsabban nőttek, s a visegrádi országok közül mind a relatív⁶⁰ szegénység, mind az abszolút szegénység⁶¹ tekintetében csak Lengyelország áll rosszabbul, mint Magyarország.⁶² Ugyanakkor munkaerőpiaci elemzők szerint a kiterjedt jóléti rendszer az egyik oka a nemzetközi összehasonlításban számottevően alacsony magyar foglalkoztatásnak: a munkaképes korú lakosság majdnem 25%-a valamilyen jóléti ellátásból él, az ellátásban részesülők többsége

⁵⁷ Az ábrák és az adatok forrása az Eurostat.

⁵⁸ Az egyetlen kivétel Lengyelországban az öregségi nyugdíjakra fordított kiadások részaránya, amelyek a magyarországi 8,8%-kal szemben a GDP 10,4%-át teszik ki. A lengyel nyugdíjak azonban bruttó módon, adózandó jövedelemként vannak megállapítva, összegük és részarányuk ezért is lehet magasabb

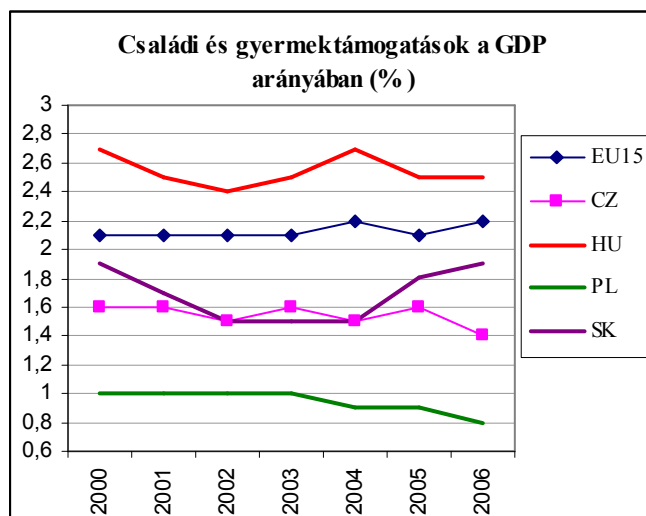
⁵⁹ Ha a legfejlettebb európai országokat is vizsgáljuk, azokban – a kiterjedt jóléti állami intézményrendszer következtében – számottevően magasabb, 27,8% volt a szociális kiadások GDP-hez viszonyított részaránya. Ezen belül az európai átlaggal összevetve a magyar kiadások a GDP arányában 3 százalékponttal kisebb összeget tesznek ki a nyugdíjknál, s durván 1-1 százalékponttal költünk kevesebbet az egészségügyre és a munkanélküli ellátásra.

⁶⁰ Az ún. laekeni mutató szerint, vagyis szegény az, akinek a családjában az ekvivalens háztartási jövedelem az adott ország ekvivalens mediánjövedelmének 60%-a alatt van.

⁶¹ Vásárlóerő paritáson számolt 5 euró/nap (extrém szegénység), ill. 10 euró/nap küszöb alatt élők aránya

⁶² A szegénység alakulásáról nemzetközi összehasonlításban lásd részletesebben: Lelkes (2008)

inaktív, akiknek a munkaerőpiacra való visszakerülése kilátástalan. Az utóbbi évek ilyen irányú kutatásai szerint különösen a nyugdíjak és az anyasági ellátások csökkentik jelentősen a munkaerő-kínálatot (Bálint-Köllő 2007, Scharle 2007)

A család- és gyermektámogatásra fordított GDP-arányos kiadások nagyságrendekkel nagyobbak a környező országok ilyen típusú kiadásainál, de tartósan meghaladják a legkiterjedtebb jóléti intézményrendszert működtető fejlett európai országokét is⁶³. Magyarországon a család- és gyermeknevelési támogatások rendszere még a rendszerváltás előtt alakult ki, s bár kisebb-nagyobb strukturális változtatások történtek a rendszerben, alapvető elemei ma is a családi pótlék, a terhességi gyermekágyi segély (tes), a gyermekgondozási díj (gyed), a

gyermekgondozási segély (gyes), a gyermeknevelési és anyasági támogatás, valamint a családi (gyermek után járó) adókedvezmény. 1999 és 2005 között ez utóbbi jelentősége és aránya az összes családtámogatáson belül számottevően (20-25%-ra) nőtt, miközben a családi pótléké hasonló arányban csökkent. 2006-tól a családi pótlék megemelésével párhuzamosan az adókedvezmények súlya újra eljelentéktelenedett.

A szakirodalom a családtámogatásokat a társadalom humántőke-befektetésének tekinti, vagyis olyan eszköznek, amellyel egyrésztől hosszútávon a gazdaság számára szükséges munkaerő-utánpótlást, valamint rövid távon az anyák újbóli munkavállalását lehet elősegíteni, miközben enyhíthetik a gyermeket nevelő családok szegénységét, a családok közötti egyenlőtlenségeket. E célok szempontjából vizsgálva a magyarországi családtámogatási rendszer hatásosságát, az nem egyértelmű. Gábos, Gál és Kézdi(2008) tanulmánya szerint a családtámogatási rendszer *termékenységre gyakorolt hatása* pozitív volt az elmúlt 50 évben: anélkül szignifikánsan kevesebb gyermek született volna. Gábos és Szívós(2006) számításai szerint a készpénzes támogatások nélkül 40-50%-kal lett volna nagyobb a *gyermekszegénységi ráta*. Az *adókedvezmények eljelentéktelenítése az alsó jövedelmi csoportok felé csoportosította át* a családtámogatásokat, azokat ugyanis a közepes- és magas jövedelműek tudták korábban érvényesíteni. A jelenleg legnagyobb részt kitevő *családi pótlék célzottsága némileg gyengült* az elmúlt években: a legszegényebb jövedelmi csoportok felől a középső decilisek felé tolódtak el a családi pótlék-kifizetések 2000 és 2007 között (lásd: Gábos(2008)).

Munkaerőpiaci elemzések szerint a magyar családtámogatási rendszer negatív hatást gyakorol az anyák munkavállalására: a rossz gyermek-intézményi ellátottság, a részmunkaidős állások hiánya és a pénzügyi anyasági ellátások hosszú ideig távol tartják az anyákat a munkaerőpiacról. Ennek a következménye a kisgyermekes anyák európai összehasonlításban igen alacsony foglalkoztatottsága, a keresetből és karrierből kieső évek, amelyeket nem, vagy csak nagyon nehezen tudnak később bepótolni.

⁶³ 2006-tól ebben az is szerepet játszott, hogy a támogatások szerkezete átalakult, a családi adókedvezmények felől a pénzügyi juttatások irányába.

**A család- és gyermektámogatásokra fordított kiadások és főbb kiadási tételek alakulása
Magyarországon 2000-2009-ben (milliárd Ft)**

	Összes családtámogatás	Családi pótlék	Gyes	Gyed
2000	294,3	132,4	38,4	20,3
2001	353,3	134	39,1	29,7
2002	396,4	153,8	40,7	37,7
2003	427,8	175	44,4	45,8
2004	454,8	185	47,9	54,6
2005	474,1	191,1	50,5	61,1
2006	506	318,2	54,9	67,3
2007	516,2	340,8	57,6	77
2008	530,6	369,8	61,9	81
2009	543,2	388	62,2	90

Forrás: Gábos A.(2008), 2000-2008-as költségvetések, 2009-es költségvetési törvény-javaslat

Az ország jelenlegi teherbíró képessége alapján túlságosan nagyra nőtt, valamint a női foglalkoztatást akadályozó családtámogatások 0,25 százalékpontos visszavágása a GDP arányában durván 70 milliárd Ft-os megtakarítást jelentene, amiről az államháztartás jelenlegi helyzetében szükséges megtakarítások elérése érdekében nem lehet lemondani, s amit 2 vagy 3 év alatt lehetne végrehajtani. Bár a megtakarítás/visszavágás mikéntjéről szóló döntés szakpolitikai feladat, az alábbi néhány szempont figyelembe vételét javasoljuk:

Munkaerőpiaci szempontból hasznos lenne a gyes idejének rövidítése, a jogosultság szűkítése vagy eltörlése, de ez csak akkor nem okoz súlyos szociális feszültségeket, ha ugyanakkor 1. bővítjük a gyermekgondozó intézmény-hálózatot. (Ez nemcsak az állami-önkormányzati bölcsődei és óvodai bővítést jelentheti, hanem a magán, alapítványi, munkahelyi, stb. kezdeményezések felkarolását, anyagi támogatását is.) 2. segítjük a kismamák munkaerőpiacra történő visszalépését, 3. a részmunkaidős- és távmunka kínálatának bővülését. A gyes visszametszésénél elért megtakarítások egy részét tehát ezekre a programokra kell fordítani. A gyes melletti teljes munkaidőben történő munkavállalást semmiképpen nem indokolt megengedni.

A családi támogatások visszavágásának másik lehetősége a családi pótlék csökkentése. Ez történhet a jövedelemhez kötött jogosultság bevezetésével vagy a családi pótlék megadóztatásával. Az előbbi ellen szól, hogy 1. jelentős adminisztratív költségekkel járhat, 2. sok szakértő elvi okokból nem ért vele egyet, mert a családi pótlékot nem szegénységet/egyenlőtlenséget enyhítő juttatásnak tartják. A jelenlegi gazdasági válság és versenyképességi problémák közepette azonban a magyar gazdaság és társadalom egyszerűen nem bír el ekkora, nem szociális kompenzációt szolgáló terheket. Bár nem jó, hogy a terhelhető közép- és felsőrétegekbéli családoktól veszünk el, egyszerűen nem látszik más, kevésbé fájdalmas eszköz: a felső három jövedelmi decilistól való családi pótlék-megvonás - az egy főre jutó jövedelem-határ meghúzásától függően – 50-70 milliárd Ft megtakarítást eredményezhet. A családi pótlék bruttósitása és megadóztatása technikailag könnyebben járható út, költségvetési hatásait azonban nehéz megbecsülni. Társadalmi hatása hasonló lenne a rászorultsági elv bevezetéséhez: a családi pótlék adózás alá vonásával a középső és

felső jövedelmi, adózó rétegek juttatását vennénk vissza, s azok közül is a többgyerekes nagycsaládokat sújtanánk jobban. .

Felhasznált irodalom:

Bálint M.-Köllő J.(2007):Gyermeknevelési támogatások in: Munkaerő-piaci tükör 2007. Budapest, MTA KTI - Országos Foglalkoztatási Közalapítvány

Gábos András (2008): Családtámogatási rendszer és a családok helyzete in: Társadalmi riport 2008 Budapest, TÁRKI

Gábos, A. – R. I. Gál – G. Kézdi: Fertility effects of the pension system and other intergenerational transfers In: R. I. Gál – I. Iwasaki – Zs. Szeman eds.: Assessing intergenerational equity Budapest, Akadémia kiadó 2008.

Gábos A. – Szívós P.(2006): A gyermekszegénység néhány jellemzője Magyarországon in: Társadalmi riport 2006 Budapest, TÁRKI

Lelkes Orsolya (2008): Szegénység az Európai Unió országaiban 2005-ben in: Társadalmi riport 2008 Budapest, TÁRKI

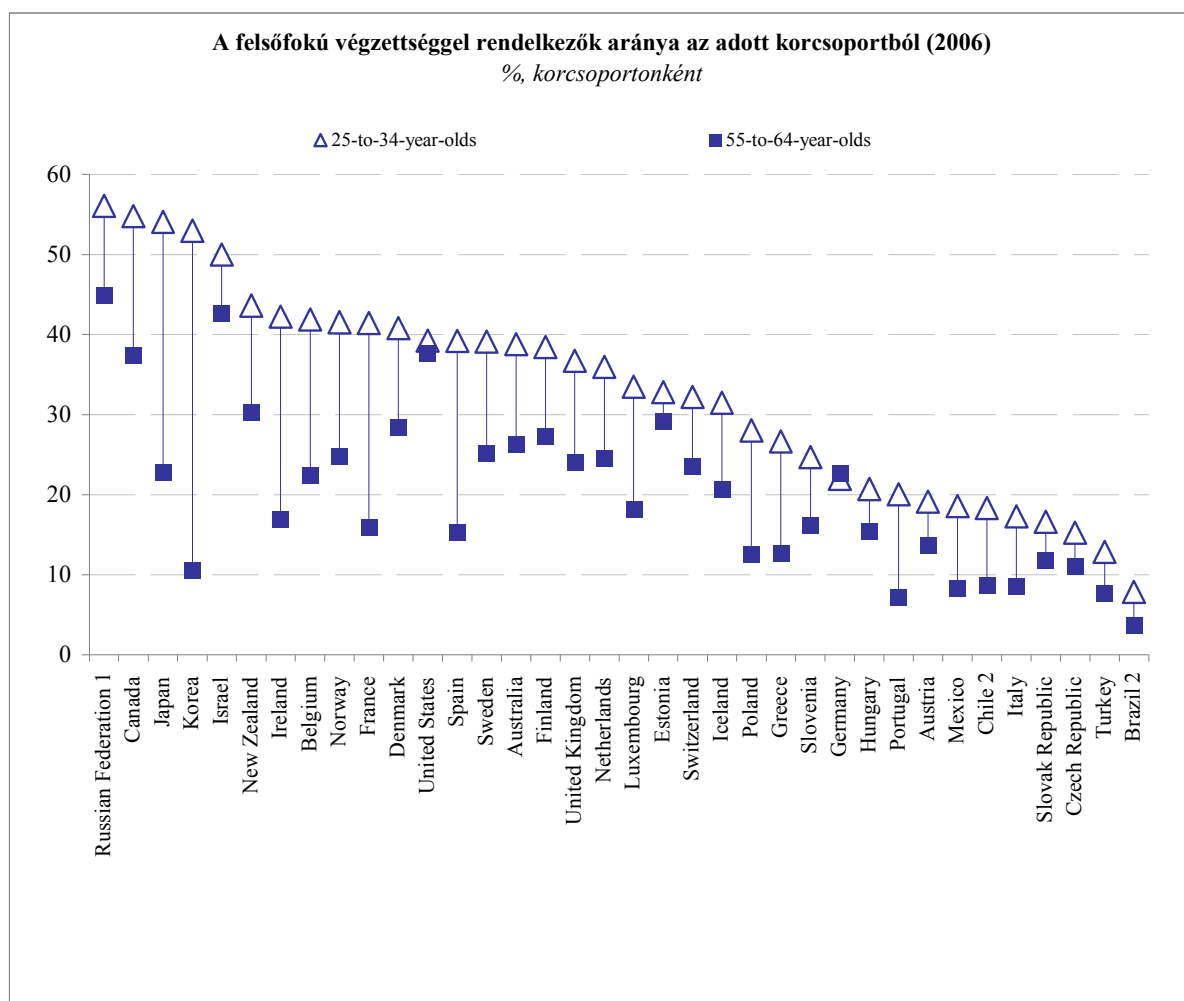
Scharle Ágota (2007): A rokkantnyugdíjazás növekedésének munkaerő-piaci okai in: Munkaerő-piaci tükör 2007. Budapest, MTA KTI - Országos Foglalkoztatási Közalapítvány

11. számú melléklet:

A felsőoktatás finanszírozása Magyarországon a 2000-es években

A magyar felsőoktatásban nagy expanzió ment végbe az elmúlt másfél évtizedben: a hallgatók száma megkétszereződött, napjainkban már 400 ezer körül alakul, s egy sor új egyetemmel és főiskolával 71-re bővült a felsőfokú képzést nyújtó intézmények száma. A gyors fejlődést munkaerő piaci folyamatok is elősegítették: Magyarországon az elmúlt évtizedben a nemzetközi átlagnál jóval alacsonyabb foglalkoztatási szint mellett a különböző képzettségű foglalkoztatási csoportok közül csak a felsőfokú képzettséggel rendelkezők foglalkoztatottsági aránya érte el a fejlett országok diplomásainak 82-85% körüli átlagos foglalkoztatási szintjét, s a diplomával rendelkezők fizetési előnye a legmagasabbak között volt európai összehasonlításban: az átlagos diplomás fizetések több mint kétszer, 120-130%-kal nagyobbak, mint az érettségizetteké. Az elmúlt években a felsőfokú végzettségűeknek mind a foglalkoztatási, mind a fizetési előnye némileg mérséklődött.

A felsőoktatás expanziója ellenére a felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányát tekintve relatív helyzetünk romlott: a 25-34 évesek közötti arányuk alapján mind európai, mind OECD-összehasonlításban sereghajtók vagyunk, míg a felsőfokú végzettségűek számát a teljes munkaképes korú népességhez viszonyítva a középmezőny alján helyezkedünk el.

Forrás: Education at a Glance 2008: OECD Indicators.

A gyors hallgatói létszám-növekedés az állam e célra fordított kiadásainak évi néhány százalékos reál-növekedése mellett ment végbe, a költségvetési felsőoktatási kiadásoknak gyakorlatilag stabil, 1-1,1% körüli GDP-arányos részesedése mellett. A kiadások növekedése tehát nem tartott lépést a gyors létszám-bővüléssel, ami két következménnyel is járt: a költségtérítéses hallgatók száma és aránya gyorsan nőtt (a 2000-es években már 50% körül volt), ugyanakkor a felsőoktatási intézmények túlszűfolttá váltak, igazi tömegoktatás alakult ki, az oktatók terhelése megduplázódott, minőségi felsőoktatást csak nagyon kevés intézményben tudnak nyújtani.

Államilag támogatott ill. költségtérítéses képzésben részt vevők száma az összes tagozaton

Tanév	Összes	Ebből államilag támogatott	Ebből költségtérítéses	Államilag támogatott %-ban	Diplomát szerzők száma
2000/2001	327 289	190 750	136 539	58,28	46 978
2001/2002	349 301	192 163	157 138	55,01	47 536
2002/2003	381 560	197 538	184 022	51,77	50 505
2003/2004	409 075	206 312	202 763	50,43	52 812
2004/2005	421 520	210 170	211 350	49,86	53 514
2005/2006	424 161	216 469	207 692	51,03	57 162
2006/2007	416 348	218 777	197 571	52,55	53 114
2007/2008	397 704	212 405	185 299	53,41	51 458

Magyarországon a központi költségvetésből az elmúlt évtizedben a GDP 1%-át költötték a felsőoktatásra, ez kétharmada az OECD országok átlagos, 1,5%-os, illetve az EU19 1,3%-os GDP-arányos költségének. (OECD: Education at a glance 2008) Ha azonban a felsőoktatás saját bevételeit is tartalmazó költségvetési kiadásait nézzük, az 400 milliárd Ft, a GDP 1,5%-a körül alakult az elmúlt években és 2009-ben.

Felsőoktatási kiadások Magyarországon az államháztartáson keresztül 2005-2010

	Összes kiadás	Költségvetési támogatás	Intézményi működési bevételek	Támogatásértékű működési bevétel az áht egyéb részeitől*	Ellátottak pénzügyi támogatása
2005	369,9	194	63,6	111,4	23,6
2006	403,6	221	70,2	112	26,9
2007	447,8	209,5	79,1	114,2	28,7
2008	391,6	213,4	75,2	103	30,8
2009	412,2	222,2	76,5	113,5	31,6

*legnagyobb részt a TB-alapoktól

Forrás: T/6380. számú törvényjavaslat a Magyar Köztársaság 2009-es költségvetéséről, valamint Törvény a 2006-os költségvetésről

Az OECD oktatási statisztikája szerint Magyarországon 2005-ben a felsőoktatási kiadások 78,5%-a származott állami, 21,5%-a magánforrásokból. A magánfinanszírozás aránya eszerint elég jelentősen meghaladja az EU19 17,5%-os átlagát (Európában csak a mediterrán országokban magasabb a magánfinanszírozás részesedése), de számottevően kisebb a nem európai országokat is magába foglaló OECD 26,5%-os átlagánál.

A magyar felsőoktatás állami finanszírozása alapvetően a központi költségvetésen keresztül történik. A normatívák révén, képletek alapján folyó finanszírozás fő vonalait a 90-es években vezették be, részletei s a finanszírozás alapját jelentő normatívák száma azonban azóta is folyamatosan változnak. A finanszírozási keretösszeget az előző évi felsőoktatási kiadások, mint bázis alapján az éves költségvetésekben határozzák meg minden év őszén, majd e keretösszeg intézmények közötti felosztására a minisztérium rendeletben tervezi meg a normatívákat (szorzókat), amelyeket a kormány rendeletbe foglalva hagy jóvá. A különböző normatívák (szorzók) szakonként és támogatási területenként (oktatási, tudományos és kutatási támogatás) az adott felsőoktatási intézmény oktatói, kutatói, hallgatói és adminisztratív létszámával szorozva adják ki az egyes felsőoktatási intézmények támogatásának összegét. További normatívák alapján történik az intézmény-fenntartási támogatás és a hallgatói támogatás megállapítása. A normatívák tengerében az államilag finanszírozott hallgatók létszámához kötött ún. képzési normatíva - amelynek összege szakonként változik – csak egyik a sok közül, így az a – különben ésszerű - felvetés, hogy az államilag finanszírozott hallgatók számának csökkentésével lehetne mérsékelni az állam felsőoktatási kiadásait, önmagában nem vezetne rendszerszinten nagyarányú megtakarításhoz.

A széttagolt intézményhálózattal működő, s a nemzetközi rangsorok, valamint a hazai szakmai és hallgatói értékelések szerint is gyenge minőségű, leromlott infrastruktúrájú, túlterhelt magyar felsőoktatás problémáira megoldást jelenthetne az állami források koncentráltabb, célzottabb elköltése, ami lehetővé tenné néhány elit-egyetemi központ megerősödését, fejlődését. Ehhez a központi források intézmények közötti elosztásának elveit és gyakorlatát kellene átalakítani. Erre történtek kísérletek 2005-2007 között, amikor törvény- és rendeletmódosítások sorával változtatták meg a forráselosztás szabályait. Különösen az a szabályozási változtatás tűnik perspektívikusnak, amelyik az államilag finanszírozott helyek elosztásakor nem a minisztériumra bízta az intézményekre és szakokra történő lebontást, hanem az államilag finanszírozott helyek számánál meghúzott felvételi ponthatár fölötti pontszámot elérő jelentkezőket az első helyen megjelölt intézményekhez osztja be, lehetővé téve, hogy egy népszerű egyetem vagy főiskola a nála sikeres felvételt tett jelentkezőkkel, mint államilag finanszírozott hallgatókkal, akár az egész szak-kapacitását lekösse. S bár ez a szabály 2007-08-ban már a gyakorlatban is működött és szelektált is az intézmények között, az emiatt az államilag finanszírozott helyektől eleső, kevésbé népszerű, csak gyengébb felvételizőket vonzó, főleg vidéki felsőoktatási intézmények (főiskolák) lobbizással elérték, hogy pótlólagosan juttatott államilag finanszírozott helyekkel, illetve több tízmilliárd Ft-os beruházási-fejlesztési pénzekkel kárpótolja őket az oktatási kormányzat a 2007-2008-ban mintegy 51 milliárd Ft-os felsőoktatási célokra szánt uniós TIOP keretből.⁶⁴

A 2000-es évtized közepe nemcsak a finanszírozás jellegében, hanem a felsőoktatásban résztvevők számának addigi expanziójában is változást hozott: alapvetően demográfiai okok (a 18-25 éves korosztály létszámának csökkenése) miatt egyre kevesebben jelentkeznek a

⁶⁴ Lásd erről részletesen: Varga Júlia(2008): Verseny a felsőoktatásban? Az állami ösztönzés, finanszírozás és irányítás változásainak hatása az egyetemi és főiskolai stratégiákra, a hallgatók orientációjára in: Kaleidoszkóp Versenyhelyzet Magyarországon 2007-ben Pénzügykutató Rt. Budapest 2008.

felsőoktatásba, s ezt a tendenciát a tandíj bevezetése, majd annak a népszavazáskor történő eltörlése után a költségtérítés és állami finanszírozás szabályai körüli bizonytalanságok fel is erősítették. A jelentkezőkön belül jelentősen csökkent a költségtérítések száma és aránya: 2004-ben még 53 ezren, 2008-ban már csak 19 ezren jelentkeztek költségtérítéses helyekre.

A felsőoktatási intézményekbe jelentkezők és felvettek száma 2004-2008-ban			
év	jelentkezők száma (fő)	felvettek száma (fő)	bekerülési arány (%)
2004	167 092	109 570	65,6%
2005	149 827	102 574	68,5%
2006	132 527	93 828	70,8%
2007	108 987	81 624	74,9%
2008	96 988	80 922	83,4%

Forrás: Országos Felsőoktatási Információs Központ (www.felvi.hu)

A demográfiai folyamatok miatt⁶⁵ továbbra is számolni kell a felsőoktatási intézményekbe jelentkezők számának csökkenésével, amit felerősíthet a külföldi továbbtanulás valódi alternatívává válása, lehetőségének bővülése. Ennek következtében a már ma is enyhe túlkínálattal bíró felsőoktatási kapacitások jelentős mértékben, 20-25%-kal is meghaladhatják a hallgatói keresletet. Ebből az következik, hogy mennyiségi bővítésre semmiféle állami vagy uniós pénzt nem szabad költeni s az államilag finanszírozott helyek némi csökkentésével évi kb. 10 milliárd Ft-ot meg lehetne takarítani.. A felsőoktatás iránti kereslet szűkülése ugyanakkor lehetőség teremt egy verseny alapú intézmények közötti minőségi szelekcióna, amit állami forrásokkal nem gátolni, hanem ösztönözni kellene, azon az áron is, hogy a gyengének bizonyuló intézmények bezárásra kerülnek. Fontos lenne továbbá a jó színvonalú, a munkaerőpiac által is elismert, s a hallgatók által is keresett intézmények kiemelt támogatása, fejlesztése, az államilag finanszírozott és a költségtérítéses helyek tanulmányi eredmény szerinti átjárhatóságának bevezetése, s a hátrányos helyzetű családokból továbbtanuló hallgatók ésszerű, tanulást is ösztönző szociális támogatása.

⁶⁵ A következő évtizedben mintegy negyedével csökken a 18-23 éves korosztály létszáma (KSH népszámlálási adatok).

12.számú melléklet:

Kincses Gyula: Egészségügy: hátterek, peremfeltételek, javaslatok

Vezetői összefoglaló

- 1. Szakszerűtlen az a megközelítés, amelyik a lakosság valóban méltatlanul rossz egészségi állapotát egyoldalúan az egészségügyi kiadások növelésével kívánja korrigálni.**

Egyrészt a lakosság egészségi állapotát az egészségügyön kívüli okok határozzák meg, másrészt az egészség céljait is a gazdasági növekedés szolgálja a legjobban.

A leginkább egészség-barát politika a gazdasági növekedésre alapozott politika, amely a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése mellett az alsó kvintilis életminőségének javítására koncentrál (beleértve az egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférést is).

- 2. Az egészségi állapot ugyanakkor meghatározza az ellátási igényt.**

Az egészségi állapot nem az egészségügy outputja, alapvetően az egészségügyön kívüli tényezők határozzák meg. Ugyanakkor a fordítottja igaz: az egészségi állapot inputja az egészségügynek, azaz a lakosság egészségi állapota megszabja az ellátási szükségletet, és ez a kínálat és a finanszírozási rendszer függvényében hatással van a kapacitásokra, az viszont meghatározó a költségek tekintetében. A gazdasági recesszió általában „betegít”, azaz részint a pszicho-szomatikus mechanizmusokon keresztül, másrészt a táppénzre menekülés mechanizmusa miatt növeli az ellátási igényt, az ellátórendszer terhelését.

- 3. Ha a makropálya, a külső környezet az egészségügyi ellátás költségeinek csökkentését igénylik, akkor az érdemi változásokat igényel az egészségügyben.**

Az ellátórendszer túlhasznált, erőforrás-hiányos, azaz **változatlan szerkezetben és működésben** – kizárólag a technikai hatékonyság javításával, azaz a belső tartalékok feltárásával – **már nem lehet komoly kockázatok és társadalmi áldozat nélkül érdemi forrást kivonni.** A változatlan ellátórendszerből való forráskivonás súlyos működési zavart, erős színvonalcsökkenést, súlyos demoralizálódást okozna, ezért kényszerű **forrás-csökkenés** esetében **érdemben be kell avatkozni az ellátórendszer szerkezetébe, működésébe, finanszírozásába.**

Az egészségügyi ellátórendszer fenntartható növekedése az E. Alap egyensúlya mellett csak komplex eszközökkel biztosítható, amelyben a bevételi oldal stabilitása mellett azonos fontosságú a kiadási oldal kontrollálása, amelynek fontosabb elemei: a kapacitások átalakítása, az igénybevétel korlátozása és a szereplők költség-érzékenységének javítása.

Változatlan szerkezet, működés és ígérvény mellett nem lehet az ellátórendszer forrásait szűkíteni.

- 4. Az egészségügyet költségvetésből működő közellátási rendszerből modern szolgáltatási rendszerre kell alakítani, amely innovatív húzóágazat, nem pedig a költségvetés terhe.**

Az ellátórendszerben ki kell alakítani a „garantált minimális ellátási hálózat” rendszerét, és ezt szektor semlegesen kell finanszírozni.

Az intézményeknek gazdasági társaságként kell működni, szektorsemleges környezetben, amely az önkormányzati ellátási felelősség állami felelősség szintjére emelésével érhető el.

5. A forrásoldal viszonylagos érinthetlensége nem jelenti a jövedelemtulajdonosok terheinek változatlanosságát.

Az egészségügy olyan nagyrendszer, amely forrásigénye még érdemi reformok esetén sem csökkenthető tartósan.

Ugyanakkor a forrásigény fedezeti összetétele átrendezhető: az élőköltség felől átrendezhető a költségvetés általános bevételei, illetve a fogyasztáshoz kötött adók felé. Ezért változatlan forrásigény mellett is megvalósítható járuléksökkentés, de kompenzatorikus forrásokra van szükség, pl.: egészségkárosító termékek jövedéki adója.

6. Növelni kell az öngondoskodás, a legális szolgáltatásvásárlás szerepét.

Ugyanakkor tudni kell, hogy **minden finanszírozási konstrukció csak akkor ér valamit, ha van gazdaság-fedezete**. Ha nincs gazdaságfedezet, akkor mindegy, hogy a költségvetési vagy tőkefedezeti láb omlott össze, ezért a modellválasztásban fontos szempont a fenntartható gazdasági növekedés biztosíthatósága, mert bármely egészségügyi/finanszírozási rendszer esetén csak ez ad garanciát nemcsak a populációs szintű egészségi állapot javulására, de az egészségügyi rendszer normál működtethetőségére is.

7. Az egészségügy meghatározó kérdése a humán erőforrás helyzete, és ez a kérdés is csak komplex eszközökkel kezelhető. Ebben szerepet kell kapnia a jövedelmek növekedésnek, aminek egyik jelentős forrása a szolgáltatási rendszer legális, a hálapénzt kiváltó bevétel-növekedése.

8. A fejlesztéspolitikában jobban, tudatosabban össze kell hangolni a szakmapolitikát, kapacitásátrendezést és a fejlesztési forrásokat.

Az új helyzetben alapvető fontosságú, hogy a pályázatok segítsék elő az intézmények finanszírozási pozíciójának javulását úgy, hogy az **utána ne jelentsen többlet-költséget az E. Alapnak**.

Ennek érdekében a kiemelt prioritás a garantált minimális ellátási hálózat kialakításához szükséges fejlesztések megvalósítása, a koncentrációt eredményező szerkezeti átalakítás, az informatika, a hatékonyságjavulás, ideértve az energiagazdálkodás korszerűsítését is, valamint a piaci bevételt elősegítő fejlesztéseket (gyógy-idegenforgalom, komfortosítás stb.).

A nem ágazat specifikus programokban is érvényesíteni kell az egészségügy szempontjait: az egészségügyi iparban hasznosítható kutatások priorálása a K+F programokban (tudáscentrumok és alkalmazott kutatások kialakítása), az egészségügyi vállalkozások támogatása a GOP-ban, a gyógy-idegenforgalomban a piacképes eü. szolgáltatások fejlesztésének támogatása, az egészségügyi átképzés, foglalkoztatást támogató programok támogatása (integrálás a helyi szociálpolitikával).

I. Állítások az egészségről és egészségügyről

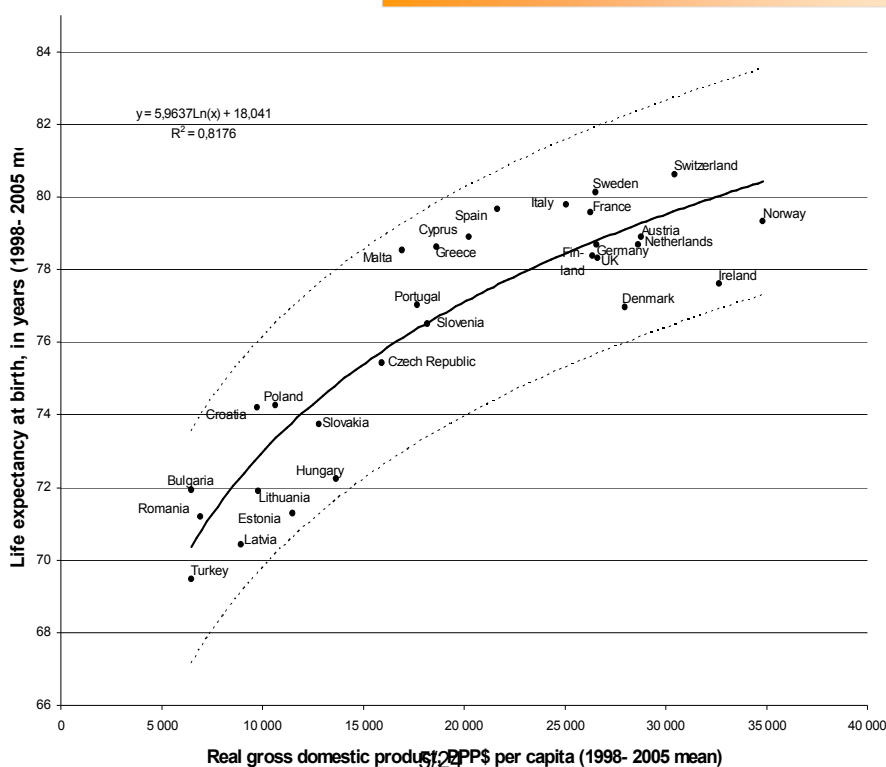
Az egészségügy jövőképehez, a fenntartható fejlődésű, de a társadalmi igazságosság (equity) követelményeit kielégítő modell felvázolásához rögzíteni kell az egészség és az egészségügy sajátosságait.

1. A lakosság egészségi állapota és az ellátórendszer működése között igen laza az összefüggés.

Az egészség sok mindentől függ, és egy 1975-ös WHO tanulmány szerint ebben az egészségügyi ellátás fejlettsége, minősége csak 11%-ot jelent. A többi az életmód, környezet, és persze a genetika.

2. A lakosság (a populáció) egészségi állapota a mérhető változók közül az ország gazdasági fejlettségével mutat legszorosabb összefüggést.

A GDP és a születéskor várható élettartam összefüggése

Látható, hogy az egészségi állapot (pontosabban: a születéskor várható átlagos élettartam) szoros összefüggésben van gazdaság teljesítményével.

Intézetem megvizsgálta, hogy milyen szoros összefüggés található az egészségügyi kiadások nagysága és az egészségi állapot között. Az összefüggés természetesen ugyanilyen szoros, de tudnunk kell, hogy a GDP és az egészségügyi kiadások nagysága között is hasonló az összefüggés. Az alábbi táblázat mutatja, hogy amíg a születéskor várható átlagos élettartam és a GDP/capita közötti összefüggés szignifikáns, addig az adott GDP-szinthez rendelhető

egészségügyi kiadástól való eltérés iránya és mértéke, és a születéskor várható átlagos élettartam között nem mutatható ki statisztikailag igazolható összefüggés, azaz nem lehet kimondani azt, hogy azokban az országokban magasabb az élettartam, amelyek az adott GDP-szinthez képest többet költenek egészségügyre.

	Regressziós együttható	t=	Sig.
Függő változó:			
Születéskor várható élettartam (1998-2005 átlag)			
Magyarázó változók:			
GDP (PPP\$/fő, 1998-2005 átlag)	0,00034	9,04	0,0000000017 (szignifikáns)
GDP alapján elvárható eü. kiadásokhoz képest az eü. kiadások összege (PPP\$/f ő, 1998-2005 átlag)	0,00134	1,38	0,1801516641 (nem szignifikáns)

Magyarul: az egészség szempontjából bizonyítottan meghatározó a gazdaság fejlettsége, és nem egyértelműsíthető az összefüggés a tekintetben, hogy az adott ország saját gazdagságához képest mennyit költ az ország egészségügyére. Magyarország helyzete e tekintetben rossz: akár a GDP szerinti, akár az egészségügyi kiadások szintje szerinti elvárható értéknél rosszabb a születéskor várható átlagos élettartam. És ennek oka természetesen az egészségügyön kívül kereshető.

A lakosság egészségi állapota tehát az alábbi külső tényezőktől függ:

- Az életmód, illetve az életmódot elsődlegesen meghatározó tényezők:
  - a gazdaság fejlettsége (GDP/capita),
  - a társadalmi egyenlőtlenségek mértéke,
  - környezeti káros hatások mértéke,
  - társadalmi minták, elvárások, és ezek leképeződése a szokásokban.
- Az egészségügyi ellátás
  - hozzáféréseinek egyenletessége (equity, a rendszer igazságossága),
  - az egészségügyi ellátás fejlettsége, minősége.
- Az egyén problémakezelő-képessége, informáltsági pozíciója.

A gazdasági tényezők hatását fentebb vázoltam, a társadalmi egyenlőtlenségek mértékének az egészségre gyakorolt hatását jól példázza az, hogy csak január első hetében 33 ember halt meg a hideg miatt. Ehhez az egészségügynek igen kevés köze van.

3. Ezért el kell különíteni az

- egészségpolitika, és az
- egészségügy-politika

fogalmát.

Az első (egészségpolitika) egy kormányzati attitűd, nem a szaktárca feladata, és a populációs szintű egészségi állapot („a nemzet egészsége”) szempontjából ez a meghatározó. Egyszerű példa: a zéró tolerancia bevezetése, pl. egy év alatt 262-vel kevesebben haltak meg az utakon, ez kb. 5.000–8.000 megmentett életév-többletet jelent nulla közvetlen költség mellett, de itt gyakorlatilag közvetett költségek (pl.: alkohol jövedéki adó elmaradás) sincsenek. Ez egy hatásos és hatékony eszköz. Ennek az 5.000–8.000 életév-többletnek a betegek gyógyításon keresztüli elérése (a betegség típusától függően) akár milliárdos nagyságrendben mozog. Tehát az egészségpolitika eszköztára igen széles (a gazdaság-élénkítéstől a részecskeszűrő nélküli dizelautók külön adóján keresztül a fagyhalál megelőzéséig), és alapvetően az ágazaton kívüli eszközökkel operál.

Ezzel ellentétben az egészségügy-politika az, ami már a szaktárca kompetenciája, és meghatározza az egészségügyi ellátás szerkezetét és működését, az általa előállított szolgáltatások mennyiségét, minőségét és hozzáférhetőségét, azaz a költségeit is.

Az egészségért a Kormány a felelős, az egészségügyért a tárca.

4. Az egészségügyi kiadások nagyságát rövidtávon nem a szükséglet (a lakosság egészségi állapota) határozza meg.

Ismert állítás az, hogy az egészségügyi kiadások tervezésénél a szükségletből, azaz a lakosság egészségi állapotából kell kiindulni. Ez hosszútávon igaz, rövidtávon, a kiadások aktuális szintjét nem ez határozza meg, hanem:

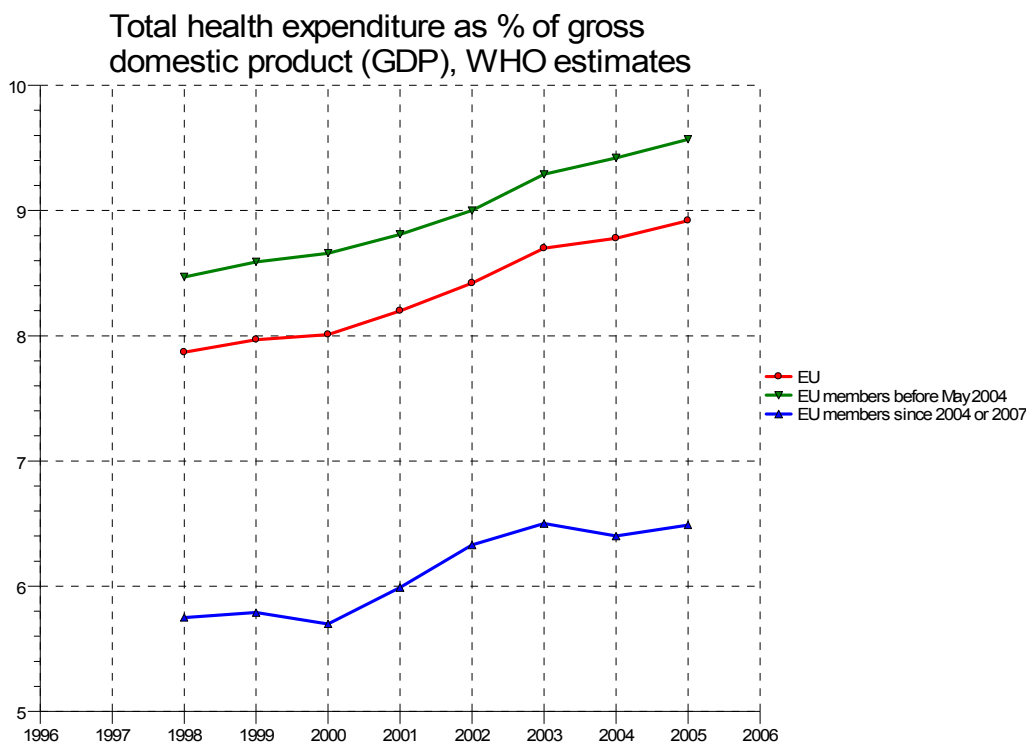
- az egészségügyi ellátórendszer mérete, szerkezete (forrásigénye),
- az ellátási csomag, azaz a befogadott technológiák és a hozzáférés szabályozottsága,
- a szereplők költségérzékenysége, ami alapvetően a lakossági költség-megosztás mértéke, típusa által determinált. (vizitdíj...)

5. Az egészségügy alapvető (immanens) tulajdonsága a költségnövekedés.

Ennek okai:

- A szükséglet növekedése;
  - az átlagos élettartam növekedése, a korösszetétel változása (előregedés),
  - a fogyatékkal, tartós egészség-károsodással élők arányának növekedése (egyre több betegség válik tartósan kezelhetővé).
- A kínálat növekedése (a gyógyítási lehetőségek növekedése);
  - az orvostudomány és az orvostechnika fejlődése,
  - az ellátórendszer összetettségnek növekedése.
- Az igények növekedése;
  - az egészség felértékelődése, az egészség-elvárások növekedése,
  - a szociális biztonság növekedése,
  - a szolgáltatókkal támasztott igények általános növekedése.
- A gazdaságilag aktív és inaktív (finanszírozók és ellátottak) arányának a felborulása;
  - korstruktúra átalakulása,
  - a károsodással élők arányának növekedése.
- Az élők munkája/foglalkoztatási igény növekedése

- az egészségügyi technológiák fejlődése – más ágazatokkal ellentétben – nem vált ki élőmunkát, sőt: kvalifikált munkaerő-többletet igényel, ezért az egészségügyi ágazatban a technológiai fejlődés kizárólag költségnövelő.

A fenti ábra mutatja, hogy a költségnövekedés tendenciája nem elméleti: úgy a régi, mint az újonnan csatlakozott államokban folyamatosan nőtt az egészségügyi kiadások részesedése, annak ellenére, hogy ez globálisan egy általános GDP növekedési időszakban történt.

6. Az ellátórendszer szerkezetének követnie kell a technológiai fejlődést.

Az egészségügyi technológiák fejlődése átalakítja az ellátórendszer szerkezeti igényét: növekednie kell a diagnosztika szerepének, növekszik a magas erőforrás-igényű járóbeteg-ellátás (pl. egynapos sebészet) szerepe, és csökken a hagyományos kórház jelentősége. A kórházi ellátásban is az erőforrás-koncentráció a meghatározó szempont, és ezt egyébként az általános infrastruktúra fejlődése miatt lerövidülő távolságok is lehetővé teszik.

Tehát, ha költség-optimalizáló okok miatt szerkezetváltásról (magyarul: kórházbezárásról) beszélünk, akkor ez nem jelent valamilyen jogszűkítést, mert az általánosan elterjedt új technológiák közelebb viszik a korszerűbb ellátást a betegekhez. Az egynapos sebészet vagy a telemedicina nemcsak költséghatékonyabb, de a beteg számára biztonságosabb és kisebb megterhelést jelent. A súlyosabb eseteknek viszont megnőtt a gyógyítási lehetősége, eszköztára, de ezen új technológiák alkalmazása koncentrált tudást, nagy gyakorlatot és nagy esetszámot igényel, ezért csak koncentráltan alkalmazható.

7. A technológiai fejlődés és az igénynövekedés nem követhető teljeskörűen.

Az egészségügyi technológiák olyan széleskörűek, az erre ráakódó lakossági igények olyan szerteágazóak, hogy ezt **egyetlen közfinanszírozású rendszer sem képes egyenszilárdsággal biztosítani a teljes populációnak**. Ez nem kizárólag finanszírozási kérdés: szakember oldalról sem biztosítható minden igény teljeskörű kielégítése. Ezért az

egészségügyi rendszernek (mind a finanszírozói, mind a szolgáltatói) oldalon összetettebbé kell válnia, úgy, hogy:

- képes legyen a differenciált igények legális kielégítésére, és
- ne okozza az egészségügy kettészakadását.

8. Az egészségügyi ellátórendszer erőforrás-hiányos, jelentősen eladósodott, morális válságban van.

Az egészségügyi ellátórendszer súlyos külső és belső adóssággal küzd:

- a lejárt tartozások összege, pl. 2008 novemberében 65 mdFt., ami a kórházi kassa közel 20%-a, azaz meghaladja az egy havi előirányzatot (év végén a kiosztott maradvány ezt 44 mdFt-ra csökkentette),
- jelentős az elmaradt fejlesztések, beruházások, karbantartások értéke,
- jelentős a bérelemaradásból származó „adósság”, ami munkaerő-elvándorlással, a működőképesség veszélyeztetésével fenyeget.

A likviditás végülis politikai döntés kérdése. Ugyanakkor az egészségügy működésében a legnagyobb problémát ma és a jövőben a szakképzett munkaerőhiány jelenti, és ez rövidtávon allokációs jellegű politikai döntéssel nem nagyon korrigálható.

Ezért az egészségügyben a HR kérdéseket (munkaerő-megtartás, képzés rugalmassága, visszacsábítás) komolyan kell venni.

Részben a fentiek miatt is az egészségügyön belül egyre mélyülő morális válság van, amely előbb-utóbb az ellátás minőségét és biztonságát veszélyezteti, és az elvándorlás miatt visszahat az amúgyis rossz munkaerő-helyzetre. A morális válság egyik oka a méltatlan jövedelmi pozíció, de az okok között szerepel a pozitív jövőkép hiánya és az általános presztízsvetés, amit a szükséges szakmai szabályozás, a protokoll-szerű működés bevezetése tovább fokoz (a gyógyítás szabadágának mítosza szertefoszlóban...).

9. Az egészségügy összeomlásának veszélye.

Visszatérő állítás, hogy a tartaléknélküli egészségügyben további forráskivonás gyors/azonnali összeomlást okoz. Ezeket az állításokat számtalan reálérték-vesztés követte, és az ígért (látványos!) összeomlás sorra elmaradt.

Az egészségügy a rendszer „normális” működését nem fedező forrás-ellátásra („alulfinanszírozásra”) **nem szokott látványos összeomlással válaszolni**. A politika akár helyi (kórház) akár rendszer-szinten a végén mindig kimentti az egészségügyet abban a mértékben, hogy a tényleges összeomlást (pl.: kórház-felszámolást) elkerülje. Az egészségügy válasza tehát nem a klasszikus csőd, összeomlás, hanem általában *az ellátás minőségének, biztonságának súlyos romlása, az egészségügy szürke és feketegazdaság jellegének erősödése, az egészségügy kettészakadásának erősödése*. (Egyrészt a közellátásban az kap szolgáltatást, aki informálisan megfizeti, másrészt a lerohadó közellátás miatt növekvő kereslet megerősítené a másik, „fizető” egészségügyet.)

Az összeomlás tehát (a látványos és klasszikus értelemben) **az egészségügyben nem reális veszély, de** a rendszer működéséhez szükséges források jelentős megkurtítása olyan társadalmi és gazdasági károkat okoz, hogy **a kivont forrásnál lényegesen nagyobb összköltség és társadalmi áldozat árán kerüljük el a tényleges összeomlást.**

10. A magánszféra szerepvállalása nő az egészségügyben.

A magánszféra szerepvállalása ellentmondásos, és a hivatalos statisztika előtt részben rejtett.

A főbb állítások:

- A tulajdon alapú privatizáció helyett a vállalkozás általi működtetés a meghatározó a (néhai) közszféra intézményei tekintetében. A közhiedelemmel ellentétben ez igaz a kvázi teljesen privatizáltak gondolt alapellátásban is.
- A befektetésen alapuló privatizáció nem elterjedt, azaz a közösségi tulajdonú intézményeket az állam és az önkormányzat általában nem adja el.
- A magántőke (tulajdonosként) alapvetően az innováció-igényes, technológia-intenzív területeken (labor és képalkotó diagnosztika, művese, egynapos sebészet) jellemző, ahol a terjedés oka:
  - o a közszférában hiányzó beruházási költségek pótlása,
  - o a gyors reagálás, döntés, szemben a bürokratikus közszférai döntés-hozatallal.
- Közhely-szerűen azt szoktuk állítani, hogy a tisztán magánfinanszírozású magánklinikák elsősorban a fogászat, illetve a plasztikai sebészet területén aktívak, a betegek gyógyításában nem nagyon vesznek részt. Ez az állítás – a számszerűsítés hiánya ellenére – bizonyosan felülvizsgálatra szorul.
- Tény, hogy a nem közfinanszírozott szolgáltatások összetételéről, mennyiségéről gyakorlatilag semmit nem tudunk, kívül esnek a hivatalos beszámolási kötelezettségeken. Ugyanakkor a „nagyszolgáltatók” esetében az utóbbi időben egyértelműen látszik a piacbővülés, a magánorvosi kör („magánrendelések”) piaci pozíciójáról nincs igazi információnk.

II. A finanszírozás helyzete – az E.Alap és egyensúlya, gazdasági hatások

A rendszerváltozás óta az E. Alap folyamatos egyensúlyi problémákkal küzd.

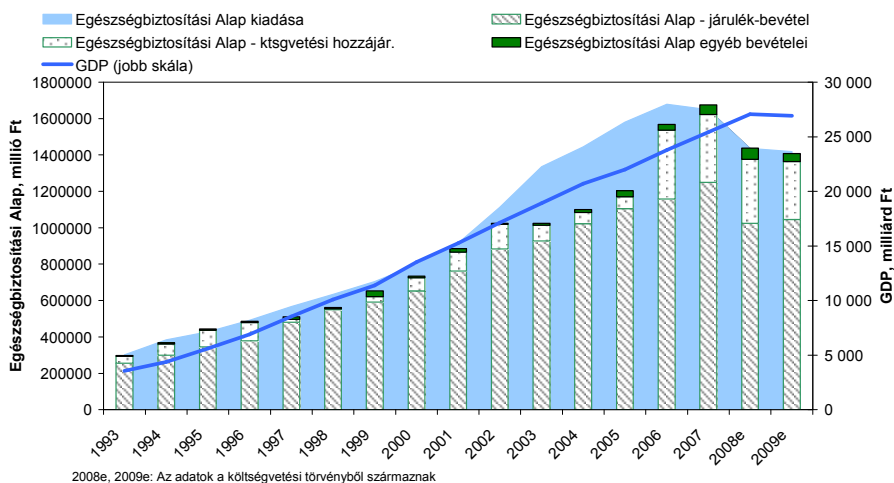
Ennek oka

- politikai – prezentációs,
- az egészségügyi kiadások természetéből fakadó.

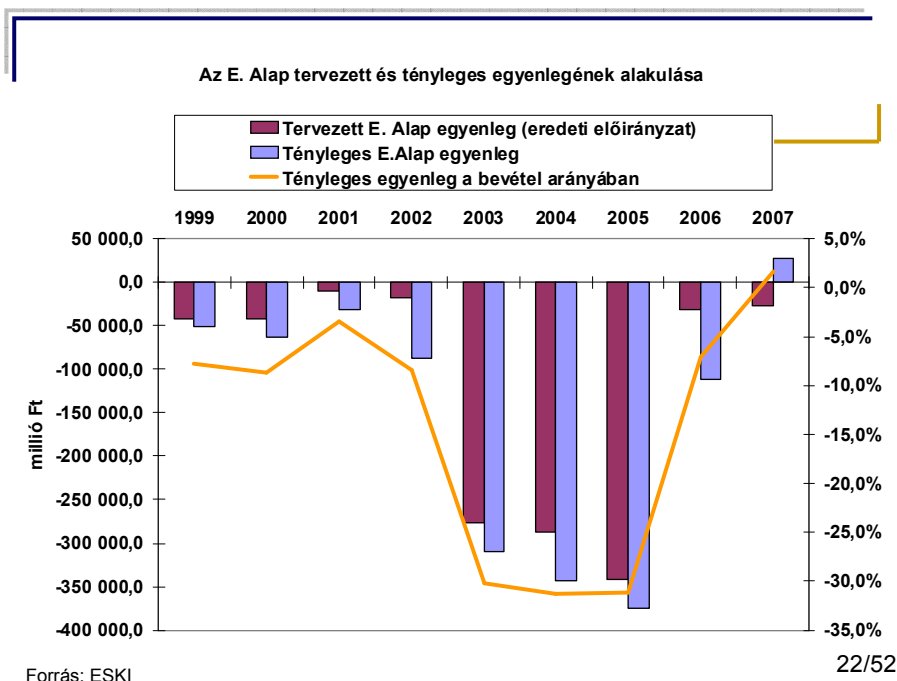
A politikai–prezentációs okok között egyrészt – a ’90-es évekből, világbanki fenyegetettségéből fakadóan – az államháztartási hiány eltüntetése, majd decentralizálása szerepel, de politikai oknak tekinthető a gyógyszerkassza visszatérően irreális tervezése.

A hiány 2002 előtt is jellemző volt, de valójában 2002 után az 50%-os béremelés kapcsán ugrott meg igazán.

A GDP, valamint az Egészségbiztosítási Alap kiadásainak és bevételeinek alakulása

Az alábbi ábra a hiányt részletezi.

A másik: az E. Alap hiányában *el kell különíteni a „tervezett hiányt” és a túllépést.*

Közgazdaságilag a tervezett hiány nem hiány, hanem a tervezett költségvetési hozzájárulás különös megjelölése, amit vélhetően történeti és prezentációs okok is magyaráznak. Valós hiány a hiány túllépése, mert ez jelenti a tervezett kiadáson felüli költést.

Az egyensúlyteremtés tekintetében igen fontos, és elvében is jelentős volt a 2007-es év. A későbbiek – a tartós egyensúlyteremtés szempontjából – ezt célszerű elemezni.

A hiányrendezés komplex eszközökkel történt:

- **A bevételi oldal stabilizálása:**
  - a biztosítási elv konzekvens alkalmazásával és a jogviszony-ellenőrzés bevezetésével a járulékfizetői kör és a járulék-alap kiszélesítése,
  - a költségvetési hozzájárulás reális tervezése,
  - a vizitdíj bevezetésével (nem jelentős) többletbevétel teremtése.
- **A kiadási oldal korlátozása, a forrásigény csökkentése:**
  - az ellátórendszer kapacitásának átrendezése (általában kórházi kapacitás csökkentése, ezen belül a magasabb költségigényű aktív fekvőbeteg-ellátás radikális – 25%-os – csökkentése),
  - a vizitdíj bevezetésével kereslet-korlátozás,
  - egyes kockázatok kizárása (pl.: extrém sportok – a dolog volumenében nem jelentős, de filozófiájában fontos),
  - a gyógyszer-gazdaságossági törvény megalkotása.
- **A forrásfelhasználás hatékonyságának javítása:**
  - az ellátórendszer allokációs hatékonyságának javítása: a kórházi szerkezet átalakítása,
  - az ellátórendszer működésének átalakítása (outcome szintjén inkább ígéret maradt...):
    - o az Egészségbiztosítási Felügyelet létrehozása,
    - o a szakmai és finanszírozási protokollok készítése (output szintjén is inkább csak ígéret maradt...),
    - o a gyógyszerrendelés szabályozása – „korbácsrendelet” (felpuhult, és output szintjén is inkább csak ígéret maradt...),
  - a finanszírozó egyensúlyteremtő/hatékonyságjavító érdekeltségi rendszerének megteremtése: *biztosítási reform.*

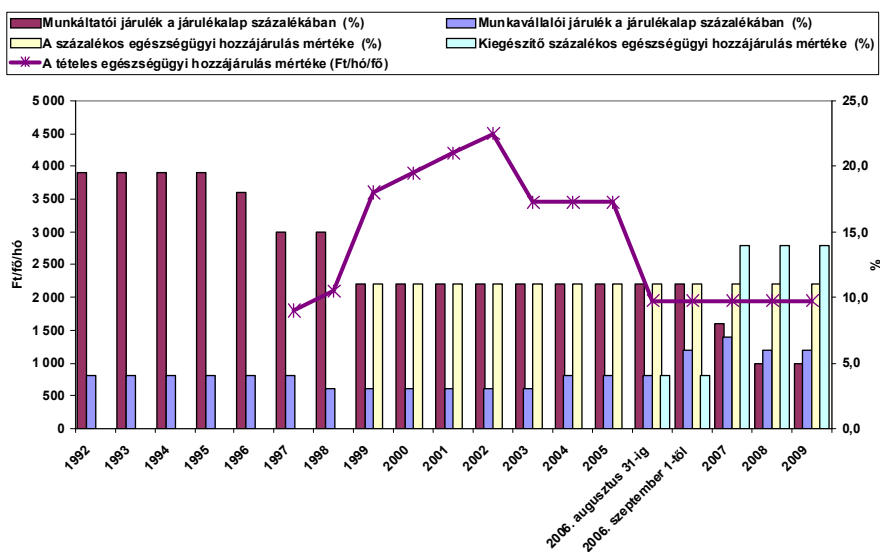
A fentiek együttesen alapozták meg az egyensúlyteremtést. A megvalósítás technikája természetesen sok esetben vitatható volt, ez is vezetett két „zászlóshajó” – a vizitdíj és a biztosítási reform bukásához – de komplexitását és elveit tekintve egy továbbvitelre érdemes változás-rendszer indult el.

A 2006/2007-es csomag 2008-ra kiegészült azzal, hogy a költségvetési hozzájárulás (beleértve a tervezett hiányt is) normatív támogatássá alakult, amit a költségvetés fizet a más módon nem biztosított személyek után.

A bevételi oldal

A hozzájárulás formái

Az egészségbiztosítási járulékok és hozzájárulások alakulása

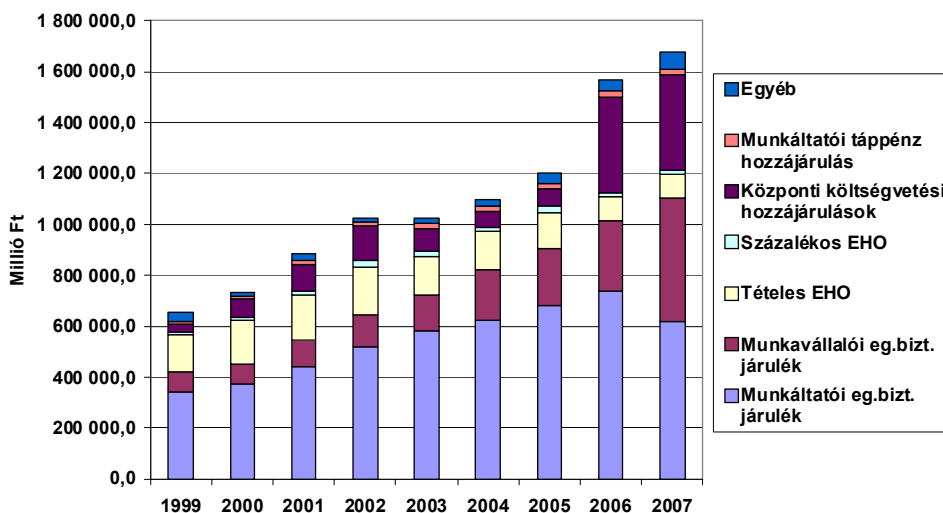
Forrás: ESKI

Az egészségügyi járuléka mértéke több lépcsőben csökkent az elmúlt időben, de az utóbbi időben csökkenés nem volt. Részletesebb elemzésbe nem bocsátkozok, hiszen bizonyosan jobb elemzések születnek a munkacsoportban. Kiemelendő:

- a munkáltató – munkavállaló teherviselése átrendeződik (közgazdaságilag nincs jelensége),
- az egészségügyi hozzájárulás tekintetében csökken a fix összegű, és nő a jövedelemhez kötött aránya.

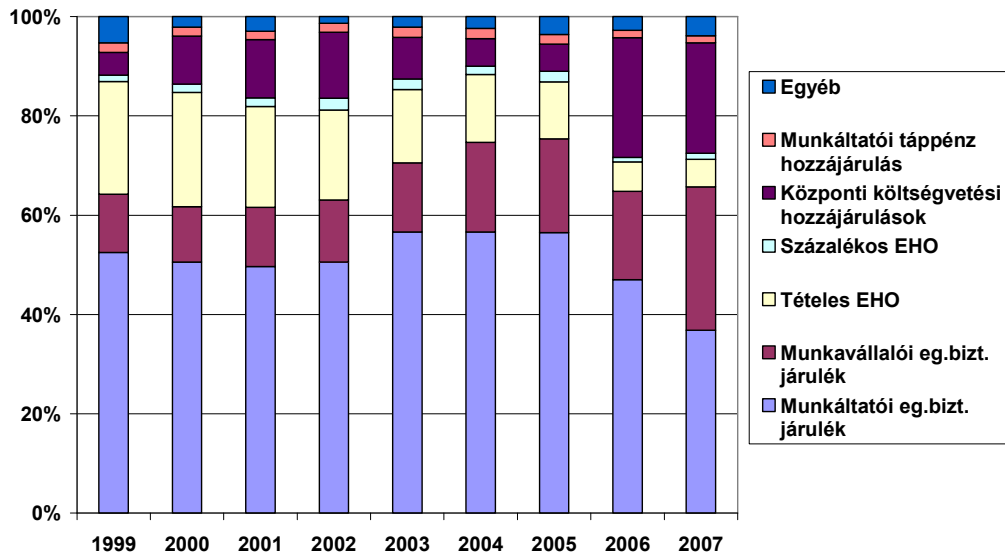
Az egyes bevétel-típusok arányát az alábbi ábra mutatja:

E. Alap bevétel megoszlása főbb bevételi csoportok szerint

Forrás: ESKI

E. Alap bevétel megoszlása főbb bevételi csoportok szerint

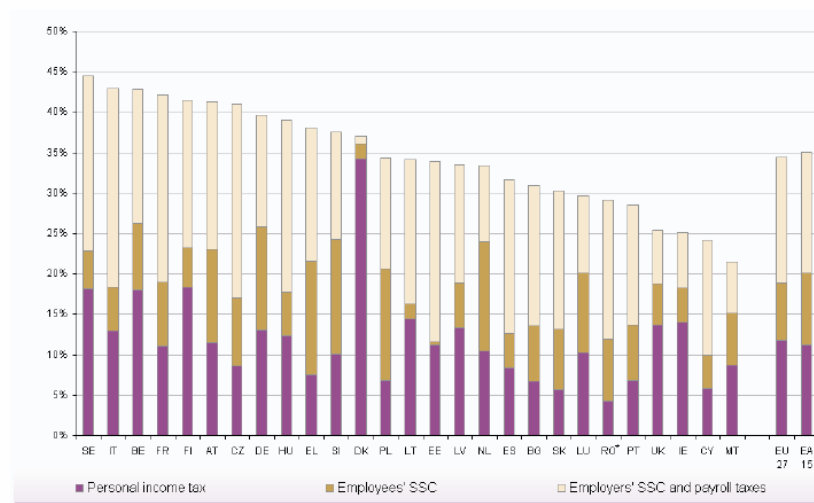

A %-os megoszlás szerinti prezentációban még jobban láthatók a **tendenciák**:

- számottevően és folyamatosan csökken a fix összegű hozzájárulás szerepe,
- az utóbbi időben érdemi csökkenés indult el a munkáltatói járulék szerepében,
- az utóbbi időben érdemben növekedett a költségvetési hozzájárulás részaránya.

Nemzetközi kitekintés: Az EU statisztikája szerint a munkabérré rakódó terhek az alábbi módon oszlanak meg.

Graph II-3.2 Decomposition of the implicit tax rate on labour
2006, in %

Note: * Romania: 2005 data

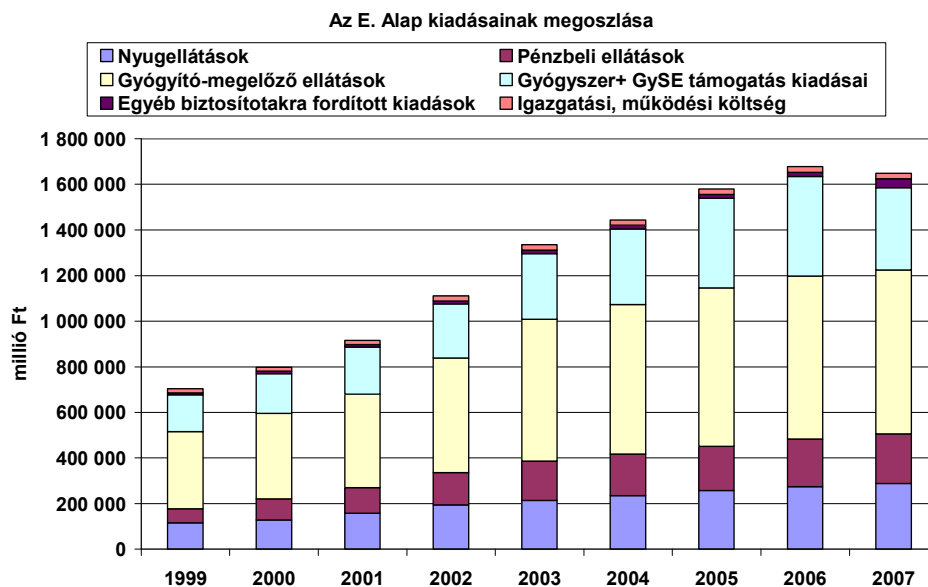
Source: Commission Services

Forrás: Európai Bizottság. „Taxation trends in the European Union”. 2007

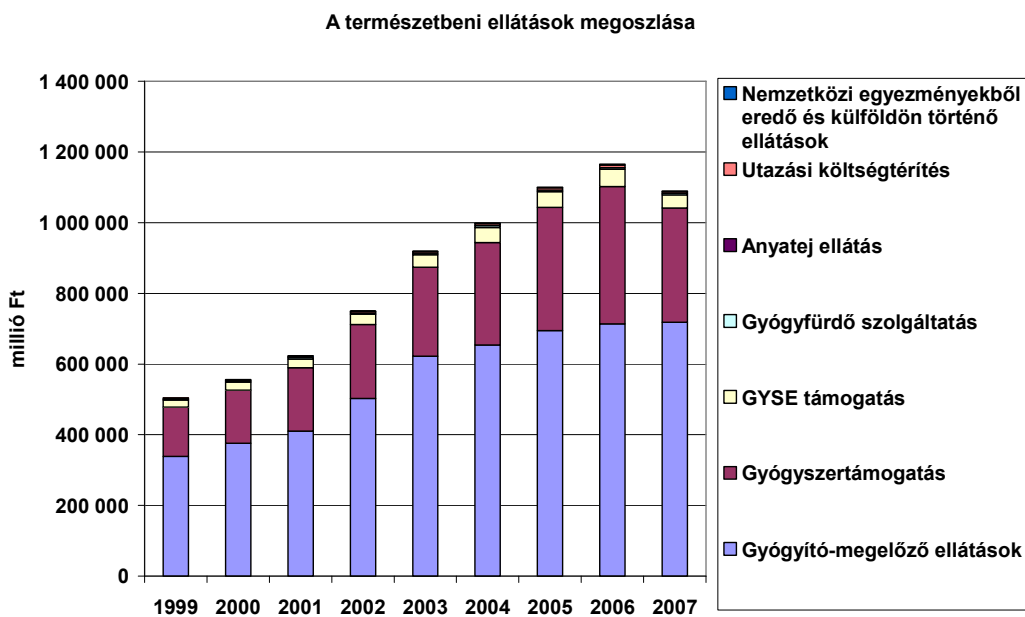
Kiadási oldal

A kiadási oldalról az E. Alap egyensúlyi kérdéseinél már érdemben írtam.

A magyar egészségbiztosítás kiadási oldaláról még megjegyzendő: tartósan igen magas volt a pénzbeli ellátások aránya. Ezt alapvetően a nem tipikusan egészségügyi pénzellátások (a GYED-től a rokkantnyugdíjig) E. Alapból való finanszírozása magyarázza.

A másik „meglepő”: a gyógyszerkiadások igen magas aránya. Az E. Alap nagyságrendben ugyanannyit költ gyógyszerre, mint kórházi ellátásra. Ennek oka nem elsődlegesen a pazarló gyógyszerrendelés vagy túl bőkezű támogatási rendszer, hanem a torz árrendszer. A gyógyszert nemzetközi árszínvonalon vásároljuk, a szolgáltatásokat a magyar bérszínvonalnak megfelelően nyomott áron állítjuk elő.

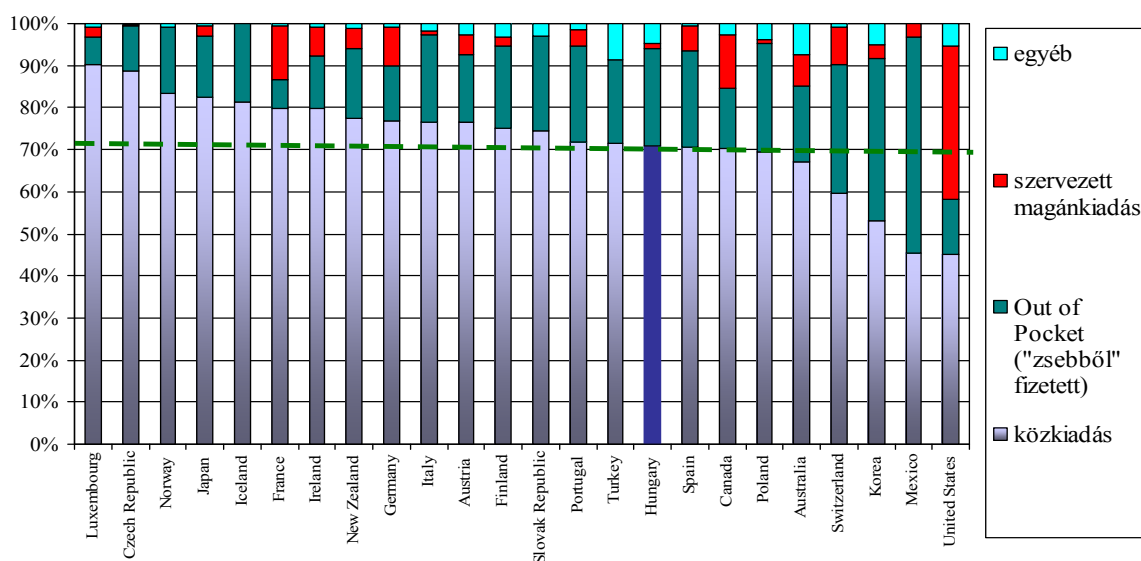

Magánfinanszírozás

A magyarországi egészségügyi magánfinanszírozásról két dolgot állíthatunk bizonyosan:

- **Nagyon keveset tudunk róla**, pontosabban csak a gyógyszerkiadásokról és a cost sharing jellegű (közfinanszírozású szolgáltatás mellé fizetett) díjakról van reális képünk.
  - A hálapénzről csak azt tudjuk, hogy jelentős, romboló, de a nagyságrendet illetően igen tág határok között vannak a becslések (20 és 120 milliárd...);
  - Nincs hozzávetőlegesen semmi információnk arról, hogy a lakosság mennyit költ a magán szolgáltatók szolgáltatásainak megvásárlására;
  - Végképp nem tudunk semmit a természetgyógyászatra, a gyógyhatású készítményekre fordított költségekről (pedig nem jelentéktelen!);
  - Sokat tudunk a lakossági gyógyszerkiadásokról.
- Pontosan tudjuk, hogy *Magyarországon a magánkiadások szintje nagyjából az EU átlagba simuló*, de ezen belül **igen alacsony a szervezett magánfinanszírozás és az előtakarékoság aránya**, és *egészségtelenül magas az ún. out of pocket fizetés aránya*.

Az egészségügyi kiadások megoszlása a teljes egészségügyi kiadás %-ban

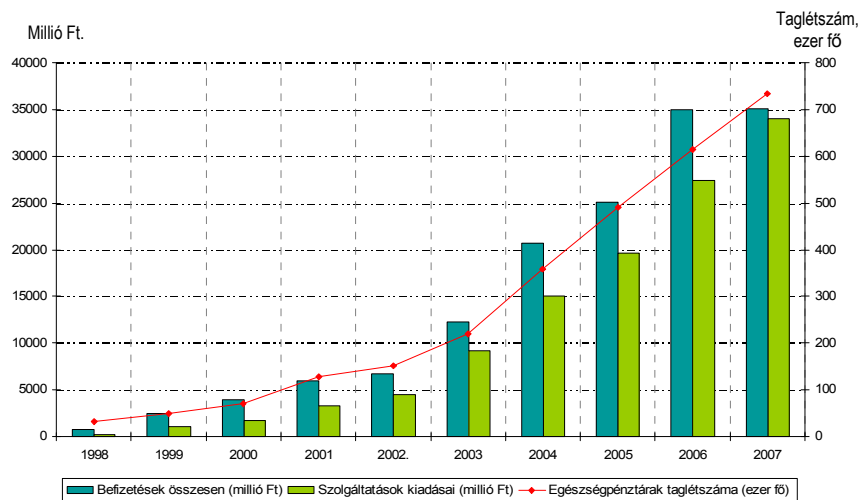
2005-es adatok. Forrás: OECD HEALTH DATA 2008.

51/52

Látható, hogy Magyarországon igen magas az out of pocket fizetés aránya, ami **azt jelenti, hogy Magyarországon nagymértékben függ egyes termékek, szolgáltatások igénybevehetősége az aktuális fizetőképességtől**, azaz relative magas a kiszolgáltatottság, a közhiedelemnél alacsonyabb a szociális biztonság ezen az egészségügyi területen. Megjegyzendő: a 2006-os reformot sokan az igazságosság védelme és az egyenlőtlenségek megelőzése érdekében támadták, holott a jelen helyzet igazságtalan, csak ezek az egyenlőtlenségek és kiszolgáltatottságok ma nem láthatók.

Az egészségpénztárak piaca folyamatosan bővül.

Az egészségpénztárak fő adatai

Ma már közel 800.000 tagjuk van (a munkavállalók közel negyede!) és a be és kifizetések elérték az évi 35 mrdFt-os szintet. Ez már nem elhanyagolható nagyságrend, ugyanakkor ennek a szférának a hatása sem a szolgáltatásvásárlás, sem az egészségfejlesztés tekintetében nem ért el igazi áttörést.

Az ábrából jól látszik az, hogy a 2007.-ig tartó felhalmozási többlet 2007.-ben megfordult, és ugyanez valószínűsíthető 2008-ra, a 2009-et pedig bizonyosan a felésé fogja jellemezni.

A kiadásokban még mindig a termék-ártámogatás dominál (a piac egyik meghatározó szereplője kizárólag erre a célra alapult) A 35 milliárdból 13,5 mrd megy el gyógyszer és segédeszköz-támogatásra. Egészségügyi szolgáltatásokra (beleértve a magánszolgáltatók ellátásait is) 2,7 mrdFt-ot költöttek a pénztárak, ami a kiadások 8%-át sem éri el.

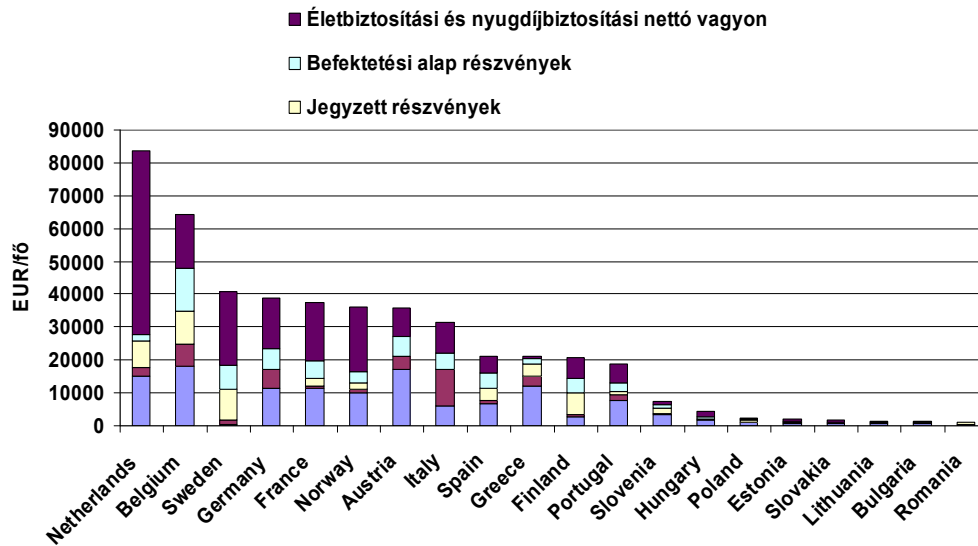
Félmilliárd Ft-ot költöttek a pénztárak gyógyüdülésre, rekreációs üdülésre (régén: vállalati üdülő) és 660 millió Ft-ot sportszertámogatásra.

Életmódjavító kúrákra, természetgyógyászati szolgáltatásra az egészségpénztárak 2007-ben 11-11 millió Ft-ot költöttek, míg a szenvedélybetegségekről való leszoktatásra csupán 3.9 millió forintot, ami az össz-kiadás egy ezreléke...

Látható, hogy a kép vegyes. Az egészségpénztárak inkább a szokásos életvitel kiadásait alakítják át vállalati támogatássá, és még nem elég aktívak sem az előtakarékosság, sem az egészségfejlesztés, sem az egészségügyi szolgáltatás-vásárlás területén.

A probléma nem ágazat-specifikus: általában a megtakarításaink alacsonyak.

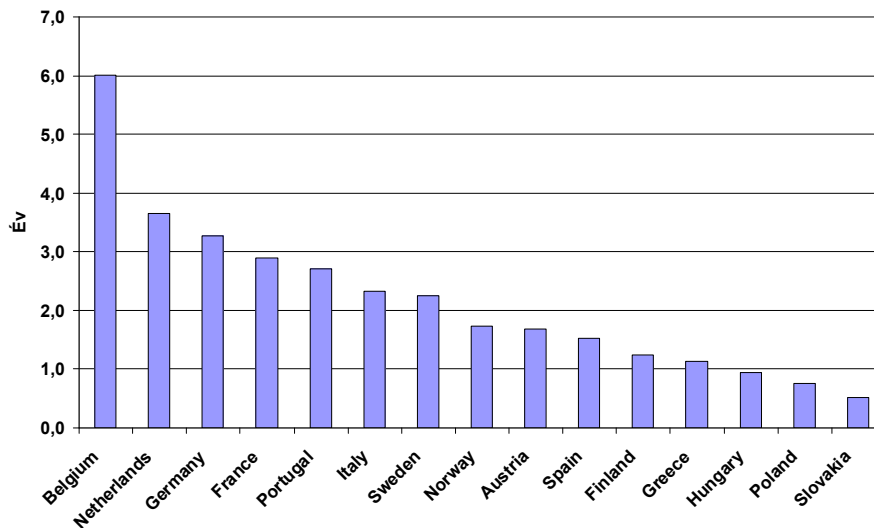
Egy főre jutó hosszú távú lakossági megtakarítások euróban

Forrás: Eurostat

ESKI 2008. Mihalicza P. feldolgozása alapján

Az összes egy főre jutó hosszú távú befektetés hány évi nyugdíjat fedez

Forrás: Eurostat -OECD

ESKI 2008. Mihalicza P. feldolgozása alapján

A fenti két ábra általában a lakosság „jóléti célú” (is) megtakarításait mutatja.

Jól látható, hogy Magyarországon akár abszolút értéken, akár „szociális vásárlóerőn” (pl. nyugdíj-ekvivalens) nézzük: alacsonyak a megtakarítások.

Mindez aláhúzza annak a jelentőségét, amit amúgyis tudunk: nem működik Magyarországon az öngondoskodás és az előtakarékoság intézménye.

A válság hatása az egészségügyre

Természetesen a gazdasági válság az egészségügyet is érinti. Az egészségügy alapvetően közfinanszírozási rendszer, és szűkülnek az elérhető források, ami a tartalék nélküli ellátórendszerben a szűkülés mértékét meghaladó kockázatot jelent.

A forráscsökkenés oka:

- a munkanélküliség növekedése miatt vélhetően csökken a járulékfizetők száma,
- a versenyképesség javítása érdekében a politikában erős a késztetés a járulékcsökkenésre.

A csökkenő forrásokhoz a munkanélküliség miatt növekvő feladatok társulnak: a recessziós időszakban nő a betegségbe, a táppénzre menekülők száma. Ez részben objektív a pszicho-szomatikus reakciók és az életfeltételek romlása miatt, részben generált a munkahelyvesztés elkerülése, illetve anyagi kihatásának minimalizálása céljából (táppénz alatt nem lehet kirúgni...).

A hitelek megdrágulása miatt **csökken a beszállítók hitelező-képessége**, ez a magas tartozás-állomány miatt egyszeri jelentős forráskivonás lehet (10%-os nagyságend!).

Az ágazatot fenyegető kockázatok között megemlítendő az, hogy ha a központi politika a gazdaság-élénkítést tekinti elsődleges prioritásnak, akkor veszélybe kerülhetnek egyes, még le nem kötött EU források.

III. Következtetések

1. Szakszerűtlen az a megközelítés, amelyik a lakosság valóban méltatlanul rossz egészségi állapotát az egészségügyi kiadások növelésével kívánja korrigálni.

Egyrészt a lakosság egészségi állapotát az egészségügyön kívüli okok határozzák meg, másrészt (mint láttuk) az egészség céljait is a gazdasági növekedés szolgálja a legjobban.

A leginkább egészség-barát politika a gazdasági növekedésre alapozott politika, amely a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése mellett az alsó kvintilis életminőségének javítására koncentrál.

2. Az egészségi állapot ugyanakkor meghatározza az ellátási igényt.

Az eddigiek remélhetően rávilágítottak arra, hogy *az egészségi állapot nem az egészségügy outputja*. Ugyanakkor a fordítottja igaz: *az egészségi állapot inputja az egészségügynek*, azaz a lakosság egészségi állapota megszabja az ellátási szükségletet, és ez a kínálat és a finanszírozási rendszer függvényében hatással van a kapacitásokra, az viszont meghatározó a költségek tekintetében. Az ellátási igény és a költségek összefüggése ugyanakkor hatékonyságjavítással módosítható. A gazdasági recesszió általában „betegít”, azaz részint a pszicho-szomatikus mechanizmusokon keresztül, másrészt a táppénzre menekülés mechanizmusa miatt növeli az ellátási igényt, az ellátórendszer terhelését.

3. Ha a makropálya, a külső környezet az egészségügyi ellátás költségeinek csökkentését igénylik, akkor az érdemi változásokat igényel.

Az ellátórendszer túlhasznált, erőforrás-hiányos, *azaz változatlan szerkezetben és működésben* – kizárólag a technikai hatékonyság javításával, azaz a belső tartalékok feltárásával – **már**

nem lehet komoly kockázatok és társadalmi áldozat nélkül érdemi forrást kivonni. A változatlan ellátórendszerből való forráskivonás súlyos működési zavart, erős színvonalcsökkenést, súlyos demoralizálódást okozna, ezért kényszerű *forrás-csökkenés esetében érdemben be kell avatkozni az ellátórendszer szerkezetébe, működésébe, finanszírozásába.*

4. A fentiekből következik, hogy csak látszólag gáláns az ajánlat, hogy az egészségügyi kiadásokat GDP arányosan szinten kell tartani.

Ezzel az ajánlattal két probléma van:

- semmi nem garantálja rövid távon a GDP szinten-tartását, így a GDP arányos kiadás reálérték-csökkenést jelent,
- az egészségügyi költségek természetéről írottak alapján az egészségügyi kiadások szinten-tartása előbb-utóbb feszültségeket okoz/beavatkozást igényel, mert – az alapfolyamatok változatlansága miatt – a szinten-tartás közép- és hosszú távon növekvő GDP mellett is finanszírozási feszültséget fog okozni.

A Reformszövetség által vizsgált időszakban

- főszabályként természetesen tartható a GDP arányos növekedés,
- a GDP csökkenéses időszakban garantálni kell minimum a nominális szinttartást az ellátórendszer érdemi zavarai elkerülése érdekében (vagy érdemi változásokra van szükség...).

IV. Javaslatok

Sem az egészség, sem az egészségügy területén nem lehet egyetlen eszközzel érdemi eredményt elérni. Ráadásul az elmúlt évek bizonyították, hogy az egészségügy tanker és nem vitorlás, azaz bármilyen kisméretű változásához is markáns és komplex, valamint hosszán (konzekvensen) alkalmazott eszközrendszerre van szükség.

A lakosság egészségi állapotának javítása

Mint az előzőekben kifejtettem, **az egészség alapvetően társadalmi kérdés, és kívül esik az egészségügy kompetenciáján,** így az egészség-fejlesztés ennek a papírnak sem érdemi tárgya.

Az előző fejezetek azt is bizonyították, hogy az egészségi állapot nagyban függ a gazdaság fejlettségétől. Tehát **a gazdaság-élénkítés a legbiztosabb eszköze a populációs szintű egészségi-állapot javításnak,** azaz a jó gazdaságpolitika egyúttal a jó egészségpolitika feltétele.

Ez természetesen nem mentesíti a tárcát a felelősség alól. Ennek fő eszközei:

- **A népegészségügyi program aktívabb,** más szemléletű megújítására van szükség, amelynek fő elemei:
  - **a szűrések népszerűsítése** mellett azok **adequantiajának javítása** (a célcsoportok pontosabb meghatározása, szelektív elérése és motiválása, a kiszűrt esetek folyamatba szervezése: kapcsolat az ellátórendszerrel, a gyógyítás megszervezése, + életvezetési tanácsadás),
  - **a lakossági attitűd megváltoztatása,** a tájékozott fogyasztói magatartás kialakítása: az egyéni érdekeltségen alapuló prevenció ösztönzési rendszer („prevenció bonus” program) elindítása.

- A **halmozottan hátrányos csoportok** (hajléktalanok, mélyszegénységben élők, etnikai szegregációban élők stb.) **részére célzott támogató programok**, melyek segítik őket
  - o a helyzetükben elvárható életmódváltásban,
  - o az egészségügyi ellátáshoz való jog-érvényesítésében.

Forrásoldal

A bevételi oldal determinációjáról szintén az előző fejezetben írtam: **az ellátórendszer jelen állapotában egy kényszerű forráscsökkenést csak érdemi szerkezeti, működési és finanszírozási változások esetén visel el.**

Jelen tanulmány a politikai környezet miatt nem tesz javaslatot a forrásoldal intézményrendszerének átalakítására: az elmúlt pár év biztosítási reformvitája olyan sok rárakódott hamis tartalmat, megrögzöttséget vont magára, hogy most nincs esély e kérdés értelmes és szakszerű tárgyalására. Konszenzust talán az alábbi három elven lehet találni:

- a biztosítási elv konzekvens alkalmazása a társadalombiztosítás keretein belül,
- a decentralizáció szükségessége,
- a nagyobb függetlenség, az államtól, a politikától való távolítás szükségessége.

A tanulmány nem azonos alapossággal tekinti át a bevételi oldalon a köz- és a magánforrások szerepét. A közforrások meghatározása az adó és járulék munkacsoport feladata, ez a tanulmány itt csupán a bevételi oldal meghatározására szorítkozik, illetve pár szempontot említ.

Közforrások

Társadalmi kockázat nélkül célként lehet kitűzni azt a versenyképesség javítása érdekében, hogy az egészségügy forrásai kisebb részben származzanak csak munkajövedelemből (azaz alacsonyabb hányada legyen a termelés közvetlen költsége), és nagyobb hányada legyen szélesebb körben terítve:

- a költségvetés általános bevételei (ebben fogyasztási adók és tőkejövedelmek is vannak),
- célzott termékdíj (alkohol, dohány, de akár részecskeszűrő nélküli diesel autók!),
- a tőkejövedelmek, egyéni hozzájárulások arányának emelése.

A járulék-csökkentés technikailag legegyszerűbben a saját jogon nem biztosítottak után a költségvetésből fizetett fejkvóta megemelése.

A költségvetés számára kvázi nullszaldós játszma, ha az egészségkárosító termékek (megemelt) termékdíja közvetlenül az E. Alapba folyik be (csökken a fejkvóta, megjelenik nevesítve a termékdíj). Ugyanakkor ennek a megoldásnak jobb az üzenete, mert ebben a rendszerben azok járulnak hozzá nagyobb mértékben az egészségügy kiadásaihoz, akik jobban rongálják az egészségüket.

A szerkezeti összetételtől függetlenül a forrásoldal alapvető kérdése a járulék-nyilvántartás modernizálása, azaz az egyéni folyószámla bevezetése. A mai, munkáltatónkénti befizetés és nyilvántartás életidegen, nem képezi le az összetett foglalkoztatási és jövedelemszerzési viszonyokat. Ennek rendbetétele bármilyen reformnak ez egyik feltétele.

Magánforrások

A magánforrásokról írt fejezetből kitűnik, hogy **az egészségügy finanszírozásában megfelelő** (pontosabban: az OECD trendekbe illő) **a köz- és magánfinanszírozás aránya**. Ugyanakkor nagyon egészségtelen ennek

- fedezeti összetétele (out of pocket versus élőtakarékosság),
- ellenőrizhetősége, a szürkegazdaság jellege,
- a vásárolt többlétszolgáltatások ellenőrizhetősége, minősége stb.

A magánfinanszírozás területei, formái

Minden épeszű megfontolásban felmerül a forrásoldalon a lakossági térítés ismételt bevezetésének igénye. Először is le kell szögezni, hogy ez most nem politikai konszenzus kérdése: a 2008-as népszavazás után ez most jogilag sem lehetséges.

Amit a co-paymentről általában is tudni kell:

- Az ilyen díjak nem mint bevételi forrás-növelők jelentősek (a közszolgáltatások finanszírozásában általában pár %-ot jelentenek), hanem a racionális magatartás kikényszerítésben (az ingyenességből fakadó moral hazard csökkentése, az elszámolások validitásának javítása, az intézményben a fogalomarányos díjjal a betegekért folytatott verseny erősítése stb.) játszanak nagyobb szerepet.
- A szürkegazdaság jelleg (hálapénz) csökkentésében is van bizonyos szerepe a co-paymentnek, de ennek megszüntetésében nem a kötelező önrésznek (cost sharing) van jelentős szerepe, hanem a legálisan megvásárolható többlet-szolgáltatásoknak.
- A cost sharing jellegű díjak akkor hasznosak, ha intézményi, és nem központi bevételek, a többlétszolgáltatások díjánál fogalmilag is kizárt, hogy központi bevételek legyenek.

A magánfinanszírozás szerepét Magyarországon reáliasan és kívánatosan az úgynevezett „fakultatív co-payment”, azaz **a beteg választása alapján fizetett díjként** lehet növelni. Ebben a rendszerben van egy közfinanszírozású csomag, amit megadott tartalommal, (milyen célból, milyen ellátások) megadott eljárásrendben (beutalás, várólista, területi elv) mindenki ingyen juthat ellátáshoz, de ha külön igénye van (más technológia, orvos vagy intézményválasztás, emelt szintű hotel stb.) azt külön megfizeti. Ennek feltétele az ellátási csomag minél pontosabb meghatározása, aminek tengelyei:

- a közfinanszírozás terhére kezelt kockázatok meghatározása (pl.: betegség igen, versenysport nem),
- a közfinanszírozásban finanszírozott technológiák meghatározása (jár-e sima szülésnél a gerincvelői érzéstelenítés, hány éves korig jár az altatás a mandulaműtétnél, jár-e a színes gipsz lábtörésnél stb.),
- az eljárásrendek meghatározása (báhol jár-e, vagy a területi ellátásban kell-e beutaló, választott orvosnál jár-e, vagy a munkarend szerint beosztottnál stb.),
- az ellátás körülményeinek meghatározása (elvárható hotelkörülmények, privacy biztosításának kötelező minimumai stb.).

A megoldás előnyei:

- mindenki megkapja jövedelmi helyzetétől függetlenül a társadalmi méretekben biztosítható ellátást,
- az ellátási csomag meghatározása nemcsak a kiegészítő díjfizetés alapját teremti meg, de tisztázza azt is, hogy mi az, amiért viszont nem lehet pénzt kérni, elfogadni,

- legális csatornába tereli a létező lakossági igények kielégítéséből származó többletjövedelmeket,
- átláthatóvá teszi a finanszírozást, és igazságosabbá annak elosztását (az intézmény és a nővér is részesül, nemcsak a főorvos),
- a beteg számára számonkérhetővé teszi a többletfizetésért vásárolt szolgáltatásokat (ellentétben a hálapénzzel, ahol nincs reklamációs alap).

A fentiek mellett a konstrukció talán legnagyobb előnye, hogy nem igényli/generálja az egészségügy kettészakadását.

Tisztán kell látni, hogy a technológiai fejlődés és az igények növekedése 10 millió állampolgárra kiterjedően nem követhető egyenszilárdsággal. Erre a problémára két választ termelt ki az élet:

- **kettős ellátórendszer kialakulása:** egy közellátási ingyenes ellátórendszer, ami előbb-utóbb szegényellátássá rohad, és egy „rendes”, piaci második ellátórendszer a tehetősebbeknek (USA, de Lengyelország is erre tendál);
- **a köz- és a magánellátás együttélése,** amely ugyanazon a szakmai infrastruktúrán keresztül kiegészítő díjakért lehet többletszolgáltatásokat igénybe venni.

A kiegészítő díjakra épülő rendszer fontos alapelve, hogy többlet-szolgáltatást nem lehet más biztosított kárára vásárolni: pénzért át lehet állni egy másik, rövidebb sorba, de pénzért nem lehet a sorban előrébb állni.

Öngondoskodás és kiegészítő biztosítások

A magánfinanszírozás másik nagy problémája Magyarországon, hogy ezen belül igen alacsony a szervezett (előtakarékoságon alapuló/harmadik fél által fizetett/kockázat-közösségen alapuló) magánfinanszírozás.

Ennek mai szervezeti formája (önkéntes Egészségpénztárak) nem töltik be funkciójukat. Ez az állítás akkor is igaz, ha „enyhítő körülményként” hozzáteszük: kiegészítő biztosítást csak akkor lehet reálisan szervezni, ha van termék, amit megvásárolhat, azaz van legalisan megvásárolható többletszolgáltatás.

A szervezett öngondoskodás fejlesztésében:

- meg kell teremteni a legalisan megvásárolható szolgáltatások piacát;
- az önkéntes biztosításokban szektorsemleges szabályokat kell hozni, meg kell szüntetni a kedvezmények ál-nonprofit formához kötését (az OTP egészségpénztár, mint lelkes magánemberek önkéntes nonprofit társulása...);
- szervezetében és támogatásában is meg kell különböztetni az
  - o az előtakarékoságon alapuló formákat,
  - o az egészségfejlesztés és a folyó egészségügyi kiadások fedezetére szervezett kiegészítő biztosításokat;
- elsősorban az előtakarékosági formáknál (alternatívaként) meg kell engedni az egyéni számlás, kockázatközösség (és adminisztrációs költség...) nélküli formákat is.

A kiegészítő biztosítások az aktuális szükségletek kielégítését támogató szervezett formák.
Célja:

- a kötelező biztosítási rendszerben levő terhek porlasztása, kockázatkezelése,
- az alapsomagot meghaladó igények finanszírozása,
- az egyéni egészségfejlesztés kisközösségi menedzselése, szervezése.

Előfeltétel a közfinanszírozású csomag pontos meghatározása (kockázatok, technológiák, igénybevételi rend).

Ennek az öngondoskodási formának a propagálása fontos cél, de a pro rich jelleg miatt adókedvezmény nem vagy csak kismértékben javasolt.

Az aktuális szükségletek kielégítésének kockázatkezelése mellett fontos (fontosabb) cél az előtakarékoság támogatása.

A jövő integrált, többcélú előtakarékoságé amely egy előtakarékosági rendszerben kezeli a jóléti rendszerek egyéni terheit, illetve annak ismert formáit: kiegészítő egészségbiztosítás, kiegészítő nyugdíjbiztosítás és ápolásbiztosítás. A jogos kérdés: miért kell előre eldöntenem, hogy idős koromban inkább szegény szeretnék lenni, vagy inkább beteg?

Az integrált, többcélú előtakarékoság elvárt jellemzői:

- korlátos adókedvezmény a befizetésnél,
- kötelező felhalmozási idő,
- egyéni számlás és szektorsemleges kockázatközösségi megoldás egyaránt megengedett,
- nyugdíjkorhatár előtt rászorultság esetén egészségügyi és ápolási szolgáltatásokra, termékekre fordítható a hozam,
- nyugdíjkorhatár után szabad jóléti felhasználás (életjáradék, eü. ápolás).

Az adókedvezménynél megfontolható, hogy a bevételi oldalon előírt tőkejövedelmekből származó kötelező befizetés legyen csökkenthető (korlátosan) az előtakarékoságra szánt összeggel.

A többszintű biztosítást, az önkéntes kiegészítő biztosítást (főleg, ha ahhoz adókedvezmény vagy munkáltatói befizetés is társul), szokás támadni azzal, hogy azoknak kedvez, akik már eleve jobb helyzetben vannak, és hogy ez pro rich politika. Ez nem jó megközelítés: egy szűk, öngondoskodásra képtelen réteg érdekében nem kell a társadalom nagyobbik felét is kizárni az öngondoskodásból. Ezzel szemben a rászorultak részére szelektív programokat kell indítani az integráció érdekében

- komplex programokat kell indítani a halmozottan hátrányos helyzetű csoportok rehabilitációjáért,
- munkahelyteremtéssel kell segíteni az öngondoskodást,
- alanyi jogosultság helyett rászorultság elvet kell érvényesíteni a támogatási rendszerekben,
- (megmaradt) képességek fejlesztésével kivezetés a rászorultsági helyzetből.

A dolgozat szerzője nagyon hisz az öngondoskodás fontosságában és jelentőségében. Ugyanakkor tisztában van azzal, hogy **minden finanszírozási konstrukció csak akkor ér valamit, ha van gazdaság-fedezete. Ha nincs gazdaságfedezet, akkor mindegy, hogy a költségvetési vagy tőkefedezeti láb omlott össze, ezért a modellválasztásban fontos szempont a fenntartható gazdasági növekedés biztosíthatósága, mert bármely egészségügyi/finanszírozási rendszer esetén ez ad garanciát nemcsak a populációs szintű egészségi állapot javulására, de az egészségügyi rendszer normál működtethetőségére is.**

Az egészségügyi ellátórendszer és egészségügyi szolgáltatások

Az egészségügyet – a megkezdett folyamatok komplettálásával, továbbvitelével – **közellátó szolgálatból modern szolgáltatási rendszerré kell alakítani**. Ebben a folyamatban egyformán kell alkalmazni a piaci és tervezési elemeket.

Az egészségügyi rendszer közszolgáltatás rendszerét természetesen meg kell tartani, de működését több-lábon álló finanszírozási csatornáknak kell biztosítani:

- kötelező egészségbiztosítás, mint fő szolgáltatásvásárló,
- a betegek és kiegészítő biztosítójuk a kiegészítő szolgáltatások finanszírozójaként,
- a gyógy-idegenforgalmon keresztül külföldi betegek és biztosítók,
- az egészségügyi ipar, mint K+F partner.

Az ellátórendszerrel kapcsolatos lehetséges/szükséges változások iránya:

- az ellátórendszer szerkezetének változásai
  - o érdemi kapacitás-átrendezés, beleértve egyes területek szűkítését,
  - o a progresszivitás elv konzekvensebb érvényesítése,
  - o a működési formák átalakítása;
- az ellátórendszer működésének szabályozása (a protokollszerű működés kialakítása és konzekvens számonkérése);
- az ellátórendszer, az ellátási csomag pontosító szűkítse (ideértve a hozzáférési szabályokat is);
- a finanszírozási rendszer változásai
  - o a köz- és magánfinanszírozás új arányainak megteremtése,
  - o a lakossági költség-érzékenység növelése, beleértve a magánforrások növelését.

Az ellátórendszer szerkezete

Az ellátórendszer szerkezete, működése érdemben átalakítást igényel. A korszerű és fenntartható, a lakosság egésze számára egységes hozzáférést garantáló egészségügyi rendszer kialakításához **ki kell alakítani az ellátórendszerben a progresszivitás elvén álló garantált minimális ellátási hálózatot**.

A minimális garantált ellátó-hálózat:

- garantálja a megfelelő ellátás reális hozzáférését mindenki számára,
- biztosítja az igazságos hozzáférést, a területi egyenlőtlenségek csökkentését,
- biztosítja az ellátórendszer hatékony működését, a gazdaságos üzemméret és szükséges erőforrás-koncentráció kialakulását, és a szakmailag is fenntartható szerkezet kialakulását.

A garantált minimális ellátási hálózat működése felett az állam garanciát vállal.

A kötelező egészségbiztosítás a garantált minimális ellátási hálózat kapacitásaira köteles szerződést kötni, de a szolgáltatói verseny erősítése érdekében más szolgáltatóval is köthet szerződést.

A garantált minimális ellátási hálózat kialakításának első feltétele **az önkormányzati ellátási felelősség magasabb, állami szintre helyezése** (megszüntetése). Az Ötv-t is módosítva az egészségügyi törvényben ki kell mondani, hogy

- az egészségügyi ellátás megszervezése,

- a megfelelő hozzáférés meghatározása és biztosítása
állami felelősség;

és az állam ezen felelősségének:

- a társadalombiztosítási szerződések megkötésével,
- a tervezési és fejlesztési rendszerek működtetésével
tesz eleget.

Régi vita, hogy szabad-e, kell-e tervezni az ellátórendszer kapacitását, vagy a piacra kell ezt bízni. A jó válasz a kettő keveréke, azaz kizárólagosan egyik elem sem használható megfelelő eredménnyel.

A garantált minimális ellátási hálózat meghatározásánál is mindkét elvet alkalmazni kell. Ezért az **egészségügyi szolgáltatásokat, és az ezeket nyújtó szervezeti egységeket két csoportra kell osztani:**

- *általános szolgáltatások,*
- *speciális, vagy kiemelt szolgáltatások.*

Az első csoportba tartoznak pl.: háziorvosi rendszer, a hagyományosan „SZTK”-nak hívott szakrendelések, a „városi kórházak” stb.

A második csoportba tartoznak pl.: a járóbeteg-ellátásból a kiemelt diagnosztikai szolgáltatások (MR, PET-CT, szívkatóteres labor stb., a súlyponti kórházak „súlyponti” (365X24-es SBO-ra épülő) kapacitásai, a különböző centrumok: onkológiai, kardiológiai stb.

A garantált minimális ellátási hálózat meghatározása eltérő eszközt igényel a két szinten.

Az általános szolgáltatások tekintetben csupán **lakosságszámra jutó kapacitás egységet** (praxis, szakorvosi óra, ágy/10.000 lakos) és **elérési és elosztási feltételeket** (lakókörnyezetben, kistérségben, megyénként, 50 kilométeren belül, 15 percen belül stb.) **kell meghatározni**, és a szolgáltatói verseny dönti el, hogy a kötelező egészségbiztosítás kivel köt szerződést a garantált minimális ellátási hálózat kielégítésére.

A speciális ellátásoknál kijelöléssel kell meghatározni az intézményeket. Ez látszólag nem szimpatikus megoldás, de tudni kell:

- a piac nem alakít ki igazságos hozzáférést ezen a területen (lásd: PET készülék először Debrecenben volt, utána Budán, majd lett egy befogadott Pesten is, és erre Kecskemét lépett be egy új, az egész ellátatlan Dunántúl helyett),
- ezek a beruházások túl drágák ahhoz, hogy a „majd talpon marad a jobbik” elvre hagyatkozzunk,
- az élet azt mutatja, hogy az egyszer belépő kapacitások „kizsárolt befogadásként” előbb-utóbb befogadást nyernek, és tovább torzítják a struktúrát,
- a kijelölésnél a körző-vonalzó (hozzáférés mérlegelése) mellett számtalan szakmai szempontot is figyelembe kell venni a biztonságos és hatékony működéshez.

A garantált minimális ellátási hálózat segít a finanszírozási rendszer átalakításában is.

A finanszírozónak szerződési kötelezettsége a garantált minimális ellátási hálózattal van, a többi szerződött partner választékbővítő szolgáltató. Az ellátási kötelezettség lehet területi, és lehet szakmai (egy adott beteg-kör kötelező ellátása). **A szerződéskötés szektorsemleges** (különösen az önkormányzati ellátási felelősség megszűntetése után), tehát **a garantált minimális ellátási hálózat kapacitás-lekötési szabályain belül a finanszírozó szabadon választ az intézmények között.**

A finanszírozó a **garantált minimális ellátási hálózat tagjaival** (de csak velük) **ellátási kötelezettséggel köt szerződést**. A választékbővítő szolgáltatónak nincs ellátási kötelezettsége, és csak csökkentett társadalombiztosítási díjat kap a szolgáltatásért, viszont a betegől meghatározott kiegészítő díjat kérhet.

A betegek a garantált minimális ellátási hálózaton keresztül kapják meg (a megadott igénybevételi szabályok betartása esetén) díjfizetés nélkül az ellátást. **Az állam arra vállal garanciát, hogy a betegek megfelelő minőségben a garantált kapacitásokon jutnak hozzá az ellátáshoz**. Ha a beteg ettől eltér, akkor kiegészítő díjat fizet, illetve költségmegosztás következik be (pl.: 75:25%, felső korláttal).

Megfontolandó az a javaslat is, hogy a szerződött kapacitáson csökkentett díjat kap a szolgáltató, ha nem az ellátási kötelezettség keretében nyújtja a szolgáltatást. Ugyanakkor ezt a csökkentett díjat bármely, alap-szerződéssel nem rendelkező, erre a célra akkreditált szolgáltató megkaphatja, és tetszőleges kiegészítő díjat kérhet a betegől (Telki kórház...).

Ebben a rendszerben tehát a közfinanszírozású szolgáltatások három módon érhetők el:

- kiegészítő díj nélkül az adott beteg tekintetében ellátási kötelezettséggel rendelkező szolgáltatónál,
- meghatározott (felsőkorlátos) kiegészítő díj ellenében a közfinanszírozási szerződéssel bíró, de a beteg tekintetében ellátási kötelezettséggel nem rendelkező szolgáltatónál,
- a szolgáltató által meghatározott tetszőleges nagyságú kiegészítő díj ellenében a közfinanszírozási szerződéssel nem rendelkező szolgáltatóknál.

Az intézmények jogállása

A világbanki megállapodás is rögzíti, hogy az EüM kimunkálja a kórházak társasággá alakítását célzó terveket. Ez alapvető jelentőségű, mert a diszfunkcióhoz a jelenlegi önkormányzati tulajdonú és költségvetési intézményi formában való működés jelentősen hozzájárul:

- a piaci árbevétel típusú szolgáltatás-vásárláson alapuló finanszírozás és a költségvetési szerv előirányzat jellegű gazdálkodása csak értelmetlen kompromisszumok árán egyeztethető össze,
- az önkormányzati tulajdon a kinevezési mechanizmus és szempontrendszer miatt irracionális döntésekre kényszeríti a kórházvezetést, nem ad nekik megfelelő mozgásteret és valós felelősséget.

HR és bérezés

Az egészségügy meghatározó kérdése a munkaerő biztosíthatósága.

A HR kérdés az egész világ problémája, ezért a válság tartós lesz.

A hiány fő okai:

- a szükségletek növekedése növeli a HR igényt,
- az egészségügyben a technológiai fejlődés nem vált ki élők munkát, hanem növeli a HR igényt (objektív hiány),
- a képzés rigiditása miatt az ágazat igen nagy késéssel reagál a munkaerő-piaci változásokra (az „Anyám, én orvos akarok lenni” kijelentéstől minimum 10 év telik el, amíg önálló orvosi tevékenységet végezhet valaki),
- a globális hiány miatt nagy a munkaerő elszívó hatás (nagyságrenddel jobb fizetés)

A programoknak az alábbiakra kell koncentrálnia:

- A pályán-tartás és a pályára visszatérés segítése
  - megfelelő jövedelem biztosítása a fent leírt vegyes finanszírozási csatornákon keresztül,
  - a szakma presztízsének visszaállítása a tisztázott viszonyokkal és jobb jövedelmekkel,
  - munkahelyhez kötött lakás és egyéb támogatások, pl. a bérlakás programban nagyobb komplexitás, együttműködés az önkormányzatokkal stb.,
  - jogi, képzési –”emlékeztető” képzés jövedelemtámogatással – és egyéb támogatási eszközök a visszailleszkedés könnyítéséhez.
- Flexibilitás a képzésben, nagyobb átjárhatóság stb.
- Rövidtávon: annak hangsúlyozása, hogy az egészségügy sokkal nagyobb foglalkoztatási biztonságot jelent, mint más ágazatok (a konkrét álláshely tekintetében is, és összességében véteképp).

Fejlesztések

A fejlesztésekben jobban össze kell hangolni a szakmapolitikát, kapacitásátrendezeit és a fejlesztési forrásokat.

Az új helyzetben alapvető fontosságú, hogy a pályázatok segítsék elő az intézmények finanszírozási pozíciójának javulását úgy, hogy az **utána nem jelentsen többlet-költséget az E. Alapnak.**

Ennek érdekében a kiemelt prioritások:

- a garantált minimális ellátási hálózat kialakításához szükséges fejlesztések megvalósítása;
- koncentrációt eredményező szerkezeti átalakítás (tömbösítés, telephely megszüntetés, központi műtéti/diagnosztikai blokk stb.);
- informatika (minőség, hatékonyság, redundancia);
- az energia-gazdálkodás korszerűsítése (szigetelés, napenergia, hőszivattyú stb.);
- a piaci bevételt elősegítő fejlesztések (gyógy-idegenforgalom, komfortosítás stb.).

A nem ágazat specifikus programokban:

- az egészségügyi iparban hasznosítható kutatások priorálása a K+F programokban (tudás-centrumok és alkalmazott kutatások kialakítása);
- az egészségügyi vállalkozások támogatása a GOP-ban;
- a gyógy-idegenforgalomban a piacképes eü. szolgáltatások fejlesztésének támogatása;
- az egészségügyi átképzést, foglalkoztatást támogató programok támogatása (integrálás a helyi szociálpolitikával).

V. Az egészségügy gazdaságélénkítő szerepe

Az egészségügyet hagyományosan az „improduktív szféra”, a „költségvetés keresztje”, és hasonló jelzőkkel illetik.

Ugyanakkor: az egészségügy egy dinamikusan fejlődő innovatív húzóágazat, jelentős K+F igényű háttér-szolgáltatási iparral és hatalmas foglalkoztatási potenciállal. Tudni kell:

- ez a szolgáltatási ág garantált piacbővülés előtt áll hosszabb távon is, nincs az a kockázat, hogy más technológiák miatt a piaci szegmens évtizedeken belül

átrendeződik, összeomlik (mint pl.: energiaiparban a kőolaj vagy az elektronikában az analóg technikák),

- ez a terület a szükséglet alapvető volta és nem helyettesíthető jellege miatt legkevésbé konjunktúra-érzékeny, azaz recesszióban is stabil piac.

Ezért az egészségügygel kapcsolatban (és azon belül...) szemléletváltásra van szükség. Ehhez ellátórendszerből korszerű és komplex szolgáltatási rendszerré kell alakítani, amelyik a korszerű gazdaság egyik húzóágazata.

Az egészségügy új szemlélete:

A rossz felvetés:

- gazdasági fejlődés **vagy** egészségügyi fejlesztés

A jó megközelítés

- gazdasági fejlődés = egészségügyi fejlesztés

Tudatosítani kell (magunkban is), hogy az egészségügy a gazdaságban nem a fék, hanem a gázpedál!

Az egészségügy megfelelő pozicionálása elengedhetetlen ahhoz, hogy Magyarország

- tudásalapú társadalom legyen,
- a térségben központi, vezető szerepet játsszon, és meghatározó szerepe legyen a K+F-ben,
- a térség kulturális, humánszolgáltatási, kulturális, turisztikai központjává váljon,
- csökkenjenek az egészségügygel kapcsolatos társadalmi-gazdasági feszültségek.

Az egészség jelentős érték-szereppel bír, mert mint közösségi érték:

- jelentős, mert jellemző humán erőforrás felértékelődése a tudás-alapú társadalomban,
- az **egészségügy** a világban dinamikusan fejlődő húzóágazat, ami a társadalmi infrastruktúra fontos része,
- gazdasági hatása a hadiiparéval vetekszik:
  - stratégiai jelentőségű innovatív húzóágazat,
  - jelentős K+F igényű háttér-szolgáltatási iparral és
  - hatalmas foglalkoztatási potenciállal, korlát nélküli szükséglet mellett.

Egyéni értéként a más javak élvezhetőségén keresztül jelentős élvezeti értékkel bír, és komoly jövedelemszerző érték a munkaképességen keresztül.

A korszerű gazdaságok jellemzői

- **Tudás-intenzív:**
nem a természeti erőforrások léte, hanem a hozzáadott érték a meghatározó.
- **Infrastruktúraigényes:**
az infrastruktúra fogalma ma már kibővített értelmezésű (egészségügy, oktatás, kultúra), és nem redukálható az autópályára, telefonra.
- **Tőke-intenzív**

- **Magyarország csak az első két adottsággal rendelkezik, és mindkettőnek feltétele a fejlett egészségügy.**
- Tudásalapú társadalomban nemcsak a tudást kell fejleszteni (K+F), hanem a tudás hordozóját, alkalmazóját alapvető erőforrásnak kell tekinteni, és a munkaerő „karbantartását” is meg kell oldani.

Az egészségügy gazdaságélénkítő lehetőségei

- Az egészségügy stabil piac, a fogyasztás legkevésbé kitett a gazdaság ciklicitásainak: az egészségügyi szolgáltatások továbbra is piacképesek.
- Az egészségügy háttér-ipara stabil piacú innovatív húzóágazat, amelyben jó hagyományokkal rendelkezünk.
- Az egészségügy nagy foglalkoztatási potenciállal rendelkezik, ami a növekvő munkanélküliség esetén felértékelendő érték.
- Az egészségügy szerepe meghatározó a legfőbb termelő-erő megtartásában, helyreállításában, így *jó működése egy tudás-alapú gazdaságban a növekedés egyik feltétele.*
- Az ország pozicionálásában (összeszerelő műhely - versus headquarter) meghatározó a háttér-infrastruktúra minősége, így az egészségügyi szolgáltatások fejlettsége.
- Egyes kistérségekben az egészségügy a „nagyfoglalkoztató”, és a beszállítókon keresztül a kisvállalkozások legfőbb megrendelője.

Feladatok az egészségügy versenyképessége érdekében

A főbb feladatcsoportok

1. Az egészségügy szolgáltatásainak piacképessé tétele: A gyógyturizmus – az egészségügyi és az idegenforgalmi kapacitások közös – fejlesztése;
2. Az egészségügy háttériparának fejlesztése;
3. Munkahely-megtartó programokban az egészségügy prioritássá tétele;
4. Az egészségügy alkalmazkodó képességét javító programok;
5. Az egészségügyi fejlesztések prioritás-váltása.

1, A gyógy-idegenforgalom fejlesztése

1. A természeti gyógy-tényezőket minél több hozzáadott értékkel kell eladni. Ez a két ágazat közös érdeke.
2. A turizmus ágazatnak is újra kell definiálnia magát (a féléves balatoni Gulasch és a program nélküli Pußta, a wellnessnek hívott élményfürdő nem perspektíva, a válság ott tarolni fog...).
3. Az egészségügyi kapacitások fenntartása, fejlesztése érdekében be kell vonni az elérhető külső forrásokat.
4. A meglévő egészségügyi tudás és kapacitás megmentésének egyik lehetősége a „minőségi gyógyturizmus” (fizioterápia helyett High Tech), ami piacképes lehet a környező országokban.
5. Ehhez a két ágazat számára közös nemzeti program kell, és nemcsak a Wellness iparban (élményfürdő helyett komplex szolgáltatás-export).

Az egészségturizmus fejlesztéséhez:

- Újra kell fogalmazni a két ágazat együttműködési lehetőségeit jobban kihasználó Egészség-és Gyógyturizmus Stratégiát.
- 2010-et az egészség évének kell meghirdetni a turizmusban.
- Ki kell jelölni a fejlesztések központjait, a gyógy-térségeket.
- Ezeknek a céloknak meg kell jelennie az ÚMFT fejlesztési célokban, kiírásokban.
- A két miniszter közös megbízásából miniszteri biztos által működtetett projektirodát (Iroda) kell felállítani.
- Meg kell teremteni a nemzetközi szinten is értelmezhető, használható minőségbiztosítási és akkreditációs rendszert az egészségügyi szolgáltatások terén.
- Több nyelvű információs szolgálatot és help desk-et kell működtetni.
- Kormányzati és szakdiplomáciai lehetőséget is igénybe kell venni a gyógyturizmus fejlesztésénél.

2, Az egészségügy háttérparának fejlesztése

- Az egészségügyi tudás komoly és ismert tradícióval rendelkezik (Simmelweis és a 3 Nobel díj...);
- Az egészségügyi háttérpar komoly tradíciókkal rendelkezik (K+F műhelyek, gyógyszergyárak, műszeripar, biotechnológia, alkalmazott informatika stb.);
- Prioritások;
- Fejlesztési célterületek: gyógyszeripar, biotechnológiák, info-bionika.
- A K+F-ben közelíteni a High Tech eü. szolgáltatókat és kutatóhelyeket az iparral;
- Az alkalmazott kutatásokat kell kiemelten támogatni.

3, Munkahely-megtartó programokban az egészségügy prioritássá tétele

- Az egészségügy nagy foglalkoztatási potenciállal rendelkezik elfogadott társadalmi hasznosság mellett.
- Ezért az egészségügyet prioritássá kell tenni:
  - o átképzés,
  - o közmunka,
  - o az egészségügybe visszailleszkedést segítő képzések, programok,
  - o Szociális képzési programok.